

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (Α.Τ.Ε.Ι)
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ - ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ Ν.
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ :

**ΚΩΣΤΑΣ ΠΛΑΤΥΚΩΣΤΑΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

**ΣΟΦΙΑ ΚΑΠΙΡΗ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΑΚΗ**

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ σελ.5

1.2 ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ σελ.16

1.1.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΕΔΑΦΙΚΟΤΗΤΑ σελ.16

1.1.2 Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
σελ.18

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑΣ : ΤΟ ΚΠΣ σελ.20

2.2 ΤΟ ΣΑΚΧ : ΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ INTERREG III σελ.25

2.2.1 Ο ΛΟΓΟΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΣΑΚΧ σελ.26

2.2.2 ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΣΑΚΧ σελ.27

2.3 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ σελ.28

2.3.1 ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ σελ.28

2.3.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ
σελ.29

2.3.3 ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
σελ.32

2.4 ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ σελ.33

2.5 ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ
ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ σελ.34

2.5.1 ΓΕΝΙΚΑ σελ.34

2.5.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ σελ.36

2.6 Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΚΠΣ σελ.39

2.7 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ 4^Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΟ 2007 – 2013 («4^ο ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ») σελ.49

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ σελ.51

3.2 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ σελ.54

3.3 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ –
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΠΑ 2000 – 2006 σελ.58

3.3.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ σελ.58

3.3.2 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ σελ.60

3.3.3 ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ σελ.61

3.3.3 ΔΙΚΤΥΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ σελ.62

3.3.5 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ σελ.64

3.4 ΤΟ ΥΠΑΡΧΟΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: ΣΠΑ 2000 – 2006,
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ Γ' ΚΠΣ σελ.66

3.5 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ σελ.6

3.5.1 ΑΡΧΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ σελ.67

3.5.2 ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ σελ.69

3.6 ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ σελ.72

3.6.1 ΣΕΝΑΡΙΟ I : ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ σελ.72

3.6.2 ΣΕΝΑΡΙΟ II : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ σελ.75

3.6.3 ΣΕΝΑΡΙΟ III : ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ σελ.78

3.7 ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ σελ.84

3.7.1 ΣΕΝΑΡΙΟ I : ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ σελ.84

3.7.2 ΣΕΝΑΡΙΟ II : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ σελ.86

3.7.3 ΣΕΝΑΡΙΟ III : ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ σελ.87

3.8 ΟΙ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ III σελ.90

3.8.1 ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ σελ.90

3.8.2 ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ σελ.91

3.9 ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ σελ.93

3.9.1 ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ σελ.93

3.9.2 ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ σελ.97

3.10 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ σελ.97

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4.1 ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ – ΣΕΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ σελ.100

4.1.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΝΑΡΙΩΝ σελ.100

4.1.1.1 ΣΕΝΑΡΙΟ I : ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ σελ.101

4.1.1.2 ΣΕΝΑΡΙΟ II : ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΠΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ – ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ σελ.102

4.1.1.3 ΣΕΝΑΡΙΟ III : ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΣΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ σελ.103

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

5.1 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΧΩΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ σελ.114

5.2 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ σελ.121

5.3 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ σελ.122

5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ : ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ σελ.129

5.5 ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ σελ.130

5.5.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ : ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΙΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ σελ.131

5.6 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ σελ.137

5.6.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ σελ.139

5.6.2 ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Α' ΚΑΙ Β' ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ σελ.141

5.7 ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΙ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ σελ.149

5.7.1 ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ σελ.149

5.8 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ σελ.153

5.9 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ σελ.155

5.9.1 ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ σελ.155

5.9.2 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ σελ.156

5.9.3 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ σελ.157

5.9.4 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΡΥΞΗ σελ.158

5.9.5 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΑ σελ.158

5.9.6 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ σελ.159

5.9.7 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΥΔΑΤΟΚΑΜΜΙΕΡΓΕΙΩΝ σελ.159

5.9.8 ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ σελ.160

5.9.9 ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΗΣ σελ.161

5.10 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΧΩΡΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ, ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ σελ.164

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ σελ.173

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης διεκπεραιώνεται με το κάθε κράτος – μέλος με βάση ένα κυρίως έγγραφο, το Κ.Π.Σ. Σκοπός αυτού του εγγράφου είναι η αειφόρος ανάπτυξη σε διάφορους τομείς των περιφερειών. Στην Ελλάδα, έχουν εφαρμοστεί ήδη 3 ΚΠΣ κατά χρονολογικές περιόδους. Υπάρχει και το Δ' ΚΠΣ, το οποίο βρίσκεται σε εξέλιξη (2007 – 2013). Γι' αυτό το λόγο, θα υπάρξει περιορισμός της εργασίας στα σχέδια του Γ' ΚΠΣ.

Έτσι, λοιπόν, από τα ανωτέρω θα αναπτυχθούν τα χωροταξικά σχέδια που συγχρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, κατά ευρωπαϊκή άποψη αλλά και στα πλαίσια – εφαρμοσμένα – της χώρας, συγκεκριμένα στην Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας, κατά περίπτωση τον Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Για την καλύτερη κατανόηση της εργασίας, η συμφωνία αυτή της ΕΕ με τη χώρα μας μπορεί να περιγραφθεί σχηματικά με μορφή πυραμίδας. Ξεκινώντας, ιεραρχικά, στην κορυφή της πυραμίδας κατατάσσεται η ΕΕ, η οποία θα εγκρίνει τα ΚΠΣ για το κάθε κράτος – μέλος και στο οποίο θα εφαρμοστούν οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Στο μεσαίο επίπεδο, βρίσκεται η χώρα μας με την οποία η ΕΕ συνδέεται αμφίδρομα μέσω των ΚΠΣ,

εκ των οποίων θα εφαρμοστούν τα επιχειρησιακά προγράμματα σε 11 τομείς (π.χ εκπαίδευση, περιβάλλον, δρόμοι – λιμάνια – αστική ανάπτυξη κ.λ.π.) και στις 13 περιφέρειες (Περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας, Αττικής, Κρήτης κ.λ.π.).

Καταλήγοντας στο τελευταίο επίπεδο της πυραμίδας, όπου η εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών διεκπεραιώνεται στην περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στην Αιτωλοακαρνανία.

Συγκεκριμένα, το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στους πολλαπλούς ορισμούς χωροταξίας τις τελευταίες 2 δεκαετίες και στη κάλυψη των βασικών νομικών θεμάτων της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται εκτός απ' την συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και της χώρας μας, αλλά και την ύπαρξη ενός σημαντικού αρωγού εφαρμογής της κοινοτικής πρωτοβουλίας (Interreg) το Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), καθώς και τους στόχους που επιδιώκει στις Κοινοτικές Πολιτικές. Επίσης, γίνεται αναφορά στο 4^ο ΚΠΣ, στις αλλαγές του και στα αντικείμενα διαπραγμάτευσης.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται για την υπάρχουσα κατάσταση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας σε διάφορους τομείς της, στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ, τους στόχους και τις αρχές χωρικής ανάπτυξής της. Ακόμα, αναπτύσσονται βασικές υποθέσεις με σκοπό την αναπτυξιακή της εξέλιξη.

Το επόμενο κεφάλαιο σχετίζεται με εκτιμήσεις για το περιβάλλον και τα μελλοντικά έργα με την εκτιμώμενη περιβαλλοντική διαχείρισή τους.

Τέλος, στο πέμπτο, διακρίνεται ο ρόλος της Περιφέρειας καθώς και η χωροταξική της οργάνωση σε εθνικό επίπεδο, με προτάσεις για τις κατάλληλες κατευθύνσεις σε κάθε τομέα.

1° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

- Ο σύγχρονος ορισμός της Χωροταξίας :

Η **χωροταξία** (γαλλικά: Aménagement du Territoire, γερμανικά: Raumordnung), είναι μια διαδικασία επέμβασης του πολιτικού στοιχείου στις διάφορες βαθμίδες ενός κοινωνικού σχηματισμού που έχει ως στόχο να ρυθμίσει τις αντιθέσεις στο χώρο και να εξασφαλίσει την αναπαραγωγή του συστήματος εξουσίας και του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής .

Ο όρος εμφανίστηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και προήλθε από την απαίτηση εξισορρόπησης των ολοένα αυξανόμενων αναγκών της κοινωνίας και του ατόμου με τα δεδομένα του υπάρχοντος χώρου. Ως όρος είναι αρκετά αφηρημένος γι' αυτό και έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς αρκετοί διαφορετικοί ορισμοί, όπου και ακολουθούν παρακάτω, ανάλογα με τη σημασία που δίνεται στον τεχνοκρατικό ή κοινωνικό της χαρακτήρα.

Σε συνάρτηση με τον Σχεδιασμό ή Προγραμματισμό (Planification) η **χωροταξία**, ορίζεται ως η επιστήμη που έχει αντικείμενό της την κατανομή, διάρθρωση και ανάπτυξη των φυσικών πόρων, των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και δημογραφικών δεδομένων, δραστηριοτήτων και λειτουργιών και την εφαρμογή των προγραμμάτων Ανάπτυξης στο δεδομένο χώρο. Η χωροταξία δηλαδή συμπίπτει με το Φυσικό σχεδιασμό

αν εξαιρεθεί η κοινωνικοοικονομική βάση της. Μια τέτοια εξαίρεση είναι ανεπίτρεπτη αφού η χωροταξία θέτει ως γενικό στόχο την κατασκευή της αυριανής κοινωνίας.

Ακριβώς επειδή η χωροταξία διαμορφώνει το παρόν και προγραμματίζει το μέλλον, εντάσσεται στους πρωταρχικούς σκοπούς του σύγχρονου κοινωνικού κράτους.

Έτσι πέρα από την ευρεία αυτή αντίληψη της χωροταξίας, δηλαδή της εναρμόνισης του δεδομένου χώρου (φυσικού περιβάλλοντος) και του κοινωνικοοικονομικού γίνεσθαι, υπάρχει και μια άλλη διεθνής αντίληψη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αντιμετωπίζει ως μια από τις μεθόδους για την χάραξη πολιτικής πάνω στην προετοιμασία της αυριανής κοινωνίας.

- **Χωροταξία** είναι ο προσχεδιασμένος μετασχηματισμός του κοινωνικοοικονομικού γεωγραφικού χώρου, που εκφράζει τους στόχους μιας οργανωμένης κοινωνίας (Βασενχόφεν 1997).
- Το αντικείμενο της **Χωροταξίας** είναι η διάταξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον περιφερειακό χώρο, πάνω από το επίπεδο των οικισμών και των πόλεων (Friedman 1964).
- **Χωροταξία** είναι η αναζήτηση, μέσα στο γεωγραφικό πλαίσιο μιας χώρας ή περιφέρειας, μιας καλύτερης κατανομής των ανθρώπων, σε συνάρτηση με τους φυσικούς πόρους και τις οικονομικές δραστηριότητες (Claudius Petit, στο Delmas 1963).

- Σχεδιασμός του χώρου είναι το σύνολο των ενεργειών που συμβάλλουν στην οργάνωση, σχεδιασμό και προσανατολισμό των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που ασκούνται πάνω σ' αυτόν (Sibieude 1966 : 393).
- Ο περιφερειακός σχεδιασμός (regional planning ή χωροταξία, με την ελληνική ορολογία) είναι η διαδικασία διατύπωσης και εξειδίκευσης κοινωνικών στόχων που αφορούν στην διάταξη δραστηριοτήτων σ' ένα χώρο πάνω από εκείνο των πόλεων, δηλαδή σε περιοχές που είναι μεγαλύτερες από μια μεμονωμένη πόλη (Wannop 1995 : xv – xvii).

- Ένας απλουστευμένος ορισμός της Χωροταξίας :

Ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει σαν αντικείμενο την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη περιοχών ευρύτερων από εκείνες που μελετάει ο πολεοδομικός σχεδιασμός.

Δυσχέρεια διαχωρισμού αντικειμένου Πολεοδομικού και χωροταξικού Σχεδιασμού ή Οικονομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού

Ποιο είναι το στοιχείο στο οποίο πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση :

- Η οικονομία ή χώρος και η γη;

- Οικονομικός σχεδιασμός ή σχεδιασμός του χώρου και των χρήσεων γης;

Εννοιολογική σύγχυση γύρω από τους όρους που χρησιμοποιούμε:

- Περιφέρεια (region)
- Σχεδιασμός ή προγραμματισμός (planning, planification)
- Χωροταξία
- Περιφερειακή πολιτική
- Σχεδιασμός περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης

Η επιστημονική και / ή επαγγελματική δραστηριότητα που ονομάζουμε χωροταξία είναι μία και αδιαίρετη, και μάλιστα σε όλες τις γεωγραφικές κλίμακες του σχεδιασμού.

Πρόβλημα : Έλλειψη ενσωμάτωση της διάστασης του γεωγραφικού χώρου στον σχεδιασμό της οικονομικής ανάπτυξης.

Αλλά και : Έλλειψη οικονομικού προβληματισμού σε χωροταξικού σχέδια με έμφαση στον «φυσικό» σχεδιασμό.

Η **χωροταξία** (aménagement du territoire) δεν είναι σχέδιο παραγωγής ή υποδομών, όπως π.χ είναι το Σχέδιο Monnet. Είναι επίσης άλλο πράγμα από την πολεοδομία με την

έννοια, την ήδη παραδοσιακή, του όρου. Δηλαδή άλλο πράγμα από μια συλλογή, μια σειρά λεπτομερών σχεδίων ρύθμισης και επέκτασης των οικισμών... Η χωροταξία διακρίνεται από το σχέδιο παραγωγής και υποδομών από το γεγονός ότι δεν αφορά τόσο σε προβλήματα παραγωγής όσο σε προβλήματα κατανομής και καλύτερης χρήσης του εδάφους. Ξεπερνά τα πολεοδομικά σχέδια διότι θέτει προβλήματα όχι μέσα στα πλαίσια των πόλεων και των οικισμών, αλλά μέσα στα πλαίσια των περιφερειών και ολόκληρης της εθνικής επικράτειας... Είναι η αναζήτηση, μέσα στο γεωγραφικό πλαίσιο της Γαλλίας, μιας καλύτερης κατανομής των ανθρώπων σε συνάρτηση με τους φυσικούς πόρους και τις οικονομικές δραστηριότητες. (Claudius – Petit στο Delmas 1963).

Η χωροταξία ως θέμα ανισορροπίας μεταξύ πληθυσμού και διαθέσιμου χώρου, δηλαδή ως πρόβλημα κατανομής πληθυσμού (και δραστηριοτήτων) στον γεωγραφικό χώρο (Monod et de Castelbajac 1993).

Wannop 1995 : Διάκριση μεταξύ δια – διαπεριφερειακής και ενδοπεριφερειακής κλίμακας.

Δια – περιφερειακή κλίμακα :

Περιφερειακός σχεδιασμός που στοχεύει στην ισόρροπη χρήση πόρων προκειμένου να μεταβληθούν οι συνθήκες διαβίωσης και οικονομικής ανισότητας μεταξύ περιοχών μιας χώρας (κατά κύριο λόγο οικονομικός σχεδιασμός).

Ενδο – περιφερειακή κλίμακα :

Σχεδιασμός που ασχολείται με τα προβλήματα των αναπτυσσόμενων μητροπολιτικών περιοχών (γιατί μόνο;), την χωρική διάχυση του πληθυσμού τους και των κοινωνικοοικονομικών τους σχέσεων, και την εμφάνιση πολιτικού χαρακτήρα συγκρούσεων μεταξύ μητροπολιτικών διοικήσεων (κυρίως φυσικός σχεδιασμός ή physical planning).

Περιφερειακός σχεδιασμός σε ένα επίπεδο πάνω από εκείνο της μεμονωμένης τοπικής αυτοδιοίκησης .

M.R Martins στο Wannop 1995 :

Ο «περιφερειακός σχεδιασμός» είναι μια μορφή δημοσίου σχεδιασμού (δηλ. κρατικής δραστηριότητας) που ενδιαφέρεται ειδικά για τον «κοινωνικό χώρο», δηλαδή για την διάταξη (χωροταξία) δραστηριοτήτων και κοινωνικών εξυπηρετήσεων στον χώρο, σε μια κλίμακα όμως μεγαλύτερη ενός μεμονωμένου δήμου, αλλά μικρότερη του κράτους.

Τι είναι ο «χώρος»:

Ο «χώρος», έτσι όπως τον εννοεί ένας χωροτάκτης ή ένας κοινωνικός γεωγράφος, είναι ένα μόρφωμα που οφείλει τα χαρακτηριστικά του σε μια πληθώρα παραγόντων, από τις διεργασίες του φυσικού περιβάλλοντος μέχρι την ιστορική κληρονομιά του παρελθόντος του ανθρώπου, και από την αλληλεπίδραση των οικονομικών δραστηριοτήτων μέχρι τις ιεραρχικές δομές της πολιτικής εξουσίας.

Ο γεωγραφικός χώρος στον οποίο ζει και δραστηριοποιείται ο σύγχρονος άνθρωπος, σαν άτομο και σαν μέλος οργανωμένης κοινωνίας, έχει προκύψει από την επίδραση τόσο του φυσικού περιβάλλοντος και των διαδικασιών της φύσης, όσο και από την δράση των προγόνων του και των κοινωνικών τους ομάδων επί πολλούς αιώνες.

Η περιγραφή, η ερμηνεία ακόμη και η πρόβλεψη για τις πιθανές μελλοντικές μεταμορφώσεις του κοινωνικοοικονομικού γεωγραφικού περιβάλλοντος είναι έργο της ανθρωπογεωγραφίας. Όμως ο ανθρωπογεωγράφος δεν επιχειρεί να προδιαγράψει και να σχεδιάσει τις εξελίξεις. Αυτή είναι η δουλειά του χωροτάκτη και του επιστημονικού του κλάδου, της χωροταξίας.

Η χωροταξία ασχολείται με τον προσχεδιασμένο μετασχηματισμό του κοινωνικοοικονομικού γεωγραφικού χώρου, μετασχηματισμό που προκύπτει από την πρόθεση της οργανωμένης κοινωνίας...

Ο μετασχηματισμός του χώρου προκύπτει ταυτόχρονα, βαθμιαία και σωρευτικά, από τις ενέργειες των μεμονωμένων ατόμων, νοικοκυριών και, ακόμη περισσότερο, μονάδων οικονομικής δραστηριότητας και επιχειρήσεων...Εντούτοις, όταν αναφερόμαστε στην χωροταξία εννοούμε κατά κύριο λόγο την δράση της οργανωμένης κοινωνίας, μέσα από τους πολιτικούς της φορείς.

Ο κυρίαρχος προσανατολισμός της χωροταξίας είναι προς το μέλλον και τόσο στο παρελθόν, ακόμη και στην παρόν, του γεωγραφικού χώρου. Είναι επίσης στο δέον γενέσθαι και λιγότερο στην σημερινή κατάσταση...

Η γνώση βέβαια του γεωγραφικού χώρου είναι απαραίτητη. Πέρα όμως από αυτήν την γνώση, ο χωροτάκτης ενδιαφέρεται και για το μέλλον, για τις πιθανές ή προμελετημένες αλλαγές του παρόντος, για το πώς παράγεται, επηρεάζεται και σχεδιάζεται το μέλλον και, τέλος, για το ποιος λαμβάνει τις αποφάσεις γι' αυτό το σχεδιασμένο μέλλον, δηλαδή για το ποιος έχει την εξουσία ή την κοινωνική και πολιτική νομιμοποίηση να αποφασίζει.

«Οργανικό κομμάτι της νέας αυτής αναπτυξιακής διαδικασίας είναι η χωροταξία, που παρέχει τη διάσταση του δομικού σχεδιασμού της οικονομίας, υπόβαθρου της αναγκαίας ανασυγκρότησης οικονομικών, κοινωνικών και οικολογικών δομών. Ο χωροταξικός σχεδιασμός αποσκοπεί στη δομική αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος της χώρας, ώστε αυτό να προσαρμόζεται στα ιδιόμορφα χαρακτηριστικά της – όπως και κάθε περιοχή της – φυσικά, δημογραφικά, κοινωνικά, πολιτισμικά. Στοχεύει ειδικότερα ο χωροταξικός σχεδιασμός στην σταθεροποίηση της αναπτυξιακής διαδικασίας κάθε περιοχής με την ανάπτυξη των τοπικών παραγωγικών δυνάμεων, αλλά και με την συντήρηση...των φυσικών πόρων... και...στην διασφάλιση της ποιοτικής της διάστασης...Στην τεχνική του έκφραση, ο χωροταξικός σχεδιασμός περιλαμβάνει την χωροθέτηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, τον καθορισμό των χρήσεων γης, την διάρθρωση των δικτύων τεχνικής υποδομής (μεταφορών κλπ), την διάρθρωση του οικιστικού ιστού και των καθορισμού των ζωνών ειδικής προστασίας...».

ΕΝΝΟΙΕΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

- Κοινωνικός – οικονομικός – περιβαλλοντικός χώρος
- Σχεδιασμός του μέλλοντος
- Διαδικασία λήψης αποφάσεων

Αλλά και...

- Πρόβλεψη για το μέλλον – προσχεδιασμένη αλλαγή
- Εξουσία και νομιμοποίηση – Φορείς αποφάσεων
- Συναίνεση και συμμετοχή

1.2 ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

1.2.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΕΔΑΦΙΚΟΤΗΤΑ

Σύμφωνα με την κλασσική πολιτειολογική θέση ότι η χωρική διάσταση (Raum) αποτελεί απαραίτητο συστατικό στοιχείο του κράτους, όπου διαμορφώνεται η σχέση εξουσιαστή και εξουσιαζόμενων, η χωρική έκταση «αποτελεί απλώς την προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση της πολιτικής εξουσίας», χωρίς να υπερκεράζεται η άποψη που εκφράσθηκε ήδη από τη δεκαετία του 1960, ότι η «πολιτειολογία καλείται να αντιμετωπίσει και νέα προβλήματα της εποχής της Βιομηχανικής Κοινωνίας και της

Τεχνοδομής, ως είναι ο Σχεδιασμός πέραν των κρατικών ορίων, αι ζώναι ή σφαίραι επιρροής, οι οικονομοπολιτικοί συνασπισμοί, οι υπερεθνικοί μεγαχώροι κ.λ.π., και στο εσωτερικό των Κρατών η περιφερειακή ανάπτυξις, η χωρική διάρθρωσις, ο χωροταξικός Σχεδιασμός, κ.λ.π. κυρίως όμως η παρατηρούμενη μεταβολή των Κρατών εξ εδαφικών οργανώσεων...».

Η έννοια της εδαφικότητας, όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα, ως το πεδίο στο οποίο η εξουσία ασκεί την ικανότητα έννομης επιβολής, παραμένει σταθερό στοιχείο της κυριαρχίας, και είναι δεκτική στις νέες μορφές εννόμων τάξεων που προσδιορίζουν οι υπερεθνικοί οργανισμοί, περιφρουρώντας το απαραβίαστο των συνόρων των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μετεξέλιξη των παραδοσιακών πολιτειολογικών εννοιών της εδαφικότητας και της κυριαρχίας θα μπορούσε να εκληφθεί ως αναγκαία προϋπόθεση για να εκπληρώσουν τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το βασικό θεμελιώδη στόχο : την κοινή αγορά. Υπό αυτό το πρίσμα , η μεταβολή του καθ' ύλην περιεχομένου της εδαφικότητας και της κυριαρχίας (ιδιαίτερα της κυριαρχίας) είναι δηλωτική της αδυναμίας ενός κράτους να διασφαλίσει μια ικανοποιητική οικονομική λειτουργία για τους πολίτες. Έτσι, τα κράτη – μέλη εκχωρούν στα κοινοτικά όργανα την αρμοδιότητα της συνδιαχείρισης της κυριαρχίας τους. Ο συντονισμός των κοινοτικών οργάνων και των κρατών – μελών στο σχεδιασμό της εδαφικότητας, του κύριου, δηλαδή αντικειμένου της χωροταξίας, θα πρέπει να κινείται στο πλαίσιο της κυριαρχίας και της αλληλεξάρτησης, με την επιφύλαξη της ιδιαίτερης έκφρασης του συγκεκριμένου επιπέδου χωρικής ανάπτυξης κάθε κράτους – μέλους. Ενδέχεται, ωστόσο, να επιδιωχθεί η λειτουργική συνδιαχείριση των συμμετεχόντων, εάν υπερκερασθεί η εμμονή

ορισμένων θεωρητικών στην οριστικοποίηση του διαλόγου για την ομοσπονδίαση¹ και αποδεχτούμε το γεγονός, ότι ο ευρωπαϊκός χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να ευδοκιμήσει και σε «σύνδεσμο πολιτειών» (Staatenverbund)². Έτσι η διατυπωθείσα σκέψη, ότι στο χωροταξικό σχεδιασμό ενυπάρχει το στοιχείο της κρατικότητας, μπορεί να εκληφθεί ως, εύλογη, με τη σταδιακή μετατόπιση των προτεραιοτήτων της Ε.Ε από την οικονομία στη χωροταξία εφόσον για την ανάπτυξη των οικονομικά ασθενέστερων περιοχών προβλέπονται οι αντίστοιχες οικονομικές ενισχύσεις. Αν ληφθεί υπόψη ότι με την οικονομική ενίσχυση των κρατών – μελών υλοποιείται η επέμβαση στη διαμόρφωση ενός εδαφικού χώρου, τότε επηρεάζονται και συνδιαμορφώνονται οι διαπροσωπικές σχέσεις των πολιτών εντός μιας συγκεκριμένης κυριαρχίας.

1.2.2 Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Ειδική περίπτωση χωροταξικού σχεδιασμού αποτελεί ο πολεοδομικός σχεδιασμός, ο οποίος συνιστά «κανονιστική» χωροθέτηση, αποτελεί, δηλαδή προαπαιτούμενο της ατομικής χωροθέτησης. Οι πολεοδομικές διαρρυθμίσεις, μάλιστα, όταν προσλαμβάνουν τη μορφή συγκεκριμένου τεχνικού έργου, αποτελούν περιβαλλοντικός επιβλαβή δραστηριότητα, η οποία συγκαταλέγεται στην Α' κατηγορία του ν. 1650/ 1986 και στην ομάδα ΙΙ της κ.υ.α 69269/ 1990 άρθρο 10 περ. β. Η αναφορά αυτή επιτείνει σύγχυση

¹ Ο Δ. Τσάτσος, Ευρωπαϊκή συμπολιτεία, σ. 30, τονίζει «ο εκ των προτέρων καθορισμός πορείας και κυρίως της τελικής έκβασης της ευρωπαϊκής ενωσιακής μετεξέλιξης εμπεριέχει την ανέφικτη και γι' αυτό μεθοδολογικά αθέμιτη πρόβλεψη ότι δηλαδή αυτή θα έχει κάποτε «τελική έκβαση».

² Ο U. Battis, Städte in Europa, A. Bovenschulte/ H. Grub/ F. A. Lohr/ M. Von Schwanenflugel/ W. Wietschel (Επιμ.), Demokratie und Selbstverwaltung in Europa, FS für D. Scheffold, σ.267 – 277 (276), τονίζει ότι ακόμα και σε ένα ομοσπονδιακό κράτος όπως η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η χωροταξία δεν είναι αυστηρά διαχωρισμένη μεταξύ των κρατιδίων και της ομοσπονδίας, αλλά η χωροταξία των κρατιδίων επηρεάζει και διαμορφώνει τμήμα της ομοσπονδιακής επικράτειας με τον ίδιο τρόπο που η ομοσπονδιακή χωροταξία αφορά τη χωροταξία των κρατιδίων.

μεταξύ χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού. Πράγματι, εφόσον η πολεοδόμηση εντάσσεται στο σύστημα του ν. 1650/1986 και της κ.υ.α 69269/ 1990, θα πρέπει λογικά να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι για τη διενέργειά της απαιτείται προέγκριση χωροθέτησης. Μια μορφή, όμως, χωροθέτησης, που μάλιστα, υποκαθιστά την ατομική προέγκρισή της, είναι η κατάρτιση πολεοδομικού σχεδίου, δηλαδή η πολεοδόμηση. Η πολεοδόμηση, επομένως, για να είναι περιβαλλοντικώς ανεκτή, προϋποθέτει προηγούμενη...πολεοδόμηση. Μολονότι, η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ 1507/1997)³ ήρε την αντίφαση, απαλλάσσοντας, στην πράξη, πολεοδομικά σχέδια από την προηγούμενη χωροθέτηση, ο πολεοδομικός και ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν παύουν, κατά την αντίληψη του Δικαστηρίου, να ταυτίζονται.

Ο νομοθέτης έχει ασχοληθεί πρόσφατα με τα ζητήματα τόσο του χωροταξικού, όσο και του πολεοδομικού σχεδιασμού, θεσπίζοντας δύο θεμελιώδους σημασίας νόμους : το ν.2508/ 1997 (ΦΕΚ 124 τ. Α') και το ν. 2742/ 1997 (ΦΕΚ 207 τ. Α'). Θα πρέπει, καταρχάς, ότι και μόνη η θέσπιση αυτών των νόμων αποτελεί, τρόπον τινά, τη νομοθετική «απάντησή» στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας, η οποία σε κάθε ευκαιρία αξίωνε την κατάρτιση χωροταξικών, κυρίως, σχεδίων, στα οποία όμως συμπεριλάμβανε και τα πολεοδομικά. Ο πρώτος νόμος, ο ν. 2508/ 1997 φέρει τον τίτλο «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της Χώρας...» και παραπέμπει ευθέως στη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία συνέδεσε, όχι μόνο τον χωροταξικό, αλλά και τον πολεοδομικό σχεδιασμό, με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης (βλ. ΣτΕ 768/ 1998)⁴. Αντίθετα, στο ν. 2742/ 1997, που αφορά στο γενικότερο χωροταξικό

³ Η υπόθεση αφορούσε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Νέας Φιλαδέλφειας Αττικής.

⁴ ΣτΕ 768/ 1998, Νόμος και Φύση 1/ 1998, σ. 428 επ. Η υπόθεση αφορούσε το κύρος της πράξης τροποποίησης ρυμοτομικού σχεδίου με την έγκριση οδού το Δικαστήριο έκρινε ως αντισυνταγματικό, συνεπαγόμενο επιβάρυνση του βιώσιμου οικιστικού περιβάλλοντος, αφού επιτρέπει την ανέγερση κτιρίων

σχεδιασμό, για τον οποίο κυρίως έχει νομολογηθεί ότι πρέπει να διασφαλίζει την τήρηση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, ο νομοθέτης προκρίνει τον όρο «αιεφόρος ανάπτυξη», ο οποίος έχει ήδη αποκτήσει συνταγματική αναφορά (άρθρο 24 παρ.1 του Συντάγματος, όπως έχει ήδη αναθεωρηθεί). Απομένει η νομολογιακή επεξεργασία της αρχής της αιεφορίας, και, ιδίως, η οριοθέτησή της σε σχέση με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑΣ : ΤΟ Κ.Π.Σ

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) αποτελεί τη συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας, οι οποίες θα συγχρηματοδοτηθούν, ανάλογα με την κατηγορία τους, από ένα από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία είναι τα ακόλουθα :

των οποίων το ιδεατό στέρεο υπολογίζεται με βάση πλασματικό πλάτος οδού, αβέβαιο αν θα προβλεφθεί σε μελλοντική επέκταση του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου (σκέψη 5).

*Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης – ΕΤΠΑ : συγχρηματοδοτεί προγράμματα και έργα υποδομών και εξοπλισμού για την ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων στους τομείς Παιδείας – Υγείας, των ενεργειών σε κοινοτικό επίπεδο ιδίως για μεθοριακές περιοχές, των ενεργειών για την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού των περιφερειών, των προπαρασκευαστικών και συνοδευτικών μέτρων και των μέτρων αξιολόγησης.

*Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – ΕΚΤ : συγχρηματοδοτεί ενέργειες για επαγγελματική εκπαίδευση και επαγγελματικό προσανατολισμό, για ενίσχυση προσλήψεων σε θέσεις διαρκούς απασχόλησης, ενέργειες καινοτόμου χαρακτήρα για την ανάπτυξη της απασχόλησης και της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης, ενέργειες που απευθύνονται στο προσωπικό των επιχειρήσεων και ενέργειες επαγγελματικού προσανατολισμού και παροχής συμβουλών σε ανέργους.

*Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – ΕΓΤΠΕ : χρηματοδοτεί την Κοινή Γεωργική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενισχύει την αγορά και προωθεί τις διαρθρωτικές αλλαγές στη γεωργία. Το ΕΓΤΠΕ διαιρείται σε δύο τμήματα : το τμήμα εγγυήσεων, που χρηματοδοτεί τα μέτρα στήριξης των τιμών και τις επιστροφές κατά την εξαγωγή ώστε να εξασφαλίζει σταθερές τιμές για τους γεωργούς και το τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ/Π) που ενισχύει μέσω επιδοτήσεων την ορθολογική οργάνωση, τον εκσυγχρονισμό και τις διαρθρωτικές βελτιώσεις στη γεωργία

*Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας – ΧΜΠΑ : συγχρηματοδοτεί ενέργειες για την ενίσχυση του τομέα της αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας και της μεταποίησης και εμπορίας των προϊόντων τους.

Μέχρι τώρα έχουν εκτελεστεί ήδη τρία ΚΠΣ, και από το 2007 βρίσκεται σε εξέλιξη το Δ' ΚΠΣ, το οποίο ολοκληρώνεται το 2013. Εξετάζοντας το περιεχόμενο των ΚΠΣ, μπορεί να διαπιστωθούν σοβαρές διαφοροποιήσεις, που δεν έχουν σχέση μόνο με τους άξονες προτεραιότητας και με την εξυπηρέτηση αναγκών της χώρας, αλλά και με ό,τι αφορά τη διαχειριστική παρακολούθηση της κυκλοφορίας των οικονομικών πόρων.

Για παράδειγμα, το Α' ΚΠΣ (1989 - 1993) είχε μια σχετική απλή αρχιτεκτονική παρακολούθησης, χωρίς συγκεκριμένες απαιτήσεις επίτευξης στόχων για την εκταμίευση των κοινοτικών πόρων. Το Β' ΚΠΣ παρουσίασε ένα σχήμα διαχείρισης, που προεξήρχε η λεγόμενη «εταιρική σχέση», δηλαδή το κράτος – μέλος όφειλε να έχει αποδεδειγμένα εξασφαλισμένους τους δικούς του πόρους για τη χρηματοδότηση των έργων του. Το Γ' ΚΠΣ, δηλαδή το τρίτο κατά σειρά οικονομικό «πακέτο» με το οποίο ενισχύεται η χώρα, είναι το μεγαλύτερο αναπτυξιακό πρόγραμμα που σχεδιάστηκε από την Ελλάδα και υλοποιείται με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει στόχο την ενίσχυση των πολιτικών για την πραγματική σύγκλιση, την περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Οι συνολικοί πόροι του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) και του Ταμείου Συνοχής (που συγχρηματοδοτεί τα μεγάλα έργα Περιβάλλοντος και Μεταφορών) είναι 51,14 δισεκατομμύρια ευρώ και περιλαμβάνουν εθνικούς και κοινοτικούς πόρους ύψους 39,56 δισεκατομμύρια ευρώ (δημόσια δαπάνη), καθώς και 11,58 δισεκατομμύρια ευρώ ιδιωτική συμμετοχή. Παράλληλα, σημαντικοί

πόροι ύψους 1,28 δισεκατομμύρια ευρώ θα αντληθούν μέσω των τεσσάρων Κοινοτικών Πρωτοβουλιών. Η συνολική κοινοτική συμμετοχή τόσο για το ΚΠΣ όσο και για το Ταμείο Συνοχής και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες ανέρχεται σε 26 δισεκατομμύρια ευρώ.

1. Τι είναι τα Επιχειρησιακά Προγράμματα και τι οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες;

Το Γ' ΚΠΣ χωρίζεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες προγραμμάτων :

- Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα καλύπτουν τις παρεμβάσεις, οι οποίες, λόγω της εμβέλειάς τους (τομεακές), πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν σε εθνικό επίπεδο, π.χ. αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον, οδικοί άξονες
- Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα καλύπτουν ολοκληρωμένες αναπτυξιακές δράσεις στο επίπεδο καθεμίας από τις 13 περιφέρειες της χώρας (ένα για κάθε μία από τις 13 διοικητικές περιφέρειες της χώρας, π.χ. ΠΕΠ Κρήτης).

Η περιφερειακή ανάπτυξη επηρεάζεται και από τα δύο. Όλες οι τομεακές πολιτικές έχουν χωρικές διαστάσεις. Και όλα τα περιφερειακά προγράμματα υλοποιούν τομεακές πολιτικές. Άρα, η συνοχή και η συμπληρωματικότητα μεταξύ των προγραμμάτων παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία της περιφερειακής πολιτικής. Παρότι τα προγράμματα αυτά χρηματοδοτούν συνήθως έργα μικρής κλίμακας, έχουν εξαιρετική σημασία για την τοπική ανάπτυξη και παράγουν σημαντική τοπική προστιθέμενη αξία. Μάλιστα, μεγάλο μέρος των έργων αυτών εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Τέλος,

τα περιφερειακά προγράμματα αποκαλύπτουν το βαθμό διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης του κράτους, που είναι ένας κρίσιμος παράγοντας για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύγχρονης δημόσιας πολιτικής.

Οι τέσσερις κοινοτικές πρωτοβουλίες των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων για το χρονικό διάστημα 2000 – 2006 είναι :

- Interreg III : διασυνοριακή, διεθνική και διαπεριφερειακή συνεργασία που αποβλέπει στην τόνωση της ανάπτυξης και σε ισόρροπη και αρμονική διευθέτηση του ευρωπαϊκού εδάφους,

- Leader + : ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων και συνεργασίας ομάδων τοπικής δράσης

- Equal : διεθνική συνεργασία για την προώθηση νέων πρακτικών καταπολέμησης των πάσης φύσεως διακρίσεων και ανισοτήτων στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας

- Urban II : οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση των πόλεων και των συνοικιών που αντιμετωπίζουν κρίση, ώστε να προωθηθεί η βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Τα συνολικά 25 Επιχειρησιακά Προγράμματα του Γ' ΚΠΣ και οι 4 Κοινοτικές Πρωτοβουλίες απευθύνονται τόσο στο δημόσιο τομέα πχ. για έργα που αφορούν την ανάπτυξη υποδομών και τη βελτίωση υπηρεσιών προς τον πολίτη, όσο και σε ιδιώτες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) για προγράμματα που αφορούν επιχειρήσεις, αγρότες, νέους, ανέργους κ.λ.π.. Το συνολικό ποσό της εθνικής, κοινοτικής και τυχόν ιδιωτικής

συμμετοχής αποτελεί τον προϋπολογισμό, που προβλέπεται να διατεθεί για την συγκεκριμένη προκήρυξη του προγράμματος.

2.2 ΤΟ ΣΑΚΧ: Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ INTERREG III ΕΝΑ

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Το "Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου" (ΣΑΚΧ) είναι ένα κείμενο που εξετάζει θέματα οικονομικής, κοινωνικής και χωροταξικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Την ευθύνη για τη διαδικασία εκπόνησης του κειμένου την έχει η Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης που αποτελείται από εκπροσώπους των Κρατών-Μελών και της ΓΔ XVI της Επιτροπής. Το κείμενο αυτό είχε παρουσιαστεί στην παρούσα μορφή τον Ιούνιο του 1997. Στη συνέχεια, εκτίθεται σε δημόσιο διάλογο στα Κράτη-Μέλη και αποτελεί αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας. Στα πλαίσια της φάσης αυτής του δημοσίου διαλόγου, το ΥΠ.ΕΘ.Ο. απέστειλε στην Ο.Κ.Ε. το εν λόγω κείμενο. Τα αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής θα ενσωματωθούν στο Σχέδιο ώστε να διαμορφωθεί το τελικό κείμενο.

Επίσης, το Συμβούλιο του Potsdam έκρινε ότι η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG III αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο εφαρμογής του ΣΑΚΧ και επέμειναν σχετικά με την κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων στο σκέλος Α δηλαδή την διασυνοριακή συνεργασία αυτής της πρωτοβουλίας, ιδίως με την προοπτική της διεύρυνσης της Ένωσης. Όσον αφορά το σκέλος Β, την διακρατική συνεργασία, θα πρέπει να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες ανάγκες για μια πολυκεντρική και ισόρροπη

περιφερειακή ανάπτυξη της Ένωσης, συμπεριλαμβανόμενων και των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών.

2.2.1 Ο ΛΟΓΟΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΣΑΚΧ

Οι περιφέρειες, οι πόλεις και οι περιοχές ανταγωνίζονται η μία την άλλη προκειμένου να προσελκύσουν οικονομικές δραστηριότητες, θέσεις απασχόλησης, υποδομές, κλπ. Η διαδικασία αυτή αποτελεί μία από τις βασικές δυνάμεις που καθοδηγούν τη χωροταξική ανάπτυξη. Ωστόσο, οι διάφορες περιοχές της Ευρώπης δεν συμμετέχουν ισοδύναμα στην ανταγωνιστική αυτή διαδικασία, η οποία επιπλέον αντιμετωπίζει εμπόδια όταν ο ασυγκράτητος ανταγωνισμός οδηγεί στην αναποτελεσματικότητα και καταλήγει στη διάσπαση των προσπαθειών και των επενδύσεων. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να υιοθετηθεί μία γενική προσέγγιση προκειμένου να προωθηθεί η αρμονική και ισορροπημένη ανάπτυξη της Ευρώπης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα πρέπει μέσω της συνεργασίας να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των εδαφών που δεν έχουν επαρκώς ενταχθεί στη διαδικασία του ανταγωνισμού· σε άλλες περιπτώσεις, η συνεργασία θα αποσκοπεί στον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων του υπερβάλλοντος ανταγωνισμού. Και στις δύο περιπτώσεις, η χωροταξική προσέγγιση επιδιώκει την **καλύτερη δυνατή ισορροπία μεταξύ ανταγωνισμού και συνεργασίας**, με σκοπό να καταφέρουν όλες οι ευρωπαϊκές περιοχές να φθάσουν το βέλτιστο επίπεδο ανταγωνιστικότητας. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο ενίσχυσης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής των διαφόρων περιοχών της Ευρώπης.

Το ΣΑΚΧ σκοπεύει να εκφράσει ένα κοινό όραμα για την ευρωπαϊκή επικράτεια στο σύνολό της, να αποτελέσει το κοινό πλαίσιο αναφοράς για την ανάληψη δράσης και να καθοδηγήσει τις αρμόδιες αρχές όσον αφορά τη χάραξη και την εκτέλεση της πολιτικής. Στόχος του ΣΑΚΧ είναι επίσης να αποτελέσει ένα θετικό βήμα προς τη δέσμευση και τη συμμετοχή στη συνεχή πολιτική διαδικασία προβληματισμού και προσανατολισμού της λήψης αποφάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

2.2.2 ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΣΑΚΧ

Η προσέγγιση του παρόντος εγγράφου σκοπεύει να αποτελέσει ένα κοινό σημείο αναφοράς μετά το πέρας της περιόδου προβληματισμού που ξεκίνησε από τους Υπουργούς Χωροταξίας το 1989. Ακολουθεί δε την απόφαση που λήφθηκε στην Κέρκυρα το 1994, όπου διευκρινίσθηκε ότι το ΣΑΚΧ θα πρέπει να είναι ένα **συντονισμένο, επιλεκτικό, προοδευτικό, συνεχές, ευέλικτο και διαφανές κείμενο.** Σύμφωνα με τις αρχές που καθορίστηκαν στη Λειψία, για την κατάρτιση του ΣΑΚΧ, είναι επίσης σαφές ότι η παρούσα προσέγγιση μπορεί να έχει μόνο ενδεικτικό χαρακτήρα και όχι δεσμευτικό. Εντούτοις, αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε συγκεκριμένα αποτελέσματα για τα ευρωπαϊκά εδάφη και θα είναι ένα κίνητρο για δράση.

Η αρχή της επιλεκτικότητας αντικατοπτρίζει, ειδικότερα, την ανάγκη προσέγγισης των χωροταξικών ζητημάτων με βάση έναν περιορισμένο αριθμό σημαντικών θεμάτων που μπορούν να προβάλουν τόσο την ιδέα της ολοκλήρωσης των διαφόρων πολιτικών με χωροταξικό αντίκτυπο όσο και την ανάγκη ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.

2.3 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Δύο σκέλη πρέπει να διαχωριστούν και να συνδυαστούν: το πρώτο επιδιώκει να δώσει μία πρόσθετη διάσταση στη διαχείριση των τομεακών πολιτικών με την ένταξή τους στο χωροταξικό τους πλαίσιο και με την παρακολούθηση των αλληλεπιδράσεών τους. Το δεύτερο σκέλος αφορά τον σχεδιασμό ενός πλαισίου χωροταξικής ολοκλήρωσης, το οποίο λαμβάνει υπόψη του τα διάφορα επίπεδα της πολιτικής και χωροταξικής οργάνωσης της Ευρώπης.

2.3.1 ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η συνεχώς αυξανόμενη σημασία των φαινομένων αλληλεξάρτησης, ιδιαίτερα μεταξύ των διαφόρων περιοχών, τομεακών πολιτικών και βαθμίδων εξουσίας αναφέρθηκε παραπάνω. Η ευρύτερη αναγνώριση του γεγονότος αυτού, που είναι ένα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα του παρόντος εγγράφου, θα οδηγήσει στην περαιτέρω ανάπτυξη της συνεργασίας. Η αναγνώριση ότι ούτε η διάρθρωση ούτε η χρήση των εθνικών εδαφών δεν καθορίζονται πλέον μόνο από τις εθνικές πολιτικές, και ακόμη λιγότερο από τις τμηματικές προσεγγίσεις, καθιστά σημαντικό τον εντοπισμό εταίρων ικανών να μοιραστούν αυτή την ευθύνη, τον καθορισμό κανόνων και ρυθμίσεων για τις εταιρικές σχέσεις σύμφωνα με

τις εθνικές ιδιαιτερότητες και νομοθεσίες, όπως και τον προσδιορισμό του πεδίου για κοινές δράσεις.

Η προσέγγιση αυτή δεν είναι ούτε εύκολη ούτε ακίνδυνη, αλλά είναι ουσιώδους σημασίας. Ο χώρος γίνεται κοινός παρονομαστής και αντικείμενο ενός νέου τύπου κοινωνικού συμβολαίου. Η ανάπτυξη της συνεργασίας εμφανίζεται στο εξής ως μία μέθοδος εργασίας και δράσης. Δεδομένου ότι η προσέγγιση αυτή είναι σχετικά νέα, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί και να στηριχθεί με την παροχή κινήτρων, με πειραματικές εφαρμογές και με την ανταλλαγή πληροφοριών. Αφενός λόγω του έντονα αποκεντρωμένου χαρακτήρα της και, αφετέρου, λόγω της διεθνικής της διάστασης, η προσέγγιση αυτή ενέχει ένα δυναμικό επιρροής των θεσμικών και οργανωτικών αλλαγών στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών δημοσίων διοικήσεων, τουλάχιστον εκείνων που έχουν χωροταξικές αρμοδιότητες.

Η προσέγγιση αυτή αποτελεί μία θεμελιώδη πτυχή του ΣΑΚΧ και από μόνη της αιτιολογεί επαρκώς την ανάγκη διεξαγωγής ευρύτατου διαλόγου σε Ευρωπαϊκή κλίμακα.

2.3.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ

Οι Κοινοτικές πολιτικές εκφράζουν την πολιτική βούληση των Κρατών Μελών να εφαρμόσουν κοινές πολιτικές σε ορισμένους ειδικούς τομείς. Σκοπός τους δεν είναι να συμβάλουν σε αυτήν καθεαυτή τη χωρική ανάπτυξη, αλλά να υλοποιήσουν τους ειδικούς τους στόχους

Η Συνθήκη του Μάαστριχ της 7ης Φεβρουαρίου 1992 και τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Εδιμβούργου, αργότερα την ίδια χρονιά, διεύρυναν σημαντικά τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Επιτροπής και αύξησαν κατά πολύ τον προϋπολογισμό των κοινοτικών πολιτικών. Ειδικότερα, η Συνθήκη του Μάαστριχ ενίσχυσε τις αρμοδιότητες των τομεακών πολιτικών της Ένωσης που έχουν σημαντικές χωρικές επιπτώσεις. Για την επίτευξη των στόχων της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (άρθρα 130 Ρ-Τ), δημιουργήθηκαν σημαντικά χρηματοδοτικά μέσα, όπως το Ταμείο Συνοχής και το κονδύλιο του προϋπολογισμού για τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα. Η Επιτροπή μπορεί σήμερα να αναλάβει δράσεις με χωροταξικό αντίκτυπο μέσω διαφόρων σημαντικών κοινοτικών πολιτικών, όπως: η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), η πολιτική για τις Μεταφορές και τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα, οι Διαρθρωτικές πολιτικές, η ΕΤΑ, η πολιτική Ανταγωνισμού και η Περιβαλλοντική πολιτική.

Οι επιπτώσεις αυτών των πολιτικών στον χώρο της Ένωσης είναι δυνατό να αξιολογηθούν βάσει ορισμένων κριτηρίων, όπως:

- οι επιπτώσεις στην οικονομική δομή των περιφερειών
- οι επιπτώσεις στην χωροταξική διάρθρωση
- οι επιπτώσεις στα εισοδήματα και στο παραγωγικό δυναμικό
- οι επιπτώσεις στις πρακτικές που προσδιορίζουν τις χρήσεις γης
- τα μέτρα περιφερειακής στήριξης
- η γεωγραφική διαφοροποίηση των δημοσίων ενισχύσεων.

Από την εξέταση με την βοήθεια αυτών των κριτηρίων προκύπτει ότι οι πολιτικές των Διαρθρωτικών Ταμείων, η ΚΑΠ, τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα, οι πολιτικές ΕΤΑ και η Κοινοτική νομοθεσία στον τομέα του περιβάλλοντος έχουν τις πιο σημαντικές επιπτώσεις στο χώρο

Παρά το γεγονός ότι οι εν λόγω κοινοτικές πολιτικές δεν επιδιώκουν συγκεκριμένους χωροταξικούς στόχους, οι επιπτώσεις τους στην ανάπτυξη των περιφερειών είναι σημαντικές και πολλαπλές.

Αντιφατικές επιπτώσεις μπορεί να εμφανίζονται συχνά και η συνολική αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων μπορεί να μην είναι πάντα η βέλτιστη εξαιτίας της έλλειψης κοινών ή εναρμονισμένων στόχων. Η πρώτη έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή δίνει μια σαφή εικόνα των υφισταμένων προβλημάτων, συνεπώς θα υπάρξει σημαντική βελτίωση εάν οι διάφορες πολιτικές ευθυγραμμιστούν, έτσι ώστε να συμβάλουν στην κάλυψη των αναγκών των διαφόρων τμημάτων της Ένωσης με συνεκτικό τρόπο

Το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου επιδιώκει να αποτελέσει ένα κείμενο αναφοράς στο οποίο θα πρέπει να στηρίζονται τα σημερινά όργανα άσκησης Κοινοτικών πολιτικών λαμβάνοντας, παράλληλα, υπ' όψη κατά τη διατύπωση των πολιτικών τους τη διάσταση του χωροταξικού σχεδιασμού. Έτσι θα αυξηθεί η σύγκλιση των διαφόρων πολιτικών και θα περιοριστούν οι μεταξύ τους ασυνέπειες. Τα Κράτη Μέλη και η Επιτροπή θεωρούν τον χωροταξικό σχεδιασμό ως σημαντική συμβολή στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των διαφόρων τομεακών πολιτικών της Ένωσης, έχοντας υπόψη

ότι η επικουρικότητα σημαίνει συμπληρωματικότητα μεταξύ των δράσεων που αναλαμβάνονται τόσο σε Κοινοτικό όσο και σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

2.3.3 ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Χωρικά ζητήματα με Ευρωπαϊκή διάσταση μπορούν τώρα να προσδιοριστούν και να αποτελέσουν την αφετηρία για την πρόταση μιας σειράς επιλογών πολιτικής. Σ' αυτή τη βάση προβλέπεται ένας ευρύς διάλογος πάνω σ' αυτό το πρώτο επίσημο σχέδιο του Σ.Α.Κ.Χ.

Είναι προφανές ότι υπάρχει συνεχής ανάγκη για περισσότερη γνώση, περισσότερες πληροφορίες και περισσότερα αξιόπιστα στοιχεία για χωρικά ζητήματα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, έτσι ώστε να καλυφθούν, ταυτόχρονα, και τα υπάρχοντα θεματικά κενά - όπως για παράδειγμα οι επιπτώσεις των τηλεπικοινωνιών - και να καταστεί δυνατή μια περισσότερο ολοκληρωμένη χωρική ανάλυση.

Εκτός από τις νέες μελέτες και την έρευνα υπάρχουν κι άλλοι τρεις τομείς πρόσθετων εργασιών που θα πρέπει να αναληφθούν, ώστε να βελτιωθεί η χωρική ανάλυση στο Ευρωπαϊκό επίπεδο. Για να επιτευχθεί μια περισσότερο συνεκτική αποτίμηση των χωρικών πλεονεκτημάτων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία για εξειδικευμένα στο χώρο κριτήρια καθώς και για δείκτες που αντιστοιχούν στα κριτήρια αυτά. Αυτά τα κριτήρια, το καθένα μόνο του, αλλά ιδιαίτερα και συνδυασμένα, είναι επίσης απαραίτητα για να διατυπωθεί μια τυπολογία περιοχών και για να αποτιμηθούν οι επιπτώσεις στο χώρο μακροχρόνιων Ευρωπαϊκών σεναρίων. Στη βάση ενός τέτοιου συνόλου κριτηρίων μπορεί να διερευνηθεί σε

συγκριτική βάση και λαμβάνοντας υπ' όψη τους τρεις βασικούς στόχους του ΣΑΚΧ αν οι διάφορες πόλεις, οι μικρές πόλεις και οι διάφορες περιοχές της Ευρώπης διαθέτουν μια ευνοϊκότερη ή δυσμενέστερη προοπτική ανάπτυξης.

2.4 ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να παρουσιάσει ένα πλαίσιο για την ολοκληρωμένη εφαρμογή επιλογών πολιτικής οι οποίες προσδιορίζονται σε χωροταξική βάση. Σαφώς, το πραγματικό περιεχόμενο οποιασδήποτε στρατηγικής ολοκλήρωσης του χώρου αποτελεί αρμοδιότητα των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών που συμμετέχουν σε επόμενη φάση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Το πλαίσιο το οποίο παρουσιάζεται στο παρόν τμήμα θα πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί ως πρόταση για συζήτηση και μεταγενέστερη επεξεργασία.

Η ουσία μιας ολοκληρωμένης χωροταξικής προσέγγισης είναι ο συνδυασμός συγκεκριμένων θεματικών επιλογών σε ένα συνεκτικό πλαίσιο χωροταξικών στρατηγικών για τη μελλοντική ανάπτυξη συγκεκριμένων περιοχών του Ευρωπαϊκού χώρου στις οποίες τα εθνικά σύνορα και άλλα διοικητικά όρια εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικά εμπόδια: γεωγραφική ολοκλήρωση.

Οι στρατηγικές αυτές θα μπορέσουν, έτσι, να αποτελέσουν πλαίσια αναφοράς για την εφαρμογή πολυτομεακών πολιτικών στις περιοχές τις οποίες καλύπτουν: οριζόντιος συντονισμός.

Σε διάφορα επίπεδα εφαρμόζονται διάφοροι συνδυασμοί επιλογών πολιτικής. Η ορθή ανάπτυξη του χώρου διασφαλίζεται μόνο όταν σε κάθε ένα από τα τρία παραπάνω επίπεδα εφαρμόζονται συμπληρωματικές πολιτικές: **κάθετος συντονισμός**.

Το διακρατικό επίπεδο θεωρείται ως το "κεντρικό" επίπεδο για την πλήρη ολοκλήρωση των χωροταξικών επιλογών πολιτικής. Σε αυτό το επίπεδο, μπορεί να χαραχθούν σαφείς χωροταξικές στρατηγικές, να εφαρμοσθούν στοιχεία ενός Ευρωπαϊκού χωρικού "προγράμματος δράσης" και να μεταφερθούν στοιχεία των επιλογών πολιτικής που εφαρμόζονται σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο σε διάφορα τμήματα της στρατηγικής περιφέρειας. Αυτές οι διακρατικές ολοκληρωμένες στρατηγικές, εφόσον ολοκληρωθούν, μπορούν πλέον να διαδραματίσουν θετικό ρόλο ως κατευθυντήριες αρχές τόσο για τη διαφοροποίηση των τομεακών πολιτικών της Κοινότητας σε διάφορες περιοχές της Κοινότητας όσο και για το συντονισμό των εν λόγω Κοινοτικών πολιτικών με τις συναφείς εθνικές πολιτικές.

2.5 ΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ

ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

2.5.1 ΓΕΝΙΚΑ

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να κάνει μια πρώτη αποτίμηση των περιφερειακών προγραμμάτων και της συμβολής τους στον περιφερειακό προγραμματισμό και την περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα. Όπως είναι γνωστό, μετά την ένταξη στην ΕΟΚ, η ελληνική περιφερειακή πολιτική πέρασε από μια περίοδο προσαρμογής στο σύστημα

προγραμματισμού της Κοινότητας, η οποία οριστικοποιήθηκε το 1988, με την έναρξη εφαρμογής των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ). Έκτοτε, τα μόνα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης που εκπονούνται στην Ελλάδα είναι αυτά του ΚΠΣ.

Τα ΚΠΣ αποτελούνται από δύο τμήματα, ή αλλιώς από δύο σκέλη. Το εθνικό και το περιφερειακό. Στο πρώτο ανήκουν τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, στο δεύτερο ανήκουν τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα. Το ένα καλύπτει τις παρεμβάσεις, οι οποίες, λόγω της εμβέλειάς τους (τομεακές), πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν σε εθνικό επίπεδο, π.χ αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον, οδικοί άξονες.

Το δεύτερο τμήμα καλύπτει ολοκληρωμένες αναπτυξιακές δράσεις στο επίπεδο καθεμιάς από τις 13 περιφέρειες της χώρας. Η περιφερειακή ανάπτυξη επηρεάζεται και από τα δύο. Όλες οι τομεακές πολιτικές έχουν χωρικές διαστάσεις. Και όλα τα περιφερειακά προγράμματα υλοποιούν τομεακές πολιτικές. Άρα, η συνοχή και η συμπληρωματικότητα μεταξύ των προγραμμάτων παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία της περιφερειακής πολιτικής.

Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα συνδέονται με έναν ειδικό τρόπο με την περιφερειακή ανάπτυξη, ο οποίος και τα καθιστά αυτόνομο αντικείμενο μελέτης. Κατ' αρχάς, προσδιορίζουν με μεγαλύτερη σαφήνεια την περιφερειακή στρατηγική, και προσαρμόζονται περισσότερο στις αναπτυξιακές απαιτήσεις της κάθε περιφέρειας. Επιπλέον, προσφέρουν το κατάλληλο πλαίσιο εξειδίκευσης και αξιολόγησης και των τομεακών πολιτικών. Παρότι τα προγράμματα αυτά χρηματοδοτούν συνήθως έργα μικρής κλίμακας, έχουν εξαιρετική σημασία για την τοπική ανάπτυξη και παράγουν σημαντική τοπική προστιθέμενη αξία. Μάλιστα, μεγάλο μέρος των έργων αυτών εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Τέλος, τα περιφερειακά

προγράμματα αποκαλύπτουν το βαθμό διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης του κράτους, που είναι ένας κρίσιμος παράγοντας για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύγχρονης δημόσιας πολιτικής.

2.5.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όσο και αν ακουστεί παράξενα, στρατηγικός σχεδιασμός στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή ή δεν υπάρχει, ή είναι εξαιρετικά ατελής. Ο αντίλογος γι' αυτό θα ήταν ότι «όλο το ΚΠΣ για την περιφερειακή ανάπτυξη γίνεται». Η αλήθεια είναι ότι όλες οι ελληνικές περιφέρειες ήταν επιλέξιμες για κοινοτική χρηματοδότηση και στα τρία ΚΠΣ – αφού όλες είχαν εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης. Γι' αυτό επιλέξιμη ήταν όλη η χώρα. Μόνο που στην πορεία η σύγκλιση κι ανάπτυξη των περιφερειών ως θέμα υποβαθμίστηκε, ή θεωρήθηκε ότι θα προκύψει έμμεσα, μέσω της σύγκλισης και της ανάπτυξης της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι για όλο το διάστημα εφαρμογής των ΚΠΣ δεν ετέθη κανένας συγκεκριμένος στόχος για την ανάπτυξη των περιφερειών.

Οι ελλείψεις στον τομέα του περιφερειακού σχεδιασμού δεν εξαντλούνται σε αυτά. Εκτιμούμε ότι, ανεξάρτητα από τα κοινοτικά προγράμματα, η χώρα όφειλε να έχει ένα στρατηγικό σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης, εντός του οποίου θα υλοποιούνται και τα ΚΠΣ. Αυτό θα αποτελούσε επίσης κατευθυντήριο οδηγό και για τις εκτός ΚΠΣ πολιτικές οι οποίες, παρότι είναι μικρότερης έκτασης και βαρύτητας, δεν έχουν πάψει να υπάρχουν. Παράδειγμα είναι οι δημόσιες επενδύσεις. Το 60% αυτών υλοποιείται μέσω των ΚΠΣ, το υπόλοιπο, όμως, 40%, μέσω ποίου κατευθυντηρίου σχεδίου κατανέμεται στη χώρα;

Επομένως, ο σχεδιασμός των ΚΠΣ όχι μόνο δεν απέκλειε ή εμπόδιζε τον ευρύτερο περιφερειακό σχεδιασμό στην Ελλάδα, αλλά, αντίθετα, η καλύτερη αξιοποίηση των πόρων προϋπέθετε την ύπαρξη αυτού του σχεδιασμού. Η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού έχει επανειλημμένα επισημανθεί ως βασικότερη αδυναμία της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα, τουλάχιστον μέχρι το Β' ΚΠΣ. Η αναφορά του ΚΕΠΕ στην έκθεση για την αξιολόγηση των ΠΕΠ του Β' ΚΠΣ είναι εξαιρετικά κατατοπιστική.

Η διοικητική και δημοσιονομική αποκέντρωση, που θα συνόδευαν τον προγραμματισμό και τις αναπτυξιακές πολιτικές των ΠΕΠ, ήρθαν πολύ καθυστερημένα. Οι περιφέρειες θεσμοθετήθηκαν το 1986, αλλά πόρους διαχειρίστηκαν μόλις το 1998. Αυτό σημαίνει ότι το συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης και διαχείρισης των δημόσιων πόρων έπαιξε και εξακολουθεί να παίζει τον κυρίαρχο ρόλο στις περιφερειακές υποθέσεις, όλο αυτό το διάστημα. Σήμερα έχουν διαμορφωθεί κάποιες δομές και έχει αποκτηθεί σημαντική εμπειρία, που αποτελεί ένα κεφάλαιο για τον περιφερειακό προγραμματισμό. Οι περιφέρειες συνιστούν πλέον το μοναδικό βαθμό διοικητικής αποκέντρωσης, και από αυτές γίνεται η διαχείριση των ΠΕΠ. Επομένως, μπορούν από καλύτερη θέση να αποτελέσουν τον εταίρο της κεντρικής κυβέρνησης και της Κοινότητας στην αναπτυξιακή προσπάθεια. Ο πολύ – επίπεδος και συμμετοχικός προγραμματισμός, άλλωστε, είναι ένα από τα στοιχεία της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης, κάτι που η κυοφορούμενη περιφερειακή και διοικητική ανασυγκρότηση της χώρας πρέπει να λάβει υπόψη.

Εδώ όμως χρειάζεται να γίνει μια σημαντική διευκρίνιση. Είναι άλλο πράγμα η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης και άλλο πράγμα ο βαθμός διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης. Θεωρητικά, περιφερειακή ανάπτυξη θα μπορούσε να

γίνει και χωρίς δημοσιονομική αποκέντρωση, με πόρους που θα κατευθύνονται στις περιφέρειες από το κέντρο και μόνο από αυτό. Όμως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, τόσο στην κλασική και όσο και στη σύγχρονη βιβλιογραφία της δημόσιας οικονομικής, ορισμένοι στόχοι της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία φαίνεται να επιτυγχάνονται αποτελεσματικότερα από τις αποκεντρωμένες βαθμίδες διοίκησης του κράτους. Την ίδια αντίληψη φαίνεται να υιοθετεί και η ΕΕ, η οποία ζητάει την αποκεντρωμένη διαχείριση των προγραμμάτων από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής τους, και με ολοένα και πιο επιτακτικό τρόπο, μέχρι σήμερα. Το ότι σημαίνει άριστος βαθμός διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης από χώρα σε χώρα είναι σχετικό, καθώς εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που άπτονται της διοικητικής οργάνωσης του κράτους, της ιστορίας του, του ρόλου που έχουν διαδραματίσει οι περιφέρειες στην ιστορική διαδρομή της διαμόρφωσής του κ.λ.π. Τα κοινοτικά προγράμματα, και πολύ περισσότερο τα περιφερειακά προγράμματα, στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης, ανέδειξαν την περιφέρεια ως τυπικά ισοδύναμο εταίρο στην περιφερειακή ανάπτυξη και επέφεραν μια σειρά από αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας της διοίκησης, που έδιναν έμφαση στην ισχυροποίηση των αποκεντρωμένων δομών του κράτους. Η διαδικασία αυτή είναι μάλλον στην αρχή, η δυναμική της εξέλιξής της αναμένεται να ολοκληρωθεί και να εξειδικευτεί στο άμεσο μέλλον, ίσως και με την κυοφορούμενη περιφερειακή και διοικητική ανασυγκρότηση της χώρας.

2.6 Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΚΠΣ

Ο άξονας προτεραιότητας περιφερειακή ανάπτυξη περιλαμβάνει τα ΠΕΠ. Η διαχείριση των περιφερειακών προγραμμάτων των ΚΠΣ σταδιακά έχει περάσει στις περιφέρειες. Κατά συνέπεια, η σχετική βαρύτητα των προγραμμάτων αυτών στο σύνολο των ΚΠΣ αποκαλύπτει και το βαθμό διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης στην Ελλάδα.

Στους Πίνακες 1, 2, 3 που ακολουθούν, αποτυπώνεται η κατανομή των πόρων των Α', Β' και Γ' ΚΠΣ κατά άξονα προτεραιότητας. Για το Α' και Β' ΚΠΣ αποτυπώνεται επιπλέον η εικόνα της κατανομής των πόρων στην αρχή και στο τέλος κάθε προγραμματικής περιόδου. Από τους πίνακες αυτούς προκύπτουν ορισμένα πολύ χρήσιμα συμπεράσματα.

Κατ' αρχάς, στο πενταετές Α' ΚΠΣ 1989 – 1993, έχει έξι προτεραιότητες. Τα ΠΕΠ περιλαμβάνονται στον άξονα «ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών». Την περίοδο αυτή, το μισό ΚΠΣ πήγε στα ΠΕΠ. Εδώ όμως υπάρχει το εξής παράδοξο. Ενώ την περίοδο αυτή παρατηρούνται σοβαρά κενά, τόσο όσον αφορά την ολοκλήρωση και εξειδίκευση του θεσμικού πλαισίου της περιφερειακής αποκέντρωσης, όσο και την απουσία αποκεντρωμένων δομών διαχείρισης των πόρων, τα περιφερειακά προγράμματα αυτά εντάχθηκαν κυρίως μικρά έργα κεντρικών φορέων (Υπουργείων), περιφερειών, Νομαρχιών (Νομαρχιακά Προγράμματα) και δήμων και κοινοτήτων (ΕΑΠΤΑ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

Οι έξι βασικές προτεραιότητες του Α' ΚΠΣ

	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΠΣ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΠΣ
1 ^η προτεραιότητα Βελτίωση των βασικών υποδομών	37,4%	28,8%
2 ^η προτεραιότητα Ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και αγροτική ανάπτυξη	5,8%	6,1%
3 ^η προτεραιότητα Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων	7,0%	3,8%
4 ^η προτεραιότητα Ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού	1,3%	0,8%
5 ^η προτεραιότητα Ανάπτυξη του ανθρώπινου	7,5%	10,2%

δυναμικού		
6 ^η προτεραιότητα Ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών	40,9%	50,3%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994, σς.17 - 18

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

Οι πέντε αναπτυξιακοί άξονες και μορφές παρέμβασης του Β' ΚΠΣ

1994 – 1999

	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΠΣ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 30.6.1999
Άξονας 1 Μείωση του βαθμού περιφερειακότητας και προώθηση της εσωτερικής συννοχής μέσω της ανάπτυξης των μεγάλων	27,8%	22,3%

δικτύων υποδομής		
Άξονας 2 Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης	9,05%	11,7%
Άξονας 3 Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού	25,3%	21,9%
Άξονας 4 Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της εργασίας	12,5%	15,4%
Άξονας 5 Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών	25,0%	28,5%
Τεχνική Βοήθεια	0,33%	0,2%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994, σς. 126 – 129, ΥΠΕΘΟ, 1999, σ.118.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

Οι αναπτυξιακοί άξονες και μορφές παρέμβασης του Γ' ΚΠΣ 2000 – 2006

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ
Άξονας προτεραιότητας 1 Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης	10,7%
Άξονας προτεραιότητας 2 Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας για βιώσιμη ανάπτυξη	14,5%
Άξονας προτεραιότητας 3 Μεταφορές	28,8%
Άξονας προτεραιότητας 4 Αγροτική ανάπτυξη και αλιεία	9,0%
Άξονας προτεραιότητας 5 Ποιότητα ζωής	4,3%
Άξονας προτεραιότητας 6 Κοινωνία της πληροφορίας	6,8%

Άξονας προτεραιότητας 7 Περιφερειακή ανάπτυξη	25,8%
Τεχνική Βοήθεια	0,2%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001α.

Οι δε ενισχυμένοι πόροι δεν αφορούσαν σε προτεραιότητα τόσο την περιφερειακή ανάπτυξη, όσο τον κατακερματισμό των πόρων σε τοπικής εμβέλειας μικρά έργα. Αυτό διευκόλυνε με την απορρόφηση πόρων, δεν είναι, όμως, καθόλου βέβαιο ότι συνέβαλε στην περιφερειακή ανάπτυξη, ενώ την ίδια στιγμή είναι αμφίβολο αν εξυπηρετούσε και την εθνική ανάπτυξη. Έτσι, το 41% στην αρχή του ΚΠΣ για τα ΠΕΠ, έγινε 50% στο τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Εξετάζοντας τους άλλους άξονες προτεραιότητας, διαπιστώνεται ότι στον άξονα προτεραιότητας 1, το προγραμματισμένο αρχικά 37,4% των πόρων μειώνεται στο 28,8%. Ο άξονας αυτός που επρόκειτο να καλύψει έναν τομέα με μεγάλες υστερήσεις για την ελληνική οικονομία, εκεί που υπήρχε, δηλαδή, τεράστια ανάγκη να καλυφθεί το αναπτυξιακό και κοινωνικό κενό, στον τομέα των βασικών υποδομών, εκεί εμφανίστηκε αδυναμία να γίνει έγκαιρη και σωστή αξιοποίηση των πόρων. Οι υπόλοιποι τέσσερις άξονες έχουν μικρότερη συμμετοχή στο ΚΠΣ, μεγάλη, όμως, σχετική σημασία ως προς τον τομέα παρέμβασής τους.

Την περίοδο 1989 – 1993, το μισό από το ΚΠΣ κατανέμεται στα ΠΕΠ. Αυτό, όμως φαίνεται ότι απαγορεύεται περισσότερο από ευκαιριακές ανάγκες, που εξυπηρετούν τη μεγαλύτερη απορρόφηση των πόρων, παρά από την ύπαρξη ενός συνεκτικού σχεδίου οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης, εντός του οποίου επιμερίζονται και συναρθρώνονται οι οριζόντιες πολιτικές, με την πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης. Παρατηρείται επίσης έμφαση στις υποδομές, όμως είναι τρανταχτές οι δυσκολίες αξιοποίησης των πόρων σε αυτό τον τομέα. Η στρατηγική παραγωγικής ανασυγκρότησης είναι ατελής, η έλλειψη συνέπειας με τον προγραμματισμό σχεδόν συνεχής, ενώ μεγάλη είναι και η ανεπάρκεια σε θεσμούς αποκεντρωμένης διοίκησης.

Οι ανεπάρκειες αυτές δικαιολογούνται ίσως και από την ανάγκη προσαρμογής του ελληνικού διοικητικού συστήματος στις απαιτήσεις του κοινοτικού κανονιστικού πλαισίου. Δεν παύει, όμως, αυτό να έχει επηρεάσει την ανάπτυξη και σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας, και να έχει οδηγήσει σε ένα φτωχό αναπτυξιακό αποτέλεσμα του Α' ΚΠΣ για την ελληνική οικονομία.

Προχωρώντας στο Β' ΚΠΣ, οι διαδικασίες πλέον έχουν γίνει πιο αυστηρές, και η δυνατότητα μετατόπισης πόρων από άξονα σε άξονα και από το ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα στο άλλο, είτε είναι απαγορευτική, είτε εξαιρετικά δύσκολη. Επιπλέον, έχουν αρχίσει να δημιουργούνται νέες μορφές διαχείρισης – Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του ΚΠΣ – και τεχνολογικής στήριξης – Μικτή Επιτροπή Καθοδήγησης -, ενώ οι περιφέρειες αναλαμβάνουν πιο ενεργό ρόλο στις διαδικασίες των ΠΕΠ. Μέσω των ΠΕΠ του Β' ΚΠΣ, συνεχίστηκαν να υλοποιούνται έργα των κεντρικών φορέων, των περιφερειών, των Νομαρχιών (Νομαρχιακά Προγράμματα) και έργα των δήμων και

κοινοτήτων. Η εικόνα του Β' ΚΠΣ, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 2, έχει πολλές ομοιότητες, αλλά και σημαντικές διαφορές σε σχέση με τα προηγούμενα.

Οι άξονες προτεραιότητας είναι πέντε, και ο Άξονας 5 αφορά το περιφερειακό σκέλος, δηλαδή τα περιφερειακά προγράμματα του Β' ΚΠΣ. Η πρώτη και σημαντικότερη διαπίστωση είναι ότι ο άξονας αυτός έχει υποχωρήσει αισθητά σε σχέση ανάμεσα στην ενδυνάμωση των αποκεντρωμένων δομών διοίκησης και στην αποκέντρωση των πόρων. Δηλαδή, ενώ τώρα υπάρχουν καλύτερες δομές διαχείρισης και σε περιφερειακό επίπεδο, οι πόροι που διοχετεύονται στα περιφερειακά προγράμματα μειώνονται. Δηλαδή, η δημοσιονομική αποκέντρωση δεν συμβαδίζει με τη διοικητική αποκέντρωση. Η κεντρική εξουσία αργεί να εκχωρήσει εξουσία και – κυρίως – πόρους στις άλλες βαθμίδες διοίκησης.

Η μετατόπιση των πόρων μεταξύ των αξόνων δεν είναι πλέον εύκολη, και γι' αυτό, το ειδικό βάρος του άξονα περιφερειακή ανάπτυξη μετατοπίζεται μεν, αλλά όχι όσο έγινε στο Α' ΚΠΣ.

Συνοπτικά θα λέγαμε ότι οι σημαντικότερες διαπιστώσεις για το Β', σε σχέση με το Α' ΚΠΣ, είναι η μείωση των πόρων του άξονα περιφερειακή ανάπτυξη, ο οποίος παραμένει μεν κυρίαρχος, χάνει, όμως, σημαντικό από το ειδικό βάρος που είχε στο Α' ΚΠΣ. Επαναλαμβάνεται ως βασική προτεραιότητα ο άξονας υποδομών. Παρατηρούνται μετατοπίσεις των πόρων σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό, γεγονός που αποκαλύπτει την εγγενή αδυναμία σωστού προγραμματισμού και αποτελεσματικής διαχείρισης και αξιοποίησης των διατιθέμενων πόρων, όμως η ένταση του φαινομένου διαχρονικά μειώνεται. Η τεχνοκρατική στήριξη των έργων και των προγραμμάτων γίνεται πιο επιτακτική, τα Τεχνικά Δελτία Έργων σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά

στη διάρκεια του ΚΠΣ 1994 – 1999, παρά τις ελλείψεις και ανεπάρκειες, είναι σημαντικό το ότι, κατά τη διάρκεια του Β' ΚΠΣ, άρχισε μια σοβαρή προσπάθεια ομογενοποίησης και θέσπισης αντικειμενικών διαδικασιών ένταξης έργων στα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Τα ΤΔΕ αποτελούν σοβαρό εργαλείο καθώς συμβάλλουν και στο συντονισμό των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, μέσω της καλύτερης παρακολούθησης των έργων που χρηματοδοτούνται από τομεακά κι εκείνων που χρηματοδοτούνται από περιφερειακά προγράμματα, παρότι όπως επισημαίνεται από εκθέσεις και ειδικούς επιστήμονες, η σύνδεση αυτή εξακολουθεί να αποτελεί ζητούμενο, και συνιστά μια βασική έλλειψη στο σχεδιασμό των ΠΕΠ. Τα αποτελέσματα του Β' ΚΠΣ είναι σχετικά βελτιωμένα με το Α' ΚΠΣ.

Το Γ' ΚΠΣ 2000 – 2006, που έχει επταετή διάρκεια, αποτελείται από επτά άξονες προτεραιότητας. Εδώ πλέον το ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο γίνεται ακόμη πιο δεσμευτικό. Οι νέοι κανονισμοί των Διαρθρωτικών Ταμείων διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο εταιρικής σχέσης μεταξύ Ελλάδας και Επιτροπής, τα σημαντικότερα σημεία του οποίου είναι η αποστασιοποίηση της ΕΕ (σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στο Α' και Β' ΚΠΣ) από τις διαδικασίες προγραμματισμού και επιλογής έργων, η ενίσχυση του ελεγκτικού της ρόλου και η δυνατότητα επιβολής αυστηρών ποινών, η μεταφορά της ευθύνης στο κράτος – μέλος και η υποχρέωσή του να τηρεί συγκεκριμένες διακριτές διαχειριστικές και ελεγκτικές διαδικασίες με θεσμοθετημένες ευθύνες των αρμόδιων αρχών, και τέλος, τον υπαρκτό κίνδυνο οριστικής απώλειας πόρων σε περίπτωση καθυστερήσεων στη χρήση των κονδυλίων που έχουν εγκριθεί. Η αποκεντρωμένη διαχείριση γίνεται πιο επιτακτική, και οι έλεγχοι πιο αυστηροί, και εισάγεται νέο πλαίσιο για τη διαχείριση, εφαρμογή και έλεγχο του ΚΠΣ. Τόσο κοντά την προετοιμασία του

Σχεδίου Ανάπτυξης, όσο και κατά την εφαρμογή, έχει ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για το συντονισμό των τομεακών με τα περιφερειακά προγράμματα.

Παρότι υπάρχουν ορισμένα νεωτερικά στοιχεία, η κατάσταση ως προς τους βασικούς άξονες δείχνει να είναι παγιωμένη. Οι μεταφορές, δηλαδή οι βασικές υποδομές, αποτελούν σταθερά την πρώτη προτεραιότητα και στο Γ' ΚΠΣ. Κατά τη διάρκεια του Γ' ΚΠΣ, οι ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας είναι – και προβλέπεται να παραμείνουν – πάνω από το μέσο κοινοτικό όρο. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη σύγκλιση της χώρας, όχι όμως απαραίτητα και τη σύγκλιση των περιφερειών.

2.7 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ 4^Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΠΕΡΙΟΔΟ 2007 – 2013 («4^Ο ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ»)

Με τον όρο «4^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης» (4^ο Κ.Π.Σ.) νοούνται τα Προγράμματα (Επιχειρησιακά, Αναπτυξιακά, κ.α.) που θα συγχρηματοδοτηθούν από την Ευρωπαϊκή Ένωση, σε κάθε ένα κράτος μέλος της Ε-25, κατά την 4^η Προγραμματική Περίοδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2007 – 2013.

Ο όρος «4^ο Κ.Π.Σ.» δεν είναι δόκιμος, όμως χρησιμοποιείται, διότι είναι οικείος σε ένα ευρύ κοινό.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του τοπίου που διαμορφώνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με τη νέα γενιά προγραμμάτων που θα χρηματοδοτηθούν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ε.Ε. κατά την περίοδο 2007 – 2013 είναι τα ακόλουθα.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σε εξέλιξη η συζήτηση και η διαπραγμάτευση, ανάμεσα σε όλα τα 25 κράτη μέλη, με σκοπό να διαμορφωθεί το Πρόγραμμα της Ένωσης της περιόδου 2007-2013, για τους στόχους και τις πολιτικές που θα προωθηθούν, τους οικονομικούς πόρους που θα διατεθούν και τους κανονισμούς που θα εφαρμοσθούν για την υλοποίηση του Προγράμματος αυτού.

Κατά την 4^η Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 τα Διαρθρωτικά Ταμεία από 6 μειώνονται σε 3 : Ε.Τ.Π.Α. – Ε.Κ.Τ. – Ταμείο Συνοχής.

Για την αγροτική ανάπτυξη και την αλιεία προτείνεται να δημιουργηθούν δύο νέα ταμεία, το «Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη» (Ε.Γ.Τ.Α.Α.) και το «Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας» (Ε.Τ.Α.). Το μέγεθος και η προέλευση των πόρων τους είναι αντικείμενο σημαντικής διαπραγμάτευσης.

Ένα σημαντικό τμήμα των πόρων τους θα χρηματοδοτήσει δράσεις που αφορούν την Πολιτική Συνοχής.

Βασικά αντικείμενα διαπραγμάτευσης σε επίπεδο κυβερνήσεων, με άμεσο ενδιαφέρον για την Ελλάδα είναι :

- το ύψος των πόρων με τους οποίους θα χρηματοδοτηθούν τα προγράμματα της περιόδου 2007-2013. Ανάλογα με την κατάληξη της διαπραγμάτευσης για τις λεγόμενες «δημοσιονομικές προοπτικές» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι κοινοτικοί πόροι για την Ελλάδα την περίοδο 2007-2013 μπορεί να κινηθούν από 12 ως 21 εκ €.
- Οι προδιαγραφές για τις Περιφέρειες, οι οποίες θα ενταχθούν στον λεγόμενο Στόχο 1.
Οι Περιφέρειες που θα ενταχθούν στον Στόχο 1 (κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. μικρότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου), θα έχουν πλήρη χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Για την Ελλάδα διαφαίνεται ότι 2 Περιφέρειες (Στερεά και Νότιο Αιγαίο) θα είναι εκτός του Στόχου 1, ενώ για άλλες 7 (Αττική, Δυτική και Κεντρική Μακεδονία,

Κρήτη, Βόρειο Αιγαίο, Ιόνια, Πελοπόννησος), οι οποίες ενδεχομένως υπερβαίνουν το 75% της Ε.Ε. των 25, μπορεί να υπάρξει μεταβατική περίοδος.

Η Ελλάδα πληροί το κριτήριο της χρηματοδότησης από το Ταμείο Συνοχής (Α.Ε.Π. μικρότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου).

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία απογραφής του έτους 2001, ανέρχεται σε 741.282 άτομα. Είναι η τέταρτη σε πληθυσμό περιφέρεια της Ελλάδος, συγκεντρώνοντας το 7% του συνολικού πληθυσμού.

Ο πληθυσμός των Νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας είναι κυρίως αγροτικός αφού μόνο το 33% και 25% αντίστοιχα είναι αστικός, σε αντίθεση με τον Νομό 66% του πληθυσμού είναι αστικός.

Πέραν του Δήμου Πατρών, ο οποίος είναι ο πολυπληθέστερος, με πληθυσμό 167.602 κατοίκους (απογραφή ΕΣΥΕ 2001), δεκαέξι (16) Δήμοι της Περιφέρειας έχουν πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων (Δ. Αγρινίου, Δ. Μεσολογγίου, Δ. Ναυπάκτου, Δ. Οινιάδων, Δ. Αιγίου, Δ. Ρίου, Δ. Αμαλιάδος, Δ. Αρχαίας Ολυμπίας, Δ. Πύργου, Δ.

Ζαχάρως, Δ. Σκιλλούντος, Δ. Μεσσάτιδος, Δ. Δύμης, Δ. Γαστούνης, Δ. Βουπρασίας), είκοσι επτά (27) είναι οι Δήμοι με πληθυσμό κυμαινόμενο από 5.000 κατοίκους έως 10.000 κατοίκους (απογραφή ΕΣΥΕ 2001).

Συνολικά παρατηρείται ότι σημαντική αύξηση του πληθυσμού παρουσιάζουν κυρίως οι παραθαλάσσιοι Δήμοι των Νομών Αχαΐας και Ηλείας και οι παρά τον οδικό άξονα της Ναυπάκτου – Αργινίου του Νομού Αιτωλ/νίας. Αντίθετα, οι ορεινοί Δήμοι έχουν πληθυσμιακή μείωση, αναδεικνύοντας το έλλειμμα ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της Περιφέρειας.

Λόγω της θέσης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, και της γεινιάσής της, τόσο με χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εσωτερικά σύνορα) όσο και με τρίτες χώρες (εξωτερικά σύνορα), υπάρχει έντονο στοιχείο μεταναστών και παλιννοστούτων. Η ύπαρξη κλειστής φυλακής στην Αχαΐα, η λειτουργία κέντρων μέριμνας ΑΜΕΑ καθώς και η κίνηση κατά των εξαρτησιογόνων ουσιών σηματοδοτούν την ύπαρξη ομάδων πληθυσμού. Τέλος στην Περιφέρεια δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός τσιγγάνων.

Η εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας για τα έτη 1971, 1981, 1991, 2001 καθώς και ο ρυθμός μεταβολής συγκριτικά με το σύνολο της χώρας, παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί :

NOMOS/ ΕΤΟΣ	1971	1981	1991	1996	2001
ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	228.989	219.764	228.180	234.578	224.429

ΑΧΑΪΑΣ	240.854	275.193	300.078	316.628	322.789
ΗΛΕΙΑΣ	164.061	160.305	179.429	182.610	193.288
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	633.904	655.262	707.687	733.816	741.262
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	8.768.128	9.740.417	10.259.900	10.475.878	10.964.000
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΣΥΕ					

Από προηγούμενο πίνακα είναι φανερό ότι ο Νομός Αχαΐας είναι ο πολυπληθέστερος της Περιφέρειας, ο δε Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής είναι θετικός και ξεπερνά αυτόν της χώρας και για τις δύο δεκαετίες. Αντιθέτως, οι Νομοί Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας κατά την δεκαετία 1971 – 1981 παρουσίασαν πληθυσμιακή μείωση, η οποία όμως ανετράπη κατά τη δεκαετία 1981 – 1991.

Μετά την πρόσφατη διοικητική διαίρεση (Ν.2539/97) η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος αποτελείται από 74 ΟΤΑ. Αναλυτικά κατά Νομό παρουσιάζεται η ακόλουθη εικόνα :

ΟΤΑ	Ν. ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	Ν. ΑΧΑΪΑΣ	Ν. ΗΛΕΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ Π.Δ.Ε.
ΔΗΜΟΙ	29	21	22	72
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	--	2	--	2
ΣΥΝΟΛΟ	29	23	22	74

3.2 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Με πρωτεύουσα το Μεσολόγγι, ο νομός Αιτωλοακαρνανίας συγκεντρώνει ποσοστό 2,2% του πληθυσμού της χώρας και παράγει ποσοστό 1,6% του Ακ. Εθνικού Προϊόντος. Η τάση μείωσης του πληθυσμού είναι εμφανής, αφού είναι ένας από τους 35 νομούς στους οποίους σημειώθηκε το 1997 φυσική μείωση του πληθυσμού (υπεροχή γεννήσεων/1000 κατοίκους: -0,5), και για δεύτερη συνεχή χρονιά. Με κατά κεφαλή προϊόν 2,4 εκατ. δρχ. ή ποσοστό 73% του μέσου όρου της Ελλάδος, η σχετική θέση του νομού ως προς το μέσο της χώρας υποχώρησε ελαφρά σε διάστημα μιας 11ετίας (77% το 1988). Οι κάτοικοί του καταναλώνουν μόνο το 63% του οικιακού ρεύματος του μέσου Έλληνα, τους αναλογούν μόνο 9 αυτοκίνητα ανά 100 κατοίκους (μέσος όρος χώρας 25), αλλά στους δρόμους του γίνονται αναλογικά πολύ περισσότερα τροχαία ατυχήματα (2,2 ανά 1000 κατοίκους το 1997 με μέσο όρο χώρας 2,4). Με δηλωθέν εισόδημα 2,4 εκατ. δρχ. ανά φορολογούμενο ή 780 χιλ. ανά κάτοικο το 1998 και καταθέσεις 900 χιλ. δρχ. ανά κάτοικο, οι Αιτωλοακαρνανέες πλήρωσαν το 1996 κατά μέσο όρο άμεσους φόρους 52 χιλ. δρχ., περίπου το ένα τέταρτο του μέσου όρου για τη χώρα (218 χιλ. δρχ). το ποσοστό ανεργίας τον Δεκέμβριο 1998 ήταν 12%, αυξημένο κατά 3 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο έτος και με μέσο όρο Ελλάδος 10,4%. Είναι η πρώτη παραγωγός καπνού περιοχή της χώρας, η 3^η στην παραγωγή τυριού και η 5^η στην παραγωγή κρέατος.

Χάρτης του Νομού

Επιφάνεια σε τετρ. χλμ.

Με εσωτερικά ύδατα: 5.461

Χωρίς εσωτερικά ύδατα: 5.193

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ 1991-2001 ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ			
	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο
Απογραφή 1991	113.817	114.363	228.180
Απογραφή 2001	112.706	110.579	223.771

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ			
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ			
ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ			
1991-2001 ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ			
	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
Απογραφή 1991	113.817	114.363	228.180
Απογραφή 2001	112.706	110.579	223.771

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ		
	1971	1981	1991
Αριθμός κατοίκων	228.989	219.764	228.180
Αριθμός κατοίκων πρωτεύουσας	11614	10164	12674
Πυκνότητα πληθυσμού (κατά τ.χμ.)	42	40	42
Αστικός Πληθυσμός	54193	56462	75853
Ημιαστικός πληθυσμός	55033	49360	38357
Αγροτικός πληθυσμός	119763	113942	113970

Γάμοι (μόνιμος κατοικία γαμβρού)	1665	1418	1180
Γεννήσεις (μόνιμος κατοικία μητρός)	4415	3236	2399
Θάνατοι (μόνιμος κατοικία θανόντος)	1752	2033	2274
Αριθμός Νοικοκυριών	56080	58660	63197
Ενεργός πληθυσμός	95204	88688	85693
Απασχολούμενοι	91588	85327	77468
Άνεργοι	3616	3361	8225

3.3 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ – **ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ (ΣΠΑ 2000 – 2006)**

Στην ενότητα που ακολουθεί αναπτύσσονται συνοπτικά τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, που διαγράφουν τα χωρικά και αναπτυξιακά δεδομένα τα οποία θα διαμορφώσουν μέσα σε διαφορετικά αναπτυξιακά πλαίσια την εικόνα του μέλλοντος στα τρία σενάρια.

3.2.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Για την περίοδο 1981 – 94 η συμβολή της περιφέρειας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας μειώθηκε σε σχέση με το 1981 με αποτέλεσμα να μειωθεί και η συμβολή του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στην διαμόρφωση του ΑΕΠ των τομέων αυτών σε επίπεδο χώρας. Εξαίρεση αποτέλεσε ο τριτογενής τομέας του οποίου η συμβολή στη διαμόρφωση του ΑΕΠ του τομέα στη χώρα αυξήθηκε.

Ως προς την σημαντικότητα της συμβολής της παραγωγής των τομέων της περιφέρειας στο σχηματισμό των εθνικών μεγεθών η ιεράρχηση είναι : πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας. Το παραγωγικό αυτό πρότυπο της περιφέρειας παρατηρείται στην Αιτωλοακαρνανία και Ηλεία, ενώ στην Αχαΐα το πρότυπο είναι : δευτερογενής, τριτογενής, πρωτογενής.

Σε σχέση με το 1981 μειώθηκε και το ΑΕΠ κατά κεφαλή της περιφέρειας ως ποσοστό του αντίστοιχου της χώρας. Επίσης, μειώθηκε η συμμετοχή της περιφέρειας στον ενεργό πληθυσμό της χώρας, ενώ αυξήθηκε ο αριθμός των ανέργων. Ως προς την σύνθεση της απασχόλησης δεν μεταβλήθηκε η συγκριτική θέση της περιφέρειας ως

προς τη χώρα. Μεταβλήθηκε όμως η σημαντικότητα των παραγωγικών τομέων για τις ευκαιρίες απασχόλησης.

Ο πρωτογενής τομέας αντιπροσωπεύει τον σημαντικότερο τομέα της περιφέρειας. Ιδιαίτερης σημασίας για τον τομέα αποτελούν οι πεδιάδες Αργινίου - Μεσολογγίου, παραλιακή ζώνη από τα σύνορα με τον νομό Κορινθίας μέχρι των κάτω Αχαΐα – Λαμπά καθώς και οι πεδιάδες του Αλφειού και Πηνειού που συνιστούν τις δυναμικές ζώνες ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα.

Αξιοσημείωτες είναι οι δυνατότητες παραπέρα ανάπτυξης της αλιευτικής δραστηριότητας στα εσωτερικά ύδατα, στις φυσικές και τεχνητές λίμνες στις ιχθυοκαλλιέργειες και την ανοικτή θάλασσα.

Η οικονομική βάση του δευτερογενή τομέα έχει συρρικνωθεί και στους τρεις νομούς, αλλά σε διαφορετική έκταση. Έτσι με εξαίρεση τον κλάδο των κατασκευών, η απασχόληση μειώθηκε στους κλάδους των ορυχείων, της μεταποίησης όσο και στον κλάδο του ηλεκτρισμού – φωταερίου – νερού.

Ο σημαντικότερος κλάδος για την περιφέρεια είναι η μεταποίηση αναφορικά με το ΑΕΠ και τις θέσεις απασχόλησης. Η μεταποιητική δραστηριότητα συγκεντρώνεται κατά μήκος των εθνικών οδών Κορίνθου – Πατρών, Πύργου – Ολυμπίας και Πατρών – Μεσολογγίου – Αργινίου – Αμφιλοχίας.

Παρόλο που η περιφέρεια δεν παρουσιάζει εξειδίκευση στον δευτερογενή τομέα, ωστόσο παρουσιάζει εξειδικεύσεις στους εξής μεταποιητικούς κλάδους :είδη διατροφής, ποτά, υφαντά, ξύλο, χαρτί, ελαστικά-πλαστικά και μη μεταλλικά ορυκτά.

Παρά την αύξηση της συμβολής του τριτογενή τομέα της περιφέρειας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ του τομέα στην χώρα καθώς και στην αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων σε αυτήν η περιφέρεια δεν παρουσιάζει εν γένει εξειδίκευση. Παρουσιάζει όμως εξειδίκευση στους ακόλουθους κλάδους του τριτογενή τομέα : μεταφορές – επικοινωνίες, χονδρικό – λιανικό εμπόριο, δημόσια διοίκηση – άμυνα και λοιπές υπηρεσίες.

3.3.2 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ

Ως προς τον πληθυσμό η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας παρουσιάζει θετικές εξελίξεις, ως προς την αύξηση του πληθυσμού (8%) την τελευταία δεκαετία μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της χώρας.

Εν τούτοις επισημάνθηκαν μετακινήσεις πληθυσμών μέσα στην περιφέρεια από τις ορεινές ζώνες προς τις πεδινές.

Συγκεκριμένα, στο σύνολο της περιφέρειας στους 74 οικισμούς που αποτελούν έδρες ΟΤΑ συγκεντρώνεται το 56,4% του πληθυσμού της περιφέρειας, ενώ το υπόλοιπο 43,6% διασπείρεται στους υπόλοιπους 1412 οικισμούς που περιλαμβάνει η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται επίσης το φαινόμενο της σταδιακής γήρανσης του πληθυσμού.

3.3.3 ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Ως προς το οικιστικό δίκτυο τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της υπάρχουσας χωροταξικής οργάνωσης συνοψίζονται στα πιο κάτω :

- Έντονη γραμμική ανάπτυξη κατά μήκος των παράκτιων οδικών αξόνων
- Ασθενείς σημειακές αγροτικές αναπτύξεις στην ορεινή ενδοχώρα
- Συντριπτική υπεροχή της Πάτρας σε επίπεδο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας
- Μικρά πληθυσμιακά μεγέθη στους περισσότερους οικισμούς

Η χωρική ανισοκατανομή πληθυσμού και δραστηριοτήτων που γεωγραφικά σχηματίζεται ως γραμμική συγκέντρωση στις ακτές έναντι μιας ασύμμετρης διασποράς στην ενδοχώρα, ιστορικά οφείλεται στην ανομοιογενή κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της χώρας και ειδικότερα των ακραίων αγροτικών περιφερειών. Έτσι, οι αναγκαίες επιδιώξεις του χωροταξικού σχεδιασμού ως προς τους οικισμούς, τις μεταφορές και τις ζώνες παραγωγικών δραστηριοτήτων πρέπει κυρίως να αφορούν στην πληρότητα των αστικών υποδομών, στην πύκνωση των οδικών προσβάσεων και στην εξασφάλιση επαρκούς δικτύωσης για κάθε περιοχή της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Κεντρικό χαρακτηριστικό του δικτύου με ουσιαστική αναπτυξιακή προοπτική μπορεί να θεωρηθούν ορισμένοι άξονες, κέντρα και πόλοι ανάπτυξης.

Στον νομό Αιτωλοακαρνανίας ο παράκτιος άξονας Βόνιτσα – Αμφιλοχία – Αγρίνιο – Θέρμο.

Στον νομό Αχαΐας ο άξονας Γαστούνη – Πύργος – Αμαλιάδα – Ζαχάρω – Λεχαινά

Ως προς κέντρα ανάπτυξης έχουν επισημανθεί στους τρεις νομούς το Αγρίνιο και Μεσολόγγι, η Πάτρα – Αίγιο – Καλάβρυτα και ο Πύργος και η Αμαλιάδα.

Πόλοι ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο είναι οι Πάτρα – Ρίο, Πύργος – Κατάκολο και Αστακός – Πλατυγιάλι.

Τα εναλλακτικά σενάρια θα προσδιορίσουν τελικά τους λειτουργικούς συνδυασμούς μεταξύ των αναπτυξιακών και χωροταξικών χαρακτηριστικών της περιφέρειας.

3.3.4 ΔΙΚΤΥΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Ενέργεια

Η περιφέρεια είναι ενεργειακά καλυμμένη, δεν έχει δοθεί όμως έμφαση στην εισαγωγή και ενίσχυση φιλικότερων προς το περιβάλλον ενεργειακών πηγών, όπως το φυσικό αέριο και τις ΗΑΠΕ (Ήπιες Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας – αιολική και ηλιακή ενέργεια).

Μεταφορές

Ως προς τις οδικές μεταφορές τα βασικά μεγάλα οδικά έργα αυτής της περιφέρειας είναι ήδη δρομολογημένα (Ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου, παράκαμψη Πάτρας, Ιόνια Οδός, Παραϊόνια Οδός), και απομένει η ανάγκη να διασφαλιστεί η απρόσκοπτη και βελτιστοποιημένη διαδικασία υλοποίησής τους.

Ως προς τις σιδηροδρομικές μεταφορές μέσα στην διαδικασία εξυγίανσης του ΟΣΕ που έχει ήδη ξεκινήσει και που θα καλύψει τουλάχιστον την επόμενη δεκαετία, η κυρίαρχη τάση είναι η διατήρηση και η αναβάθμιση του υφιστάμενου δικτύου, ενώ ο Οργανισμός βρίσκεται σε αδυναμία χωρικής επέκτασης του δικτύου αυτού. Εξ άλλου, το γεγονός ότι δεν προβλέπεται σιδηροδρομική γραμμή στην Ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου καθιστά αδύνατη την σιδηροδρομική ενοποίηση των δύο ηπειρωτικών τμημάτων της περιφέρειας και, συνεπώς, παρατείνεται η σιδηροδρομική απομόνωση της Αιτωλοακαρνανίας (μαζί με την υπόλοιπη Δυτική Στερεά Ελλάδα) στο διηνεκές. Έτσι, οι προοπτικές ανάπτυξης περιορίζονται στο Πελοποννησιακό τμήμα της Περιφέρειας.

Ως προς τις αεροπορικές μεταφορές, έχει επισημανθεί η σχετικά ελλειπής εξυπηρέτηση που παρέχουν τα υφιστάμενα αεροδρόμια (Αραξος, Άκτιο, Ανδραβίδα) σε σχέση με την εν δυνάμει ζήτηση ιδιαίτερα τουριστικών πτήσεων τσάρτερ που καθορίζουν και τις προοπτικές ανάπτυξης των αεροπορικών μεταφορών στην Περιφέρεια.

Ως προς τις θαλάσσιες μεταφορές, η βασική λειτουργία της περιφέρειας από άποψη θαλάσσιων μεταφορών συνίσταται στο να αποτελεί την πύλη της Ελλάδας προς την Ιταλία και την υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη. Η ζήτηση για εσωτερικές μετακινήσεις

επιβατών και εμπορευμάτων είναι μηδαμινή, αν εξαιρεθούν τοπικές γραμμές όπως Κυλλήνης – Ζακύνθου κ.α.

Επικοινωνίες

Επιτακτική είναι η ανάγκη για εκσυγχρονισμό του τηλεπικοινωνιακού δικτύου. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις υπηρεσίες αιχμής του τριτογενούς τομέα (τεχνολογικές μονάδες κ.α) που αναμένεται να αναπτυχθούν ιδιαίτερα στην Πάτρα και δευτερευόντως στα υπόλοιπα αστικά κέντρα (Αίγιο, Πύργος, Αργίριο).

3.3.5 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο κλάδος που συντελεί περισσότερο στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι η γεωργία. Ακολουθεί η οικιστική ανάπτυξη, ο κλάδος της μεταποιητικής βιομηχανίας και ο τουρισμός.

Υπάρχει εξάλλου σαφής έλλειψη προστατευόμενων ζωνών γύρω από τις ευαίσθητες περιοχές, προκειμένου να επιτευχθεί η ισορροπία μεταξύ της ήπιας ανάπτυξης της γεωργίας, της διάσωσης της φύσης, του τοπίου και της υπαίθριας αναψυχής της περιοχής.

Οι σημαντικοί υγρότοποι της περιοχής και ορεινοί σχηματισμοί δέχονται πιέσεις από τις διάφορες δραστηριότητες. Η αυθαίρετη δόμηση και η τουριστική ανάπτυξη έχουν προκαλέσει σημαντικά προβλήματα στις αξιόλογες παραλιακές ζώνες των Νομών Αχαΐας και Ηλείας.

Έχει γίνει καθορισμός και καταγραφή του φυσικού δυναμικού από οικιστικά και εθνικά προγράμματα προστασίας, αλλά δεν υπάρχουν προγράμματα δράσης που θα συμβάλλουν στην αποδοτική διατήρηση, ανάδειξη και παρακολούθηση των τοπίων αυτών.

Η περιφέρεια χαρακτηρίζεται από τον πλούτο και την έκταση των επιφανειακών υδάτων που αποτελούν βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη της γεωργίας, αλιείας και παραγωγής ενέργειας .Λόγω της σπανιότητας των φυσικών τους χαρακτηριστικών και οικοσυστημάτων τους, οι περιοχές αυτές αποτελούν περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας. Ωστόσο δεν υπάρχουν προγράμματα πρόληψης διαχείρισης και αποκατάστασης των υδάτινων πόρων.

Για τις περιοχές δασών που υπάρχουν σε σημαντικό βαθμό ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές των νομών, χρηματοδοτούνται δασικά έργα για κάθε νομό όπου περιλαμβάνονται έργα προστασίας δασών – αναδασώσεις – φυτώρια κλπ.

Στις περιοχές ορυκτού πλούτου, που αφορούν στην εκμετάλλευση μαρμάρου και βιομηχανικών ορυκτών, με εξαίρεση την περιοχή των Καλαβρύτων και Κλειτορίας, όπου υπάρχουν σημαντικές συγκεντρώσεις μεταλλευμάτων είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν έχουν καταγραφεί ενέργειες για αποκατάσταση του τοπίου και του περιβάλλοντος των χωρών αυτών.

3.4 ΤΟ ΥΠΑΡΧΟΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ : ΣΠΑ 2000 – 2006,

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ Γ' ΚΠΣ

Σύμφωνα με την τελική έκδοση του ΥΠΕΘΟ (Δεκ.98) που αφορά στο συνοπτικό ΣΠΑ 2000 – 2006, οι πόροι για την Περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας θα διατεθούν κατά προτεραιότητα για την κατασκευή συνδεδεμένων οδών και αναπτυξιακής υποδομής ενισχυτικής της Ιόνιας Οδού, ως δυτικού άξονα της χώρας. Επίσης, για την γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου, το λιμάνι Πατρών και την σιδηροδρομική γραμμή Αθηνών – Πατρών. Παράλληλα προβλέπεται η προώθηση του φυσιογνωστικού τουρισμού (λίμνες, βιότοποι, ορεινές περιοχές) και του πολιτιστικού τουρισμού με επίκεντρο την Αρχαία Ολυμπία. Πόροι θα διατεθούν ακόμα για το επαρχιακό οδικό δίκτυο, τις αστικές υποδομές, τις καλλιέργειες, για επενδυτικά κίνητρα όπως επίσης για την απασχόληση, λόγω της παρατηρούμενης βιομηχανικής παρακμής. Όπως με το Β' ΚΠΣ έτσι και κατά την νέα προγραμματική περίοδο κυριαρχούν τα έργα υποδομής των μεταφορών. Καινοτομία πάντως αποτελεί η έμφαση που δίνεται στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ενώ παράλληλα υπάρχει σαφής αναφορά στο πρόβλημα της βιομηχανικής παρακμής στη Περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας.

Αναφορικά με τα εκπονούμενα ΧΣΠ τα διαθέσιμα και ταυτόχρονα δεσμευτικά μέτρα άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού είναι τα συνεχιζόμενα και τα νέα έργα. Τα έργα αυτά προβλέπεται να υλοποιηθούν κατά την ερχόμενη προγραμματική περίοδο στα πλαίσια του ΣΠΑ 2000 – 2006, του Γ' ΚΠΣ και στην περίπτωση της Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας, σύμφωνα με το νέο ΠΕΠ που θα ακολουθήσει. Έτσι, η αναπτυξιακή εξέλιξη της Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας στο βαθμό που εξαρτάται από τα έργα του ΚΠΣ είναι σημαντικά προκαθορισμένη, τουλάχιστον μέχρι το 2006. Για το υπόλοιπο

χρονικό διάστημα μέχρι το 2011, η κατασκευή σεναρίων περισσότερο και λιγότερο εναλλακτικών με βάση τις υφιστάμενες τάσεις, είναι συνάρτηση εξωγενών και ενδογενών παραγόντων όπως είναι οι προοπτικές ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας, μελλοντικά.

Παράλληλα, όπως αναφέρει η πρώτη έκθεση του ΥΠΕΧΩΔΕ για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό και Γ' ΚΠΣ (Ιούνιος 98) οι γενικοί στόχοι χωροταξικής πολιτικής που όμως έχουν άμεση σχέση με την σημερινή πραγματικότητα στη Περιφέρεια Δυτ.

Ελλάδας είναι οι έξι :

- Υποστήριξη της εξωστρεφούς γεωπολιτικής και γεωοικονομικής στρατηγικής
- Μείωση της συγκοινωνιακής απομόνωσης από τον ευρωπαϊκό χώρο
- Διαπεριφερειακή ολοκλήρωση του ελληνικού χώρου
- Ανάδειξη αξόνων ανάπτυξης
- Αξιοποίηση του περιβάλλοντος ως παράγοντα έλξης δραστηριοτήτων

3.5 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤ.

ΕΛΛΑΔΑΣ

3.5.1 ΑΡΧΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ

Η διατύπωση αρχών πολιτικής για την χωρική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτ.

Ελλάδας είναι συνάρτηση, τόσο των υφιστάμενων περιφερειακών προβλημάτων, διαρθρωτικών και συγκυριακών, όσο και των διεθνών τάσεων χωρικού

μετασχηματισμού που παρατηρούνται, στον κοινοτικό και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο. Ειδικότερα πρόκειται για ένταση των αστικών συγκεντρώσεων, για πολυκεντρισμό των πόλεων λόγω πολλαπλασιασμού των καινοτομιών και της εξειδίκευσης και τέλος για διάχυση της αστικοποίησης στη περιφέρεια, με ταυτόχρονη αγροτοποίηση μεγάλων περιαστικών περιοχών. Για την Περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας, η επίδραση του παρατηρούμενου χωρικού μετασχηματισμού στην Ευρώπη θα είναι προς το παρόν οριακή. Η επίδραση αυτή αναμένεται να ενταθεί περί το τέλος του χρονικού ορίζοντα του παρόντος Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας το 2011.

Είναι πλέον ευρύτερα αποδεκτό ότι η χωρική προσέγγιση των κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων μπορεί να λειτουργήσει ως ο αποτελεσματικότερος μηχανισμός προώθησης της οικονομικής σύγκλισης και της κοινωνικής συνοχής, μέσα στο σημερινό καθεστώς συνεργασίας αλλά και ανταγωνισμού που τα τελευταία χρόνια επικρατεί στην Ευρώπη. Είναι γεγονός ότι η χωρική συνιστώσα σταδιακά ενσωματώνεται ως ο κρίσιμος καταλύτης στο **κοινοτικό τρίπτυχο πολιτικής**, που για τον ευρωπαϊκό αποβλέπει στην **ισορροπία**, στην **προστασία** και στην **ανάπτυξη**. Υπενθυμίζεται ότι με βάση το θεμελιακό αυτό τρίπτυχο, το υπάρχον Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) αποβλέπει σε ισόρροπα και πολυκεντρικά αστικά συστήματα, στην ισότιμη πρόσβαση στις υποδομές και στην αειφόρο ανάπτυξη.

Παράλληλα, η περιφέρεια αναδεικνύεται ως η ενδεδειγμένη γεωγραφική μονάδα χωροταξικού σχεδιασμού μέσα στην οποία είναι πραγματοποιήσιμος, τόσο ο χωρικός συντονισμός των επί μέρους αναπτυξιακών προγραμμάτων, όσο και η εναρμόνιση της χωροταξικής πολιτικής με τις πολιτικές περιβαλλοντικής προστασίας και

οικονομικής ανάπτυξης. Οι μεσομακροπρόθεσμες επιλογές χωρικής ανάπτυξης που τελικά προσδιορίζουν την δομή και λειτουργία της κάθε περιφέρειας, αποτελούν σήμερα το νέο περιεχόμενο της λεγόμενης στρατηγικής χωροταξίας.

3.5.2 ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι ειδικότεροι στόχοι και κατευθύνσεις στα πλαίσια του στόχου για άρση της απομόνωσης της Π.Δ.Ε καθώς και του Δυτικού Διαμερίσματος της χώρας μπορούν να συνοψισθούν στους ακόλουθους :

- Ενεργειακή σύνδεση της Δυτ. Ελλάδας με τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο μέσω της καλωδιακής σύνδεσης με Ιταλία.
- Σύνδεση της περιφέρειας με τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο μέσω των Διευρωπαϊκών Δικτύων (Εγνατία, Ιόνια και Παραϊόνια οδός, ζεύξεις Ρίου – Αντιρρίου και Ακτίου – Πρεβέζης)
- Ανάδειξη της Πάτρας και της περιφέρειας της σε Δυτική Πύλη της χώρας (επέκταση του λιμανιού της Πάτρας, η σύνδεσή του με την ΠΑΘΕ και Ιόνια οδό, επέκταση – βελτίωση των λιμανιών Αιγίου, Κυλλήνης, Κατάκολου και Αστακού)
- Βελτίωση της επικοινωνίας της περιφέρειας με τις άλλες γειτονικές περιφέρειες του ελληνικού χώρου
- Προώθηση και ενεργοποίηση του Αδριατικού διαδρόμου

Οι ειδικότεροι στόχοι και κατευθύνσεις για την **ενίσχυση της ταυτότητας της περιφέρειας** είναι μεταξύ των άλλων :

- Η ενίσχυση του διοικητικού, λειτουργικού και προγραμματικού ρόλου της περιφέρειας με την επαρκή στελέχωση των υπηρεσιών της, την αύξηση των πόρων της και τον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού της.
- Η δημιουργία δικτύου ανάμεσα στα αστικά κέντρα της περιφέρειας
- Η υλοποίηση της ζεύξης Ρίου – Αντιρρίου

Σε ότι αφορά την **πολιτική ενίσχυσης των «μειονεκτικών περιοχών»** της και την άρθρωση μιας **πολιτικής υπαίθρου** οι ειδικότερες κατευθύνσεις είναι:

- Η συστηματική προώθηση ειδικών ή εναλλακτικών μορφών τουρισμού με ιδιαίτερη έμφαση στον αγροτουρισμό, τον χειμερινό τουρισμό, τον πολιτισμικό, θρησκευτικό και οικολογικό τουρισμό.
- Ο εκσυγχρονισμός και η αναδιάρθρωση της παραγωγής με νέες περισσότερο ζητούμενες ποικιλίες
- Η ενίσχυση της κτηνοτροφίας
- Η ουσιαστική βελτίωση των υπηρεσιών και της συγκοινωνιακής και τεχνολογικής σύνδεσης ιδιαίτερα των εδρών των νέων δήμων των ορεινών περιοχών και των κυριότερων κεφαλοχωριών.

Σε συσχέτιση με τους γενικούς στόχους που αφορούν τον εκσυγχρονισμό των τομέων παραγωγής και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μπορούν να σημειωθούν οι παρακάτω γενικές κατευθύνσεις και προτεραιότητες :

- Αναδιάρθρωση της γεωργικής παραγωγής με ζητούμενες ποικιλίες και νέες χρήσεις προϊόντων καθώς και νέες δυνατότητες βιομηχανοποίησής τους.

- Έμφαση στην ενίσχυση και βελτίωση της κτηνοτροφικής παραγωγής κυρίως στον ν. Αιτωλοακαρνανίας
- Υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και μεθόδων ιχθυοκαλλιέργειας
- Ενίσχυση και ανάδειξη του Επιστημονικού / Τεχνολογικού Πάρκου Πατρών σε πυρήνα και κοιτίδα εκσυγχρονισμού της μεταποιητικής δραστηριότητας της περιφέρειας
- Συμμετοχή της Πάτρας και των άλλων μεγάλων αστικών κέντρων της περιφέρειας σε διεθνή διαπεριφερειακά και ενδοπεριφερειακά δίκτυα πόλεων με αντικείμενο την ανάπτυξη των τομέων στους οποίους παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα
- Προώθηση των κυκλοφοριακών συνδέσεων της περιφέρειας με τον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο (ολοκλήρωση των μεγάλων έργων που ήδη αναφέρθηκαν, λειτουργία Αδριατικού Διαδρόμου, σύνδεση Πύργου – Ολυμπίας – Τρίπολης – Ναυπλίου, σύνδεση Μεσολογγίου – Αγρινίου – Λαμίας).

Στα πλαίσια του στόχου για ενεργοποίηση επιχειρησιακών σχεδίων σε συγκεκριμένες ζώνες – οικολογικούς διαδρόμους βιώσιμης ανάπτυξης της περιφέρειας προτείνονται ως ειδικότερες κατευθύνσεις και προτεραιότητες :

- Η οριοθέτηση περιοχών – οικολογικών διαδρομών και εφαρμογή μέτρων προστασίας με την θεσμοθέτηση επιτρεπόμενων χρήσεων γης
- Εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων ήπιας ανάπτυξης των περιοχών αυτών μέσω ήπιων – εναλλακτικών μορφών τουρισμού, επέκταση των βιοκαλλιεργειών και των εκτατικών καλλιεργειών, αξιοποίηση του

πλούσιου δυναμικού και ένταξη στις ζώνες αυτές σημαντικών πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων.

3.6 ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΑΔΑΣ

3.6.1 ΣΕΝΑΡΙΟ Ι : ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Το πρώτο σενάριο αναπτυξιακής εξέλιξης είναι αυτό των υφιστάμενων τάσεων. Με τον όρο υφιστάμενες τάσεις νοούνται τόσο οι τάσεις κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, που στην περίπτωση της περιφέρειας και των νομών είναι δυσμενείς, όσο και οι τάσεις που διαμορφώνονται από την εκτέλεση των σημαντικών έργων του Β' ΚΠΣ. Ο συνδυασμός των δύο κατηγοριών τάσεων οφείλεται στο γεγονός ότι τα στοιχεία για το χρονικό διάστημα 1981 – 94 δεν περιλαμβάνουν, όπως είναι φυσικό, τις θετικές επιδράσεις από τα έργα του Β' ΚΠΣ.

Σύμφωνα με μελέτες, ο πληθυσμός της περιφέρειας θα αυξηθεί κατά 8% το 2001 και 16,6% το 2011 σε σχέση με το 1991. Ο πληθυσμός της Αιτωλοακαρνανίας θα αυξηθεί κατά 3,8% το 2001 και 7,7% το 2011.

Το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού της περιφέρειας συγκριτικά με το 1994 θα μειωθεί κατά 2,7% το 2001, ενώ για το 2011 θα επανέλθει στο ίδιο επίπεδο. Το ποσοστό για την Αιτωλοακαρνανία θα μειωθεί κατά 2,8% το 2001 και θα επανέλθει στο ίδιο επίπεδο το 2011.

Το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας έναντι του 1994 θα αυξηθεί κατά 11,3% το 2001 και θα επανέλθει στο ίδιο επίπεδο το 2011. Το ποσοστό για την Αιτωλοακαρνανία θα αυξηθεί κατά 10,9% το 2002 και θα επανέλθει στο ίδιο επίπεδο το 2011.

Αναφορικά με την ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης στην περιφέρεια σε σχέση με το 1991, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 2,9%, του δευτερογενή τομέα θα μειωθεί κατά 5% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 4,4% το 2001. Για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 6,1%, του δευτερογενή τομέα θα επανέλθει στο επίπεδο το 1991 και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 4,6%. Στην Αιτωλοακαρνανία για το 2001, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 2,1%, του δευτερογενή τομέα θα μειωθεί κατά 6,5% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 5,5%. Στον νομό αυτό για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 4,4%, του δευτερογενή τομέα θα επανέλθει στο επίπεδο του 1991 και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 5,8%.

Το ΑΕΠ κατά κεφαλή της περιφέρειας συγκριτικά με το 1994 θα μειωθεί κατά 30,5% το 2001 και θα επανέλθει στο ίδιο επίπεδο το 2011. Το ΑΕΠ κατά κεφαλή της Αιτωλοακαρνανίας θα αυξηθεί κατά 4,9% το 2001 και 16,3% το 2011.

Αναφορικά με την ποσοστιαία σύνθεση του ΑΕΠ στην περιφέρεια σε σχέση με το 1994, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 4,3%, του δευτερογενή τομέα θα μειωθεί κατά 4,7% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,9% το 2001. Για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 8,9%, του

δευτερογενή τομέα θα επανέλθει στο επίπεδο του 1994 και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 4%. Στην Αιτωλοακαρνανία για το 2001, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 3,4%, του δευτερογενή τομέα θα μειωθεί κατά 6,4% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,6%. Στον νομό αυτό για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 7,2%, του δευτερογενή τομέα θα επανέλθει στο επίπεδο του 1994 και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,8%.

Ανακεφαλαιώνοντας για το πρώτο σενάριο των υφιστάμενων τάσεων, μέχρι το 2001 θα επικρατήσουν σε κάποιο βαθμό οι δυσμενείς τάσεις της περιόδου 1981 – 94, με αποτέλεσμα την παραπέρα επιδείνωση των θεωρούμενων μακροοικονομικών μεταβλητών, εκτός από τον πληθυσμό. Όμως, μετά το 2001 και μέχρι το 2011, οι ευνοϊκές επιδράσεις από την εκτέλεση και την λειτουργία των έργων του Β' ΚΙΠΣ θα αντιστρέψουν την αρνητική εξέλιξη των μακροοικονομικών μεταβλητών.

Ειδικότερα, ο πληθυσμός θα αυξηθεί. Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού και της ανεργίας θα επανέλθουν στα επίπεδα του 1994. Η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης θα μεταβληθεί υπέρ του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα. Στην περίπτωση δε του δευτερογενή τομέα, η μεταβολή αφορά στην επάνοδο στα επίπεδα του 1991, εκτός από την Ηλεία όπου η μεταβολή θα είναι ακόμη μεγαλύτερη. Το ΑΕΠ κατά κεφαλή θα επανέλθει στα επίπεδα του 1994, εκτός από την Αιτωλοακαρνανία όπου θα είναι ακόμη μεγαλύτερο. Τέλος, η ποσοστιαία σύνθεση του ΑΕΠ θα μεταβληθεί υπέρ του δευτερογενή τομέα και του τριτογενή τομέα. Και πάλι στην περίπτωση του δευτερογενή τομέα η μεταβολή αφορά στην επάνοδο στα επίπεδα του 1994.

Το σενάριο αυτό των υφιστάμενων τάσεων είναι ένα αναπτυξιακό σενάριο. Ο αναπτυξιακός χαρακτήρας του βρίσκεται στην αντιστροφή της αρνητικής εξέλιξης των μακροοικονομικών μεταβλητών, εκτός του πληθυσμού και την επάνοδό τους στα επίπεδα του 1994 ή του 1991. Η επάνοδος στα προηγούμενα αυτά επίπεδα με μεγαλύτερο όμως πληθυσμό σημαίνει ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια και τους νομούς.

3.6.2 ΣΕΝΑΡΙΟ II : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο σχεδιασμός του δευτέρου σεναρίου στηρίχθηκε στην αντιστροφή των αρνητικών εξελίξεων με την βαθμιαία επαναφορά των εξεταζόμενων μεταβλητών στα ανώτερα επίπεδα της περιόδου 1981 – 94. Άλλωστε, οι επιδόσεις αυτές είναι εφικτές δεδομένου ότι έχουν ήδη επιτευχθεί. Δηλαδή, το σενάριο αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ήπιο, αφού δεν απαιτούνται ιδιαίτερες παρεμβάσεις κατά την αναπτυξιακή περίοδο.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με μελέτες, ο πληθυσμός παραμένει αμετάβλητος σε σύγκριση με το πρώτο σενάριο. Επομένως ισχύουν τα όσα αναφέρονται στο σενάριο αυτό για την αύξηση του πληθυσμού της περιφέρειας και των νόμων.

Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού για το 2001 και το 2011 επανέρχονται στα επίπεδα του 1994 και του 1991 αντίστοιχα. Έτσι σε σχέση με το 1994, τα ποσοστά για την περιφέρεια, την Αιτωλοακαρνανία θα αυξηθούν κατά 1,9%, 2,7% αντίστοιχα το 2011.

Τα ποσοστά της ανεργίας για το 2001 και το 2011 επανέρχονται και αυτά στα επίπεδα του 1994 και του 1991 αντίστοιχα. Επομένως, με βάση το 1994, τα ποσοστά για την περιφέρεια και την Αιτωλοακαρνανία θα μειωθούν κατά 4,1% και 5% αντίστοιχα το 2011.

Η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης για το 2001 επανέρχεται στα επίπεδα του 1991 αναφορικά με τον δευτερογενή τομέα. Συνεπώς για την περιφέρεια σε σχέση με το 1991, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 5,7% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 4,4%. Για την Αιτωλοακαρνανία, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 4,2% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 5,5%.

Η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης για το 2011 επανέρχεται στα επίπεδα του 1981 αναφορικά με τον δευτερογενή τομέα, ενώ για τον τριτογενή διατηρείται στα επίπεδα του πρώτου σεναρίου προκειμένου να αποφευχθούν εξελίξεις που δεν δικαιολογούνται από τις σύγχρονες οικονομικές τάσεις, ακόμη και στις αναπτυγμένες περιοχές. Έτσι για την περιφέρεια συγκριτικά με το 1991, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 11,8%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 10% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 4,6%. Για την Αιτωλοακαρνανία, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 5,4%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,2% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 5,8%.

Το ΑΕΠ κατά κεφαλή για το 2001 επανέρχεται στα επίπεδα του 1994, εκτός από την Αιτωλοακαρνανία όπου διατηρείται στο επίπεδο του πρώτου σεναρίου. Επομένως, με βάση το 1994, το ΑΕΠ κατά κεφαλή για την περιφέρεια θα παραμείνει αμετάβλητο,

ενώ για τον νομό θα αυξηθεί κατά 4,9% το 2001. Για το 2011, το ΑΕΠ κατά κεφαλή για την περιφέρεια και τον νομό θα αυξηθεί κατά 5,3% και 16,3% αντίστοιχα.

Σχετικά με την ποσοστιαία σύνθεση του ΑΕΠ στην περιφέρεια σε σύγκριση με το 1994, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 9,4%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 0,4% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,9% το 2001.

Για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 23,4%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 6% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 7,7%. Στην Αιτωλοακαρνανία για το 2001, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 6,9%, του δευτερογενή τομέα θα παραμείνει σταθερή και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,6%. Στον νομό αυτό για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 16,2%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,2% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 7,6%.

Συνοψίζοντας για το δεύτερο σενάριο των προγραμμάτων ανάπτυξης, ο πληθυσμός θα αυξηθεί. Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού θα αυξηθούν, ενώ τα ποσοστά της ανεργίας θα μειωθούν. Η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης θα μεταβληθεί υπέρ του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα. Το ΑΕΠ κατά κεφαλή θα αυξηθεί. Τέλος, η ποσοστιαία σύνθεση του ΑΕΠ θα μεταβληθεί υπέρ του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα. Άρα το σενάριο αυτό θα συμβάλλει στη δημιουργία συνθηκών ανταγωνιστικότητας για την περιφέρεια τόσο στον εσωτερικό όσο και στον διεθνή χώρο. Το αναπτυξιακό πλαίσιο του σεναρίου βασίζεται κυρίως στην αξιοποίηση των προοπτικών που εμφανίζουν τόσο οι πλεονασματικοί κλάδοι όσο και οι κλάδοι με εξειδίκευση στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ.

3.6.3 ΣΕΝΑΡΙΟ ΙΙΙ : ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Ο σχεδιασμός του τρίτου σεναρίου βασίστηκε στην ταχεία επαναφορά των εξεταζόμενων μεταβλητών στα ανώτερα επίπεδα της περιόδου 1981 – 94, ώστε να γίνει δυνατή η παραπέρα βελτίωσή τους μέχρι το 2011. Η βελτίωση των επιπέδων προσεγγίστηκε κατά τρόπο που η υλοποίησή της να είναι εφικτή στα πλαίσια της εθνικής και περιφερειακής αναπτυξιακής διαδικασίας, αφού δεν υπάρχει καμιά ένδειξη για τις συνθήκες που θα διαμορφωθούν στο χώρο της ΕΕ μετά το 2006.

Σύμφωνα με τις μελέτες, ο πληθυσμός για το 2001 παραμένει αμετάβλητος σε σύγκριση με το πρώτο και το δεύτερο σενάριο, ενώ ο πληθυσμός για το 2011 αυξάνεται με βάση τις μεταβολές μεταξύ 1971 – 91. Επομένως, ο πληθυσμός της περιφέρειας θα αυξηθεί κατά 8% το 2001 και 23,2% το 2011 σε σχέση με το 1991. Ο πληθυσμός της Αιτωλοακαρνανίας θα αυξηθεί κατά 3,8% το 2001 και 13,4% το 2011.

Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού για το 2001 διατηρούνται στα επίπεδα του δεύτερου σεναρίου για το 2011. Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού για το 2011 επανέρχονται στα ικανοποιητικά επίπεδα του 1981. Έτσι συγκριτικά με το 1994 το ποσοστό για την περιφέρεια θα αυξηθεί κατά 1,9% το 2001 και 9,3% το 2011. Το ποσοστό για την Αιτωλοακαρνανία θα αυξηθεί κατά 2,7% το 2001 και 10,4% το 2011.

Τα ποσοστά της ανεργίας για το 2001 διατηρούνται στα επίπεδα του δευτέρου σεναρίου για το 2011, ενώ τα ποσοστά για το 2011 επανέρχονται στα επίπεδα του 1981. Συνεπώς, με βάση το 1994, το ποσοστό για την περιφέρεια θα μειωθεί κατά 4,1% το 2001 και 60,8% το 2011. Το ποσοστό για την Αιτωλοακαρνανία θα μειωθεί κατά 5% το 2001 και 61,4% το 2011.

Η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης για το 2001 διατηρείται στα επίπεδα του δευτέρου σεναρίου για το 2011, ενώ αυτή για το 2011 διακρίνεται για την παραπέρα ενίσχυση της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα και την οριακή ενίσχυση της στον τριτογενή τομέα. Άρα για την περιφέρεια σε σχέση με το 1991, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 17,8%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 10% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 4,6% το 2001. Για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 26,7%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 20,5% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 11,5%. Στην Αιτωλοακαρνανία για το 2001, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 5,4%, του δευτερογενή θα αυξηθεί κατά 3,2% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 5,8%. Στον νομό αυτό για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 20,5%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 15,4% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 20,7%.

Το ΑΕΠ κατά κεφαλή για το 2001 διατηρείται στα επίπεδα του δευτέρου σεναρίου για το 2011, ενώ για το 2011 διαμορφώνεται σε υψηλότερα επίπεδα με βάση τις προβλεπόμενες μεταβολές στο ΑΕΠ και τον πληθυσμό. Έτσι συγκριτικά με το 1994, το ΑΕΠ κατά κεφαλή για την περιφέρεια θα αυξηθεί κατά 5,3% το 2001 και 11,3% το

2011. Το ΑΕΠ κατά κεφαλή για την Αιτωλοακαρνανία θα αυξηθεί κατά 16,3% το 2001 και 18,6% το 2011.

Σχετικά με την ποσοστιαία σύνθεση του ΑΕΠ στην περιφέρεια συγκριτικά με το 1994, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 23,4%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 6% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 7,7% το 2001. Για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 25,1%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 6,4% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 8,3%. Στην Αιτωλοακαρνανία για το 2001, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 16,2%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 3,2% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 7,6%. Στον νομό αυτό για το 2011, η συμβολή του πρωτογενή τομέα θα μειωθεί κατά 21,7%, του δευτερογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 11,5% και του τριτογενή τομέα θα αυξηθεί κατά 8,1%.

Συγκεφαλαιώνοντας για το τρίτο σενάριο των δυναμικών προοπτικών, ο πληθυσμός θα αυξηθεί. Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού θα αυξηθούν, ενώ τα ποσοστά ανεργίας θα μειωθούν. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι, η μείωση των ποσοστών ανεργίας είναι τέτοια ώστε τα επίπεδα ανεργίας το 2011 να αντιπροσωπεύουν μόνο την ανεργία τριβής και βέβαια, τη διαρθρωτική ανεργία. Η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης θα μεταβληθεί ακόμη περισσότερο υπέρ του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα. Το ΑΕΠ κατά κεφαλή θα αυξηθεί. Επίσης η ποσοστιαία σύνθεση του ΑΕΠ θα μεταβληθεί υπέρ του δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Σύμφωνα με το σχέδιο του αναπτυξιακού προγράμματος 2000 – 06, ο πρωτογενής τομέας αποτελεί τον μοχλό για οποιαδήποτε προσπάθεια ανάπτυξης. Έτσι γίνεται δεκτό ένα ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ γύρω στο 15% σε επίπεδο χώρας, έναντι περίπου 6% και 3% αντίστοιχα σε επίπεδο Ε.Ε. Λαμβάνοντας όμως υπόψη την σπουδαιότητα του πρωτογενή τομέα για την περιφέρεια, το ποσοστό της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα κατά το τέλος του αναπτυξιακού ορίζοντα θα περιοριστεί στο 25,5%, ενώ εκείνο της συμβολής του πρωτογενή τομέα στον σχηματισμό του περιφερειακού ΑΕΠ θα περιοριστεί στο 17,6%. Σε επίπεδο νομών, τα ποσοστά διαμορφώνονται με βάση τα παραγωγικά πρότυπα που, όπως έχει ήδη σημειωθεί, σχηματίζουν δύο αναπτυξιακούς πόλους.

Το σενάριο αυτό συμβάλει στην μετέπειτα ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της περιφέρειας στα πλαίσια της αύξησης της απασχόλησης αλλά και της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η αναπτυξιακή διαδικασία βασίζεται στην αξιοποίηση των προοπτικών των κλάδων με πλεόνασμα και εξειδίκευση, που αναφέρονται στο δεύτερο σενάριο, καθώς και στη δημιουργία και ενίσχυση των δυναμικών δραστηριοτήτων. Ειδικεύοντας ως προς τις δυναμικές δραστηριότητες, η ανάπτυξη τους θα πρέπει να επιχειρηθεί στα πλαίσια της σύγχρονης αντίληψης για τον ανταγωνισμό. Δηλαδή της αντίληψης ότι ο ανταγωνισμός θα στηρίζεται αφ' ενός στην ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων και αφ' ετέρου στην παραγωγή επώνυμων προϊόντων και όχι τόσο στις τιμές.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, αξιόλογες προοπτικές εμφανίζονται για την παραγωγή επώνυμων αγροτικών προϊόντων, όπως επίσης για την ενασχόληση με οικολογικές καλλιέργειες στα πλαίσια ενός συστήματος πιστοποίησής τους και περιβαλλοντικής

διαχείρισης. Επιπρόσθετα, η εξειδίκευση στη ζωικής παραγωγής είναι μεγαλύτερη από την παραγωγή.

Στον δευτερογενή τομέα δυναμικές προοπτικές παρουσιάζονται για τις επενδύσεις αξιοποίησης γεωργικών πρώτων υλών. Με δεδομένη δε τη λειτουργία γεωργικών βιομηχανιών, προοπτικές δημιουργούνται και για την παραγωγή γεωργικών μηχανημάτων και εξοπλισμού. Ιδιαίτερα πρέπει να τονισθεί η σημαντικότητα των επενδυτικών σχεδίων για την παραγωγή εξοπλισμού θερμοκηπίων. Η ανεπάρκεια της εγχώριας παραγωγής σε εξοπλισμό θερμοκηπίων είναι χαρακτηριστική για το σύνολο της χώρας.

Όπως στο πρωτογενή τομέα, έτσι και στον δευτερογενή η παραγωγή επώνυμων μεταποιημένων προϊόντων θα εξελιχθεί σε δυναμική δραστηριότητα. Στην περίπτωση δε των οικολογικών προϊόντων, θα απαιτηθεί η πιστοποίησή τους και η περιβαλλοντική διαχείριση. Δυναμικές επίσης θα αποδειχθούν και οι επενδύσεις σε τομείς «έντασης γνώσης», δηλαδή στην ανάπτυξη των βιομηχανιών περιβάλλοντος, πολυμέσων, βιοτεχνολογίας, υγείας και γενικά σε βιομηχανίες βασισμένες στις νέες τεχνολογίες και την πληροφορική.

Οι παραπάνω μεταποιητικές δραστηριότητες είναι εφικτές δεδομένου ότι η περιφέρεια διαθέτει τα στοιχεία των οποίων η ανταγωνιστικότητα μπορεί να τονωθεί περισσότερο, με σχετικά χαμηλό κόστος. Δηλαδή η περιφέρεια διακρίνεται για τις γεωργικές πρώτες ύλες, το φυσικό περιβάλλον, το ανθρώπινο δυναμικό και την ιδιαίτερη γεωγραφική θέση. Σύμφωνα δε με συγκλίνουσες διαπιστώσεις από διάφορες πηγές και αναλύσεις, οι επενδύσεις με προσανατολισμούς στις αγορές των

Βαλκανίων, της Μεσογείου και των Παρευξείνιων χωρών αποτελούν σημαντικό στοιχείο προσέλκυσης επενδυτικού κεφαλαίου.

Στον τριτογενή τομέα δυναμικές δραστηριότητες συνιστούν οι επαρκείς οδικές συνδέσεις της περιφέρειας με την Ανατολική και τη Βόρεια Ελλάδα, καθώς και η ολοκλήρωση των δυτικών πυλών εισόδου στη χώρα. Η σημαντικότητά τους είναι δεδομένη μετά τον αναπροσανατολισμό των διεθνών μεταφορών από τη διάσπαση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και τη ρευστότητα των συνθηκών στις παρακείμενες Βαλκανικές χώρες.

Όπως είναι προφανές, οι παραπάνω εξελίξεις συνδέονται και με τη βελτίωση των συνθηκών εξυπηρέτησης στους κόμβους επιβίβασης επιβατών και φόρτωσης εμπορευμάτων. Παράλληλα απαιτείται και ανάπτυξη συνδυασμένων μεταφορών με τη δημιουργία εμπορευματικών κέντρων παροχής υπηρεσιών διαμετακόμισης, συσκευασίας, αποθήκευσης κλπ.

Δυναμική δραστηριότητα αποτελεί και ο τουρισμός, παρά το γεγονός ότι η τουριστική ανάπτυξη δεν θεωρείται ικανοποιητική. Η περιφέρεια διακρίνεται για τις ακτές, τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία, τα μνημεία της νεότερης ιστορίας, τις ιαματικές πηγές, τους παραδοσιακούς οικισμούς, τις λίμνες, τα ποτάμια, τους βιότοπους, τα αισθητικά δάση και τους χώρους φυσικού κάλλους. Εκείνο που απαιτείται είναι η διενέργεια επενδύσεων υψηλών προδιαγραφών προκειμένου να επιτευχθεί η πλήρης και ορθολογική εκμετάλλευση των εξαιρετικής σημασίας τουριστικών πόρων.

3.7 ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.7.1 ΣΕΝΑΡΙΟ Ι: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Στο πρώτο σενάριο (ΣΙ) οι υφιστάμενες τάσεις της μακροπρόθεσμης αναπτυξιακής εξέλιξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας προκύπτουν από την προβολή στο μέλλον (έτη 2001 και 2011), τόσο των επίσημων στατιστικών στοιχείων της περιόδου 1981 – 94, που αφορούν πληθυσμό, απασχόληση και ΑΕΠ, όσο και του προσδοκώμενου αποτελέσματος από την υλοποίηση του Β΄ ΚΠΣ 1994 – 99.

Σημειώνεται ότι στο διάστημα 1981 – 94 οι τάσεις ανάπτυξης στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στους νόμους ήταν γενικά δυσμενείς, στο τέλος μάλιστα της περιόδου οι τάσεις αυτές παρουσίασαν αισθητή κάμψη. Αντίθετα, οι αναμενόμενες επιπτώσεις από τα έργα του Β΄ ΚΠΣ είναι απόλυτα θετικές. Έτσι, η εικόνα μέλλοντος σύμφωνα με τις τάσεις προκύπτει από συνδυασμό και προβολή στο μέλλον αρνητικών δεδομένων και θετικών αναμονών, που ποσοτικά χαρακτηρίζονται από προοπτικές τελικής ανάκαμψης των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών.

Στο νομό Αιτ/νίας υπάρχει ένας εσωτερικός και ένας παράκτιος άξονας ανάπτυξης. Οι άξονες αυτοί περιλαμβάνουν τα κέντρα Αγρίνιο – Αμφιλοχία και Μεσολόγγι – Ναύπακτο, αντίστοιχα. Οι αναπτυξιακές τάσεις του εσωτερικού αυτού άξονα κατευθύνονται προς Βόνιτσα και Θέρμο, ενώ η τάση του παράκτιου άξονα κατευθύνεται προς Αστακό. Ακόμη, σημειώνεται ότι οι οικισμοί Χαλκιάπουλο και

Ανω Χώρα του νομού βρίσκονται από πλευράς υποδομών σε προβληματικές περιοχές της ορεινής ενδοχώρας, με τάσεις ωστόσο σταδιακής βελτίωσης.

Πίνακας Β2. Βασικές υποθέσεις χωροταξικής οργάνωσης : Έδρες νέων δήμων σε προβληματικές και μειονεκτικές περιοχές

Σενάριο Ι : Υφιστάμενες τάσεις

Ν Ο Μ Ο Σ	ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ
Α Ι Τ / Ν Ι Α Σ	Χαλκιόπουλο, Άνω Χώρα	Αγ. Βλάσιος, Πλάτανος, Πυλλήνη

Το ΣΙ στη καταγραφή των υφισταμένων τάσεων που προκύπτουν ως συνδυασμός αρνητικών δεδομένων του παρελθόντος και θετικών προοπτικών για το μέλλον. Από πλευράς χωροταξικής οργάνωσης το ΣΙ στηρίζεται στην αξιοποίηση των καθιερωμένων κέντρων και αξόνων ανάπτυξης που παραδοσιακά λειτουργούν στην περιοχή, με αναμενόμενο αποτέλεσμα την βραδεία αλλά ασφαλή ανάκαμψη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

3.7.2. ΣΕΝΑΡΙΟ II : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Το δεύτερο σενάριο (ΣII) βασίζεται στην παραδοχή πλήρους υλοποίησης των προγραμμάτων ανάπτυξης 2000 – 2006, σύμφωνα με το Γ' ΣΠΑ και με το Γ' ΚΠΣ. Αναμενόμενο αποτέλεσμα είναι η βελτίωση της παραδοσιακά περιορισμένης ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και η βαθμιαία επαναφορά των μακροοικονομικών μεγεθών στα ανώτερα επίπεδα 1981 – 94. Θεωρείται επίσης ότι οι θετικές επιπτώσεις από τα μεγάλα έργα υποδομής θα καλύψουν το σύνολο του χρονικού ορίζοντα μέχρι το 2011.

Στον νομό Αιτ/νίας το τμήμα του εσωτερικού άξονα Αγρίνιο – Αμφιλοχία μπορεί να θεωρηθεί αναπτυξιακά καθιερωμένο, ενώ τα τμήματα που περιλαμβάνουν Βόνιτσα και Θέρμο βρίσκονται υπό διαμόρφωσιν. Ο παράκτιος άξονας ανάπτυξης περιλαμβάνει τα κέντρα Μεσολόγγι, Ναύπακτο και Αστακό, ο οποίος σε συνδυασμό με το Πλατυγιάλι σχηματίζει πόλο ανάπτυξης. Ο πόλος αυτός εμφανίζει αναπτυξιακές τάσεις που κατευθύνονται προς Αγρίνιο.

Στο παρόν σενάριο των προγραμμάτων ανάπτυξης, η ορεινή ενδοχώρα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας δεν περιλαμβάνει προβληματικές αλλά μόνο μειονεκτικές περιοχές με 14 οικισμούς που είναι και έδρες νέων δήμων.

Πίνακας Β2. Βασικές υποθέσεις χωροταξικής οργάνωσης : Έδρες νέων δήμων σε προβληματικές και μειονεκτικές περιοχές

Σενάριο II : Πρόγραμμα ανάπτυξης

Ν Ο Μ Ο Σ	ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ
Α Ι Τ / Ν Ι Α Σ		Αγ. Βλάσιος, Πλάτανος, Πυλλήνη, Χαλκιόπουλο, Άνω Χώρα

Το ΣII βασίζεται στο δεδομένο της δημιουργίας μεγάλων έργων υποδομής και στην συνακόλουθη αναπτυξιακή δυναμική που θα λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο. Από πλευράς χωροταξικής οργάνωσης, εκτός από τα κέντρα και τους άξονες του ΣI, στη διαδικασία ενσωματώνονται οι πόλοι ανάπτυξης που κατά κανόνα λειτουργούν σε συνδυασμό με έργα υποδομής των μεταφορών, χερσαίων ή θαλάσσιων.

3.7.3 ΣΕΝΑΡΙΟ III : ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Το τρίτο σενάριο (ΣIII) βασίζεται επίσης στην παραδοχή πλήρους υλοποίησης των προγραμμάτων ανάπτυξης. Από ποσοτική άποψη το αναμενόμενο αποτέλεσμα είναι η ταχεία επαναφορά των μακροοικονομικών μεγεθών στα ανώτερα επίπεδα 1981 – 94 όπως επίσης η παραπέρα δυναμική βελτίωση τους, κυρίως μεταξύ του 2006 και του

2011. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η ανταγωνιστικότητα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, με την αξιοποίηση των πλεονασματικών κλάδων της οικονομίας ή των κλάδων με εξειδίκευση. Και στο σενάριο αυτό, οι δραστηριότητες του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα παραγωγής θα αυξηθούν, με κύρια όμως έμφαση στον τουρισμό, στις μεταφορές και στην μη οχλούσα βιομηχανία.

Στον νομό Αιτ/νίας ο καθιερωμένος πλέον εσωτερικός άξονας ανάπτυξης Βόνιτσα – Αμφιλοχία – Αγρίνιο – Θέρμο αποκτά διαπεριφερειακή εμβέλεια καθώς εμφανίζει αναπτυξιακές τάσεις που κατευθύνονται προς τις όμορες περιφέρειες. Καθιερωμένος μπορεί επίσης να θεωρηθεί ο παράκτιος άξονας Αστακός – Μεσολόγγι – Ναύπακτος που περιλαμβάνει τον πόλο ανάπτυξης Αστακός και Πλατυγιάλι. Ο πόλος αυτός επεκτείνεται προς Αγρίνιο σχηματίζοντας άξονα και διαμόρφωσιν, μέσω Αγγελόκαστρου.

Οι μειονεκτικές περιοχές στην ορεινή ενδοχώρα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας περιλαμβάνουν μόνο δύο για το νομό από τους νέους δήμους με έδρες το Χαλκικόπουλο και την Άνω Χώρα.

Πίνακας Β2. Βασικές υποθέσεις χωροταξικής οργάνωσης : Έδρες νέων δήμων σε προβληματικές και μειονεκτικές περιοχές

Σενάριο ΙΙΙ : Βιώσιμη προοπτική

Ν Ο Μ Ο Σ	ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΕΣ
-----------	---------------	--------------

	ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΠΕΡΙΟΧΕΣ
ΑΙΤ/ΝΙΑΣ		Χαλκιάπολο, Άνω Χώρα

Το ΣΙΠ θεωρεί επίσης δεδομένη την δημιουργία μεγάλων έργων υποδομής και ως βέβαια την αναπτυξιακή δυναμική τους. Διαφοροποιείται ωστόσο από το ΣΠ στο βαθμό που σχετικές κοινωνικοοικονομικές επιλογές βασίζονται περισσότερο σε εθνικά – περιφερειακά κριτήρια και λιγότερο σε κοινοτικά. Έτσι, πολιτική προτεραιότητα αποτελεί η ενίσχυση των περιοχών της ορεινής ενδοχώρας κυρίως μεταξύ 2006 και 2011. Από πλευράς χωροταξικής οργάνωσης, εκτός από τα κέντρα, τους άξονες και τους πόλους ανάπτυξης του ΣΠ, στη διαδικασία ενσωματώνονται οι ενότητες ανάπτυξης. Πρόκειται για ευρύτερες περιοχές με βασικούς πυρήνες τους πόλους, σε συνδυασμό με τους αντίστοιχους άξονες και κέντρα ανάπτυξης.

Τέλος, σημειώνεται ότι ο σύνθετος μηχανισμός κέντρων, αξόνων, πόλων και συστημάτων ανάπτυξης, ως βασικών στοιχείων χωροταξικής οργάνωσης σε επίπεδο περιφέρειας ανεξαρτήτως σεναρίων, μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μόνο με τη στήριξη του εθνικού οδικού κυκλώματος ΠΑΘΕ, Εγνατία και Ιόνια οδός και των δύο πορθμιακών ζεύξεων Ρίου – Αντιρρίου και Ακτίου – Πρέβεζας.

3.8 ΟΙ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΙΙΙ

3.8.1 ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ

Κύρια χαρακτηριστικά της ενότητας αποτελούν το υψηλής ποιότητας φυσικό περιβάλλον και δευτερευόντως το ανάπτυγμα των ακτών. Παρόλο που είναι η πιο απομακρυσμένη ενότητα από το κέντρο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (Πάτρα) διαθέτει δυνάμει κομβικά σημεία διαπεριφερειακών αξόνων (Βόνιτσα – Ακτιο, Αμφιλοχία).

Στους υπάρχοντες φυσικούς πόρους κυριαρχεί ο υγροβιότοπος Αμβρακικού, χαρακτηρισμένη ζώνη προστασίας της διεθνούς σύμβασης RAMSAR. Άλλοι ενδιαφέροντες φυσικοί πόροι είναι οι αμμώδεις ακτές (Ανοιξιάτικο, Μενίδι, Βόνιτσα, Πάλαιρος), τα δάση, οι ορεινές διαδρομές των Ακαρνανικών όρεων και οι ιαματικές πηγές Τρύφου. Από τα πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής σημαντικότερα είναι οι αρχαιότητες στο Θύριο και το κάστρο της Βόνιτσας.

Οι παραγωγικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην περιοχή αφορούν κυρίως τον πρωτογενή τομέα, λόγω του μεγάλου ποσοστού γης υψηλής παραγωγικότητας και αρδευόμενων εκτάσεων. Η ιχθυοκαλλιέργεια έχει επίσης αναπτυχθεί σημαντικά στις ακτές του Αμβρακικού. Ο δευτερογενής τομέας δεν παρουσιάζει ανάπτυξη πλην ελαχίστων εξορυκτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή Βόνιτσας και Κατούνας. Ο τριτογενής τομέας περιορίζεται σε τουριστικές δραστηριότητες εσωτερικού κυρίως τουρισμού που αναπτύσσονται στις ακτές Αμβρακικού (Αμφιλοχία, Ανοιξιάτικο,

Μενίδι, Βόνιτσα) και στην Πάλαιρο. Στις ίδιες περιοχές αναπτύσσεται και παραθεριστική κατοικία.

Η χωρική ανάπτυξη της περιοχής χαρακτηρίζεται από σημειακές πιέσεις τουρισμού – παραθερισμού στις ακτές που προκαλούν κινδύνους υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος. Η προβλεπόμενη σύνδεση με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών μέσω του δυτικού άξονα και της ζεύξης Ακτίου – Πρέβεζας θα τονώσει την ανάπτυξη της περιοχής που μέχρι σήμερα είναι υποτονική και θα προσφέρει νέες δυνατότητες και προοπτικές, κυρίως στον τουρισμό και τις μεταφορές. Λόγω της υψηλής ποιότητας και σημασίας του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής Αμβρακικού η ανάπτυξη θα πρέπει να είναι βιώσιμη, ελεγχόμενη, ήπιας έντασης, με αναζήτηση νέων οικολογικών μορφών και δραστηριοτήτων στον τουρισμό και την γεωργία. Παράλληλα θα πρέπει να διασφαλισθεί η προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος μέσω ειδικών ρυθμίσεων και διαχειριστικών μέτρων και έργων.

3.8.2 ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Κύρια χαρακτηριστικά της ενότητας αποτελούν το υψηλής ποιότητας φυσικό περιβάλλον, τα επιφανειακά ύδατα (λίμνες, λιμνοθάλασσες, ποτάμια), το μεγάλο ποσοστό γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας και αρδευόμενων εκτάσεων, το μεγάλο ανάπτυγμα ακτών. Η ενότητα διασχίζεται από ενδοπεριφερειακούς άξονες και διαθέτει δυνάμει διαπεριφερειακό πόλο (Αστακός + Πλατυγιάλι).

Στους υπάρχοντες φυσικούς πόρους κυριαρχεί ο υγροβιότοπος Μεσολογγίου – Αιτωλικού, χαρακτηρισμένη ζώνη προστασίας διεθνής σύμβασης RAMSAR. Επίσης ζώνες προστασίας διεθνών συμβάσεων (υγροβιότοποι CORINE) είναι όλες φυσικές και τεχνητές λίμνες του νομού κι οι εκβολές των ποταμών Αχελώου και Εύηνου.

Στους φυσικούς πόρους περιλαμβάνονται ακόμη το δάσος Φράξου (χαρακτηρισμένο μνημείο της φύσης), τα αξιόλογα δάση και η βλάστηση των ορεινών περιοχών Αρακύνθου, Βαράσοβας, Παναιτωλικού και Ακαρνανικών όρεων, καθώς και οι ενδιαφέρουσες παραλίες στις δυτικές και νοτιοανατολικές ακτές του νομού. Οι κυριότεροι πολιτιστικοί πόροι είναι οι αρχαιολογικοί χώροι Θέρμου, Στράτου, Πλευρώνας Μεσολογγίου, Οινιάδων Κατοχής, τα κάστρα Ναυπάκτου, Αγγελόκαστρου, Αντιρρίου και το Ηρώο Μεσολογγίου, χαρακτηρισμένος τόπος ιστορικής σημασίας.

Κύριες παραγωγικές δραστηριότητες στην ενότητα είναι αυτές του πρωτογενή τομέα, λόγω γεωργικής αρδευόμενης γης υψηλής παραγωγικότητας. Μεγάλη ανάπτυξη παρουσιάζουν επίσης οι ιχθυοκαλλιέργειες και υδατοκαλλιέργειες στις δυτικές και νότιες ακτές. Ο δευτερογενής τομέας περιορίζεται σε δραστηριότητες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και οικοδομικών υλικών γύρω από το Αγρίνιο και το Μεσολόγγι. Σημαντική είναι η παραγωγή ενέργειας στους υδροηλεκτρικούς σταθμούς Κρεμαστών, Καστρακίου και Στράτου, που αποτελεί ένα ακόμη συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη της περιοχής. Στον τριτογενή τομέα, οι υπηρεσίες και το εμπόριο συγκεντρώνονται στο δίδυμο Μεσολογγίου – Αγρινίου. Ο τουρισμός αναπτύσσεται σημειοκά στις δυτικές και νοτιοανατολικές ακτές σε συνδυασμό με την παραθεριστική κατοικία και είναι κυρίως εσωτερικός, παραθεριστικός ή / και περιηγητικός προς τα Ιόνια νησιά μέσω Αστακού.

Η χωρική ανάπτυξη της περιοχής παρουσιάζει σημειακές συγκρούσεις χρήσεων (οικιστικές, τουριστικές, βιομηχανικές) σε περιοχές με περιβάλλον υψηλής προστασίας (υγροβιότοποι, λίμνες, γεωργική γη, ακτές). Η προβλεπόμενη σύνδεση με

τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών μέσω της ζεύξης Ρίου – Αντιρρίου και του δυτικού άξονα καθώς και η λειτουργία της ΝΑΒΙΠΕ Πλατυγαλίου θα επιταχύνει την ανάπτυξη της περιοχής δίνοντας νέες δυνατότητες σε όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες και κυρίως στις μεταφορές, την μεταποίηση, το εμπόριο, τις υπηρεσίες και τον τουρισμό. Ιδιαίτερη ώθηση στην ανάπτυξη και διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής αναμένεται και από την υλοποίηση των έργων της ΠΟΤΑ Αιτωλοακαρνανίας και των τουριστικών λιμανιών στον Αστακό και Μεσολόγγι. Λόγω της υψηλής ποιότητας του περιβάλλοντος της περιοχής, η ανάπτυξη θα πρέπει να είναι ελεγχόμενη και στραμμένη προς νέες οικολογικές μορφές γεωργίας και τουρισμού. Ελεγχόμενη ανάπτυξη θα πρέπει επίσης να διασφαλιστεί στην παράκτια ζώνη και κατά μήκος των μεγάλων οδικών αξόνων, με ειδικές ρυθμίσεις για τον τουρισμό, την παραθεριστική κατοικία και τις οχλούσες χρήσεις.

3.9 ΞΕΝΑ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ

3.9.1 ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ

Το όνειρο συγκρότημα της Πίνδου τέμνει κάθετα, από βορρά προς νότο, τον ελλαδικό χώρο σε δύο μεγάλες γεωγραφικές ενότητες, δυτική και ανατολική. Μια τρίτη γεωγραφική ενότητα αποτελεί η Βόρεια Ελλάδα. Στα τρία αυτά γεωγραφικά διαμερίσματα (υπερπεριφέρειες) περιλαμβάνονται αντίστοιχα :

- Στο δυτικό, οι περιφέρειες Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας, Ιόνιων νησιών
- Στο ανατολικό, οι περιφέρειες Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, Β. Αιγαίου, Κρήτης

- Στο βόρειο, οι περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης

Τα γεωγραφικά διαμερίσματα, για λόγους γεωπολιτικούς, κοινωνικοοικονομικούς κ.α έχουν αναπτύξει κάποια κοινά χαρακτηριστικά, προβλήματα και σχέσεις που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον χωροταξικό σχεδιασμό και τον οικονομικό προγραμματισμό.

Το δυτικό γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας, στο οποίο εντάσσεται η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, χαρακτηρίζεται από περιφερειακότητα και γεωγραφική απομόνωση, διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες, κατακερματισμό της γης που αναπαράγεται και στην οικονομία, παραδοσιακό τρόπο ανάπτυξης του οδικού δικτύου, γραμμική ανάπτυξη δραστηριοτήτων στην παράκτια ζώνη, ελλείψεις σε υποδομές τεχνικές, κοινωνικές, μεταφορών. Χαρακτηρίζεται όμως παράλληλα και από υψηλής ποιότητας φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και αναξιοποίητους μέχρι σήμερα πόρους που προσδίδουν νέες δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης, υπό προϋποθέσεις διασφάλισης της βιωσιμότητας και της προσπελασιμότητά τους.

Τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών και ειδικότερα οι δυο μεγάλοι προβλεπόμενοι οδικοί άξονες ΠΑΘΕ και Εγνατία διέρχονται από το γεωγραφικό διαμέρισμα και προβλέπεται να επιτρέψουν την πύκνωση των σχέσεων και την αύξηση της επικοινωνίας των όμορων περιφερειών μεταξύ τους και με την υπόλοιπη χώρα και το εξωτερικό. Προϋπόθεση για την εντατικοποίηση και ολοκλήρωση της χωρικής συνέχειας στο γεωγραφικό σύνολο αποτελεί ανάπτυξη των μεταφορικών υποδομών – χερσαίων, θαλάσσιων και εναέριων – καθώς και των δικτύων ενέργειας και επικοινωνίας σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο. Η αύξηση της

προσπελασιμότητας στο βασικό δίκτυο μεταφορών της χώρας και η ανάπτυξη των τεχνικών, ενεργειακών και επικοινωνιακών υποδομών θα δημιουργήσουν νέες δυνατότητες μετακινήσεων ανθρώπινου δυναμικού, αγαθών κεφαλαίων και υπηρεσιών στις μέχρι σήμερα απομονωμένες αυτές περιφέρειες και θα προωθήσουν την εντατικοποίηση και ολοκλήρωση της ανάπτυξής τους.

Κομβικά σημεία των διαπεριφερειακών συνδέσεων με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας προβλέπεται να αποτελέσουν :

Στις οδικές μεταφορές :

- Η Πάτρα, ως σημείο σύνδεσης ΠΑΘΕ με Ιόνια Οδό (Δυτικό Άξονα) και Εγνατία.
- Η ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου, το Αγρίνιο και η Αμφιλοχία στο βόρειο τμήμα της Ιόνιας Οδού (προς Άρτα – Ιωάννινα – Κακαβιά)
- Ο Πύργος στο νότιο τμήμα της Ιόνιας Οδού (προς Κυπαρισσία)
- Το Αγρίνιο στον οδικό άξονα Καρπενησίου – Λαμίας
- Η Ναύπακτος στον οδικό άξονα Αντιρρίου – Ιτέας – Λαμίας
- Ο Πύργος και η Ολυμπία στον οδικό άξονα Πύργου – βυτίνας – Τρίπολης και μέσω αυτού στον οδικό άξονα Κορίνθου – Τρίπολης – Μεγαλόπολης – Καλαμάτας
- Το Άκτιο στη σύνδεση με Πρέβεζα και με Λευκάδα

Στις θαλάσσιες μεταφορές :

- Η Πάτρα ως κύριο λιμάνι – δυτική πύλη της χώρας
- Το Αίγιο και μελλοντικά το Πλατυγιάλι (ΝΑΒΙΠΕ) ως εμπορικά λιμάνια

- Ο Αστακός και η Κυλλήνη ως λιμάνια σύνδεσης με τα Ιόνια νησιά και ως τουριστικά λιμάνια, μαζί με το Κατάκολο, το Μεσολόγγι, την Ναύπακτο, την Βόνιτσα

Στις εναέριες μεταφορές :

- Το αεροδρόμιο Ακτίου ως σημείο προσπέλασης τμήματος των Ιονίων νησιών, της Ηπείρου και της Αιτωλοακαρνανίας
- Το αεροδρόμιο Ανδραβίδας ως σημείο προσπέλασης του Ν. Ηλείας

Από τα παραπάνω είναι προφανής ο ρόλος των μεγάλων έργων μεταφοράς και των αστικών κέντρων – κομβικών σημείων στις διαπεριφερειακές σχέσεις του ευρύτερου χώρου, ο οποίος λειτουργεί πλέον ως σύστημα δικτύων και αναπτύσσεται με συμπληρωματικότητα. Σ' αυτό το μοντέλο συντείνει και η νέα διοικητική γεωγραφία των μεγάλων Δήμων με τις αυξημένες δυνατότητες που τους παρέχονται, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και της Περιφερειακής Διοίκησης και τον περιορισμό του ρόλου των κεντρικών υπηρεσιών σε επιτελικό.

Η συμπληρωματικότητα στην διαπεριφερειακή ανάπτυξη είναι δυνατή σε όλους τους τομείς : στις υποδομές (μεταφορές, επικοινωνίες, ενέργεια, τεχνική, κοινωνική, περιβαλλοντική υποδομή), στην οργάνωση του οικιστικού δικτύου και στην χωρική οργάνωση των διαφόρων δραστηριοτήτων (αγροτικές, μεταποίηση, τουρισμός, λοιπές υπηρεσίες). Για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας οι δυνατότητες συμπληρωματικότητας στην ανάπτυξη με τις όμορες περιφέρειες εστιάζονται στα πεδία : μεταφορών και εμπορίου (οδικοί άξονες, λιμάνια), ενέργειας (Υ/Η σταθμοί Αιτ/νίας) βιομηχανίας – μεταποίησης (Πάτρα, Αίγιο, Πύργος), τουρισμού (Ολυμπία –

Δελφοί, Ιόνια νησιά), παιδείας, υγείας, τεχνολογίας (Πάτρα), περιβάλλοντος (Αιτ/νία, Ηλεία).

3.9.2 ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η διασυνοριακή δικτύωση της Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας, ως πύλης διασύνδεσης με την Ευρώπη, είναι συνάρτηση των διεθνών γεωπολιτικών και γεωοικονομικών εξελίξεων στην Μεσογειακή λεκάνη και ειδικότερα στην περιοχή της Κεντρικής Μεσογείου, η οποία σύμφωνα με την τρέχουσα γεωγραφική ορολογία της ΕΕ περιλαμβάνει την Ελλάδα και την Κάτω Ιταλία. Είναι επίσης συνάρτηση, της κοινής πολιτικής της ΕΕ για την υποδομή των μεταφορών και τέλος των θαλάσσιων συγκοινωνιών μεταξύ των λιμανιών του Ιονίου πελάγους και της Αδριατικής.

Επίσης, αυτή η δικτύωση της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας προβλέπεται ισχυρή και μάλιστα με προοπτική παραπέρα βελτίωσης, λόγω της προγραμματισμένης ανάπτυξης της περιοχής στα πλαίσια του ΣΠΑ 2000 – 2006 και του Γ' ΚΠΣ. Πάντως, από την κοινοτική και την εθνική πολιτική κατά την τελική φάση της διαδικασίας για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μετά το 2006, εξαρτάται η παγίωση της διεθνούς θέσης της Περιφέρειας και του δυτικού διαμερίσματος της χώρας, ως πύλης διασύνδεσης με την Ευρώπη.

3.10 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στις παραγράφους που ακολουθούν γίνεται προσπάθεια μιας συγκριτικής αξιολόγησης των σεναρίων, συνοπτικά διατυπωμένης, με κριτήρια τόσο τα κεντρικά χαρακτηριστικά του χώρου όπως είναι τα κέντρα, οι άξονες, οι πόλοι και οι ενότητες

ανάπτυξης, όσο και την άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων που όμως είναι γνωστό χαρακτηρίζουν την Περιφέρεια. Πρόκειται επομένως, για την χρησιμοποίηση αξιολογικών κριτηρίων που παραπέμπουν στο γενικότερα αποδεκτό αίτημα της χωρικής ανάπτυξης και της ισορροπίας.

Τα κέντρα ανάπτυξης στη Περιφέρεια σύμφωνα με τα προτεινόμενα σενάρια ΣΙ, ΣΙΙ και ΣΙΙΙ εξελίσσονται προοδευτικά ως προς τον αριθμό και την γεωγραφική κατανομή τους. Στα οικιστικά επίπεδα τα κέντρα αυξάνουν προοδευτικά κατά σενάριο καθώς ο πιο ευνοημένος νομός της Περιφέρειας είναι αυτός της Αιτωλοακαρνανίας και έπεται της Ηλείας.

Οι άξονες ανάπτυξης στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σύμφωνα με τα προτεινόμενα σενάρια Ι, ΙΙ και ΙΙΙ είναι σταθεροί σε αριθμό κατά σενάριο. Διαφοροποίηση μεταξύ των τεσσάρων αξόνων σημειώνεται ως προς την ενδοπεριφερειακή ή διαπεριφερειακή σημασία τους και ως προς την πολυκεντρικότητά τους. Από πλευράς πολυκεντρικότητας, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του εσωτερικού άξονα Αγρίνιο – Αμφιλοχία που ήδη από το σενάριο Ι επεκτείνεται προς τα διαμορφούμενα κέντρα ανάπτυξης Βόνιτσα και Θέρμο.

Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας γίνονται περισσότερο ορατές με βάση τα υπάρχοντα στατιστικά που αφορούν στους νέους δήμους, της ορεινής κυρίως ενδοχώρας. Οι δήμοι αυτοί, εκτός από την δυσμενή γεωγραφική τους θέση, χαρακτηρίζονται ως προβληματικοί ή μειονεκτικοί λόγω συγκεκριμένων ελλείψεων σε τεχνική υποδομή και κοινωνικό εξοπλισμό. Σύμφωνα με τα προτεινόμενα σενάρια οι παραπάνω ανισότητες, σταδιακά περιορίζονται. Έτσι,

μεταξύ των σεναρίων II και III οι μειονεκτικοί δήμοι μειώνονται, ενώ μετά το σενάριο I παύουν να υπάρχουν προβληματικοί δήμοι στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Τα συμπεράσματα από την συγκριτική αξιολόγηση των τριών σεναρίων, διατυπωμένα επιγραμματικά, είναι ότι οι υφιστάμενες τάσεις κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσουν την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε σχετική ανάκαμψη, ενώ τα σενάρια II και III οδηγούν σε συνολική ανάπτυξη, γραμμική ή δυναμικά ανοδική (βιώσιμη ανάπτυξη), αντίστοιχα.

Ο χρονικός ορίζοντας των σεναρίων II και III περιλαμβάνει δύο διακριτές φάσεις που είναι : α) η νέα προγραμματική περίοδος 2000 – 2006 και β) το υπόλοιπο του συνολικού χρόνου μέχρι το 2011. Οι δύο αυτές φάσεις διαφέρουν ποιοτικά στο βαθμό που η πρώτη υπόκειται στις δεσμεύσεις ενός εγκεκριμένου κοινοτικού προγράμματος, ενώ η δεύτερη θα είναι φάση μη προβλέψιμων διεθνών εξελίξεων και επομένως αυξημένης αβεβαιότητας.

Τα σενάρια II και III όσον αφορά στη πρώτη τους φάση, δηλαδή μεταξύ 2000 – 2006, είναι από πλευράς περιεχομένου τα ίδια καθώς προσδιορίζονται από το συγκεκριμένο Γ' ΚΠΣ. Η ουσιαστική διαφορά μεταξύ των δύο σεναρίων εμφανίζεται στη δεύτερη φάση και έγκειται στο εξής : για το σενάριο II το υπόλοιπο του συνολικού χρόνου μέχρι το 2011 θεωρείται ότι καλύπτεται από τον «αναπτυξιακό απόηχο» του υλοποιημένου Γ' ΚΠΣ, με την βοήθεια οριακών συμπληρωματικών κινήσεων, ενώ αντίθετα για το σενάριο III γίνεται η παραδοχή συγκεκριμένων παρεμβάσεων δομικού χαρακτήρα προς όφελος της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Παρά την αβεβαιότητα όσον αφορά στις προβλέψεις για τον μέλλον, θετικό είναι το γεγονός ότι η σχετική αποδέσμευση, μετά το 2006, στα κοινοτικά προγράμματα ανάπτυξης με πρώτη προτεραιότητα το Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών ενδεχόμενα θα επιτρέψει εθνικές πολιτικές επιλογές με κριτήριο τα διαρθρωτικά προβλήματα των ελληνικών περιφερειών και την αειφόρο διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της χώρας. Στο πλαίσιο των παραπάνω εκτιμήσεων το σενάριο III με σύνθημα την βιώσιμη προοπτική, είναι δυνατόν να συμβάλλει αποτελεσματικά στην μακροχρόνια συνολική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4.1 ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ – ΣΕΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

4.1.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΝΑΡΙΩΝ

Τα σενάρια που περιγράφονται ακολούθως αντιστοιχούν κατ' ευθείαν ή σωστότερα αποτελούν αναπόσπαστα μέλη των τριών σεναρίων (I, II και III) που αναπτύχθηκαν σε ότι αφορά τους άλλους τομείς του Χωροταξικού Σχεδίου της Δυτ. Ελλάδας και αναφέρονται ειδικότερα στην περιβαλλοντική διάσταση των προτάσεων της μελέτης. Η τοποθέτησή τους αφορά αποκλειστικά το πλαίσιο νομοθετικής προστασίας και διαχείρισης που σχετίζεται με το περιβάλλον στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση με βάση τα σημερινά πολιτικά δεδομένα. **Ως εκ τούτου, οι εκτιμήσεις που**

θα δοθούν λαμβάνουν υπόψη μόνο την θεσμική πλευρά του ζητήματος «περιβάλλον» και όχι άλλες παραμέτρους, οι οποίες είτε απαιτούν ιδιαίτερα εμπειριστατωμένες επιστημονικές έρευνες είτε είναι στοχαστικές. Για παράδειγμα, δεν εξετάζεται το ενδεχόμενο κλιματικών ή γεωλογικών αλλαγών που πιθανόν να επιδράσουν και σε τοπική κλίμακα ούτε και η περίπτωση πυρκαγιών μεγάλης έκτασης και έντασης.

4.1.1.1 ΣΕΝΑΡΙΟ Ι : ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΤΑΣΕΙΣ

Παραδοχές

- Ισχύουν οι παρούσες νομοθετικές ρυθμίσεις δηλαδή τα ισχύοντα νομικά πλαίσια για τις περιοχές RAMSAR, τα καταφύγια θηραμάτων, τα μνημεία της φύσης και τα προστατευόμενα τοπία αλλά τα όποια διαχειριστικά μέτρα, αρκετές φορές, δεν στηρίζονται σε τεκμηριωμένα επιστημονικά δεδομένα
- Διατηρούνται οι υπάρχουσες κοινωνικές και οικονομικές τάσεις δηλαδή:
  1. Συγκέντρωση του πληθυσμού στις παραλιακές ζώνες
  2. Φθίνουσες πληθυσμιακές τάσεις στα ορεινά
  3. Περιορισμένη βιομηχανική δραστηριότητα
  4. Περιορισμένος ως ελάχιστος έλεγχος της αυθαίρετης δόμησης
  5. Περιορισμένος ως ελάχιστος έλεγχος της βόσκησης
  6. Βελτίωση του υπάρχοντος οδικού δικτύου χωρίς ριζική αναδιάρθρωση ή επέκταση

4.1.1.2 ΣΕΝΑΡΙΟ II : ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΠΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Παραδοχές

Έργα σχετιζόμενα με την γεωργία

- Επέκταση και εντατικοποίηση της άρδευσης
- Πιθανός περιορισμός των καπνοκαλλιεργειών στην Αιτωλοακαρνανία
- Έμφαση σε προϊόντα υψηλής εμπορικής ζήτησης (με βάση τα στοιχεία της χωροταξικής μελέτης)

Επέκταση των οικισμών – Τουριστική ανάπτυξη

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται και το ενδεχόμενο μετατροπής της αρχαίας Ολυμπίας σε διεθνές Ολυμπιακό κέντρο

Βιομηχανικές εγκαταστάσεις – Έργα αποχέτευσης

Ως ελλειπής περιβαλλοντική διαχείριση λαμβάνεται :

- Η κατάσταση του Σεμιναρίου 1 όπως έχει σήμερα
- Το ενδεχόμενο μερικής ή ολικής αλλά μη ικανοποιητικής διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 (οι οποίες μέχρι το 2004 αναμένεται να έχουν τεθεί σε πλαίσιο θεσμοθετημένης προστασίας)

- Η αποσπασματική αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων αναφορικά με οποιοδήποτε πλαίσιο προστασίας

Στο σενάριο αυτό οι φυσικές, μη νομικά καλυμμένες περιοχές δεν λαμβάνονται υπόψη.

Οι γεωργικές εκτάσεις θεωρείται ότι υφίστανται εντός του υπάρχοντος πλαισίου περιβαλλοντικού ελέγχου (για την ποιότητα και ποσότητα των φυτοφαρμάκων που χρησιμοποιούνται κλπ.)

4.1.1.3 ΣΕΝΑΡΙΟ III : ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΣΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Παραδοχές

Ως μελλοντικά έργα λαμβάνονται εκείνα του Σεναρίου 2

Όσον αφορά την περιβαλλοντική διαχείριση, η καταρχάς βασική διαφορά του σεναρίου 3 από το προηγούμενο είναι ότι εκλαμβάνει ότι η ικανοποιητική διαχείριση των νόμιμα θεσπισμένων περιοχών δεν αποτελεί ένα πλαίσιο που δικαιολογείται μόνο στα χαρτιά αλλά που εφαρμόζεται και στην πράξη. Το τελευταίο είναι εφικτό μόνο εάν

1. Τα προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα προκύπτουν βάσει επιστημονικά τεκμηριωμένων παρατηρήσεων που αφορούν το συγκεκριμένο σύστημα αναφοράς, λαμβάνουν δε υπόψη και το ευρύτερο σύστημα με το οποίο σχετίζονται (γεωργία, κτηνοτροφία κλπ).

2. Η τήρηση των προτεινόμενων μέτρων είναι από νομικής πλευράς αποτελεσματική

Για παράδειγμα, κακή διαχείριση λαμβάνει χώρα όταν σε κάποιον υγρότοπο «αντιγράφονται» κάποιες εξωγενείς διαχειριστικές αποφάσεις που δεν έχουν εξεταστεί στα πλαίσια της δεδομένης κατάστασης. Έτσι, η πληρωμή με γόνο μιας λίμνης μπορεί σε κάποια συστήματα να λειτουργήσει θετικά ενώ σε ορισμένα άλλα να μην αποδώσει. Εξάλλου, ελλιπής τήρηση των μέτρων προστασίας παρατηρείται όταν π.χ σε έναν Εθνικό Δρυμό απαγορεύεται μεν τυπικά το κυνήγι αλλά δεν υπάρχουν μέσα για να ελεγχθεί η λαθροθηρία.

Το σενάριο αυτό εκτιμά ότι οι φορείς διαχείρισης που αναμένεται και θα πρέπει να υπάρξουν για κάθε μία προστατευόμενη περιοχή της Περιφέρειας, συμπεριλαμβανόμενων των μελών της τοπικής αυτοδιοίκησης και της κρατικής εποπτείας θα πρέπει να στελεχώνονται απαραίτητως και με επιστημονικό προσωπικό σε μόνιμη βάση. Συμπληρωματικά θα πρέπει να αναζητηθεί οδός συνεργασίας και με τα πανεπιστήμια. Επίσης υπολογίζεται ότι οι ομάδες που διαχειρίζονται τις αντίστοιχες περιοχές θα συνεργάζονται ικανοποιητικά με άλλες κρατικές υπηρεσίες όπως την πολεοδομία. Εκτιμάται ότι μόνο με τον τρόπο αυτό τα οποιαδήποτε διαχειριστικά μέσα θα μπορούν να είναι και ρεαλιστικά αλλά και αποτελεσματικά, ενώ ο έλεγχος για την τήρηση των αποφάσεων θα γίνεται με την στήριξη ενός καλά εμπειρισταωμένου επιστημονικού υποβάθρου.

Συνοπτικά, ως βέλτιστη περιβαλλοντική διαχείριση λαμβάνεται :

- Η κατάσταση του σεμιναρίου 1 σε πιο ικανοποιητική μορφή (περισσότερο εμπειριστατωμένη επιστημονικά διαχείριση – τήρηση των νομικά θεσπισμένων προτάσεων)
- Το ενδεχόμενο αποτελεσματικής διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 (εμπειριστατωμένη επιστημονικά διαχείριση – δυνατότητα επίλυσης θεμάτων χρήσης γης)
- Η πιθανότητα ένταξης σε πλαίσιο προστασίας επιπλέον περιοχών
- Η πρακτική ελέγχου και πιθανής παρέμβασης σε περιοχές που δεν υπόκεινται σε κανένα καθεστώς προστασίας (π.χ ιδιωτικά δάση)
- Η σφαιρική αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων αναφορικά με οποιοδήποτε πλαίσιο προστασίας
- Η καλή συνεργασία με πανεπιστήμια και άλλες κρατικές υπηρεσίες (π.χ πολεοδομία, αρχαιολογία, εγγειοβελτιωτικά έργα)

Πίνακας 1. Νομός Αιτωλοακαρνανίας

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΠΙΕΣΕΙΣ – ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Τεχνητή λίμνη Κρεμαστών	Φυλλοβόλα δάση και μακκία βλάστηση γύρω από την λίμνη	Λειτουργία του φράγματος	
Όρος	Υπολειμματικό δάσος	Λατομεία,	

Αράκυνθος – Στενά Κλεισούρας		σκουπίδια, δίοδος εθνικής οδού	
Λίμνες Τριγωνίδα - Λυσιμαχεία	Υφυδατική και υπερυδατική βλάστηση	Βιομηχανικά λύματα, χρήση λιπασμάτων	Εξετάζεται το ενδεχόμενο χρήσης του νερού των λιμνών για την άρδευση της Αθήνας
Λίμνη Οζερός	Υποβαθμισμένη υφυδατική και υπερυδατική βλάστηση	Βιομηχανικά λύματα, χρήση λιπασμάτων	
Λίμνη Αμβρακία		Βιομηχανικά λύματα, χρήση λιπασμάτων, περιορισμός έκτασης	Πολύ ενδιαφέρουσα μικροχλωριδική σύνθεση
Λίμνη Βουλκαριά και Σαλτίνη	Εκτεταμένοι καλαμώνες (λίμνη Βουλκαριά), περιορισμένοι καλαμώνες (λίμνη Σαλτίνη)	Χρήση λιπασμάτων	Ιδιωτική έκταση (λίμνη Σαλτίνη), δημόσια έκταση (λίμνη Βουλκαριά)
Όρος	Χασμοφυτική	Λαθροθηρία	

Βαράσοβα	βλάστηση, αραιή θαμνώδης και φρυγανική βλάστηση		
Όρος Πανατωλικό	Μακκία, δάση	Εντατική ξύλευση (παλαιότερα), υπερβόσκηση	
Ακαρνανικά όρη	Χασμοφυτική βλάστηση, μικτά δάση	Πυρκαγιές, υλοτομία, υπερβόσκηση	
Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, εκβολές Αχελώου, εκβολές Εύηνου	Εκτεταμένο υγροτοπικό σύστημα (παραποτάμια δάση, βάλτοι γλυκού νερού, αλμυρόβαλτοι, αμμοθίνες κλπ)	Αυθαίρετη δόμηση, αλλαγή υδρολογικών χαρακτηριστικών, υπερβόσκηση	
Λιμνοθάλασσα στενών Λευκάδας – Αλυκές Λευκάδας	Αμμοθίνες, αλμυρόβαλτοι κλπ	Έντονη ανθρώπινη δραστηριότητα λόγω επαγγελματικής χρήσης του χώρου	
Αμβρακικός κόλπος	Εκτεταμένο υγροτοπικό σύστημα	Κατασκευή φράγματος, επέκταση καλλιεργούμενης	

		γης κλπ	
--	--	---------	--

Όπως διαφαίνεται από τον πίνακα 1, οι πιέσεις που υφίστανται οι θεσμοθετημένες περιβαλλοντικά περιοχές διακρίνονται σε δύο κατηγορίες : σε αυτές που επιφέρουν άρδην αλλαγές στο σύστημα και σε εκείνες που επηρεάζουν έμμεσα και σταδιακά κάποιες ή τις περισσότερες βιολογικές παραμέτρους. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνεται η νόμιμη και παράνομη οικιστική ανάπτυξη συμπεριλαμβανομένης της διάνοιξης δρόμων, συχνά η παράνομη υλοτομία, η κατασκευή φραγμάτων και σε ορισμένες περιπτώσεις το παράνομο κυνήγι. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η νόμιμη υλοτομία και το νόμιμο κυνήγι θεωρούνται καταρχάς ότι έχουν θεσμοθετηθεί έτσι ώστε να μην επιφέρουν δραματικές αλλοιώσεις στο προϋπάρχον σύστημα. Στην δεύτερη κατηγορία εντάσσεται η χρήση λιπασμάτων πέρα από ένα ορισμένο όριο, η υπερβόσκηση και η ρύπανση στα επίπεδα που έχει μέχρι τώρα παρατηρηθεί.

Με βάση λοιπόν τα συγκεντρωτικά στοιχεία του πίνακα 1, η κατάσταση στις περιβαλλοντικά ενδιαφέρουσες περιοχές περιγράφεται ως εξής : στα πεδινά και παράκτια τμήματα της Περιφέρειας (τόσο χερσαία όσο και υδάτινα), ως κύριος παράγοντας πίεσης θεωρείται η οικιστική ανάπτυξη συμπεριλαμβανομένων των τουριστικών δραστηριοτήτων. Στα ορεινά ως μείζων παράγοντας πίεσης εκτιμάται η υπερβόσκηση και η παράνομη υλοτομία. Η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στις δύο περιπτώσεις είναι ότι στα μεν ορεινά οι πιέσεις λειτουργούν βαθμιαία και πιθανόν

μπορούν να ανασταλούν, στα δε πεδινά οι ανθρωπογενείς πιέσεις λειτουργούν συνήθως άμεσα και επάγουν ριζική αλλαγή της χρήσης γης.

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με βάση τον επικρατούντα σήμερα αναπτυξιακό χαρακτήρα της κατατάσσεται στις ευρωπαϊκές περιφέρειες του Στόχου 1 που παρουσιάζουν αναπτυξιακή υστέρηση σε σύγκριση με το μέσο όρο των ευρωπαϊκών περιφερειών⁵. Ωστόσο βελτιώνει τη θέση της διαχρονικά αυξάνοντας το ΑΕΠ της, χωρίς να εμφανίζει αντίστοιχο σοβαρό πρόβλημα ανεργίας σε σύγκριση με τις λοιπές ευρωπαϊκές περιφέρειες του προγράμματος σύγκλισης. Λόγω των ανεπαρκειών μεταφορικής και ενεργειακής υποδομής παρουσιάζει αναμφισβήτητες αδυναμίες σύνδεσης και επικοινωνίας με το χώρο της ΕΕ με την οποία – όπως και το σύνολο του ελληνικού χώρου – δεν έχει χερσαία γεωγραφικά σύνορα.

Παρ' ότι από άποψη γεωγραφικής και χωροταξικής ένταξης στο ευρωπαϊκό χωρικό σύστημα υπάγεται – όπως και οι λοιπές ελληνικές περιφέρειες – στο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου από κοινού με τις περιφέρειες της Νότιας Ιταλίας και Σικελίας, διατηρεί χαρακτηριστικά απομόνωσης – μειονεκτικότητας, χωρίς να έχει αναπτύξει σε ικανό βαθμό με τις περιφέρειες αυτές σχέσεις συνεργασίας και συμπληρωματικών αναπτυξιακών δράσεων. Οι πρόσφατες αναταραχές στο χώρο της Βαλκανικής, ενώ

---

⁵ Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας καταλαμβάνει το έτος 1996 τη 12^η θέση των 25 φτωχότερων και αναπτυξιακά καθυστερημένων ευρωπαϊκών περιφερειών με ΑΕΠ κατώτερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου, βελτιώνοντας όμως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της σε απόλυτο μέγεθος (58) σε σχέση με το 1986 (49) στο πλαίσιο των πολιτικών του Στόχου 1 του Προγράμματος Σύγκλισης. Η θέση της ωστόσο έγινε ελαφρά πιο δυσμενής σε σχέση με τις 25 πλέον φτωχές ευρωπαϊκές περιφέρειες, από 13^η το 1986, σε 12^η το 1996. Επίσης ανήκει στις αραιοκατοικημένες περιφέρειες της Ευρώπης με υψηλό ποσοστό γεωργικής απασχόλησης και χαμηλό ποσοστό προσφοράς υπηρεσιών, με περιορισμένη όμως συγκριτικά ανεργία η οποία κατά τα έτη 1987 – 1997 επιδεινώθηκε με αύξηση των μεγεθών μεταξύ των ετών 1991- 1994. Μετέπειτα παρουσίασε σταθερή βελτίωση μέχρι το 1997 προσεγγίζοντας τα σχετικά χαμηλά επίπεδα του έτους 1987.

Πηγή «Έκτη Περιοδική Έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση και ανάπτυξη των περιφερειών της ΕΕ», 1999.

έμμεσα ενθάρρυναν τη λειτουργία της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ως Δυτικής Πύλης της χώρας μέσω Πατρών προς Ιταλία – ΕΕ, μάλλον επιβράδυναν την αναβάθμιση του διεθνούς ρόλου της περιφέρειας σε σχέση με το διάδρομο – άξονα ανάπτυξης Της Αδριατικής που διασυνδέει τα κράτη της Βόρειας Ευρώπης – Βαλκανικής με τα κράτη της Ανατολικής Λεκάνης της Μεσογείου, Μέσης Ανατολής, Βόρειας Αφρικής.

Σε σχέση με το εθνικό χωρικό σύστημα η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (με έδρα την πόλη των Πατρών, τρίτο σε πληθυσμό πολεοδομικό συγκρότημα της χώρας **διαπεριφερειακής ακτινοβολίας**), εντάσσεται στο δυτικό άκρο του υφιστάμενου κεντρικού αναπτυξιακού άξονα εθνικής εμβέλειας, ο οποίος αναπτύσσεται κατά μήκος του ΠΑΘΕ και του εθνικού σιδηροδρομικού δικτύου, συνδέοντας την Πάτρα και άλλες πόλεις – αστικά κέντρα της περιφέρειας με την Αθήνα – πρώτη μητροπολιτική περιοχή της χώρας.

Η περιφέρεια αναπτύσσει χωροταξικές σχέσεις και εξαρτήσεις διαπεριφερειακής εμβέλειας κυρίως προς το χώρο της Πελοποννήσου, καθώς και με ορισμένα νησιά του Ιονίου, αλλά και συμπληρωματικές δράσεις – μέσω της εθνικής οδικής και σιδηροδρομικής σύνδεσής της – με την περιφέρεια Αττικής και με πυρήνα την αστική περιοχή των Πατρών, το διεθνές επιβατικό – εμπορευματικό λιμάνι, τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και το Τεχνολογικό Πάρκο της πόλης.

Οι χωροταξικές σχέσεις και εξαρτήσεις της Περιφέρειας με τη λοιπή Δυτική Ελλάδα (περιφέρειες Ηπείρου, Δυτικής Μακεδονίας) είναι μικρότερες λόγω του διαχωριστικού φραγμού του Πατραϊκού, αλλά και του Αμβρακικού Κόλπου, όπως επίσης και με την Κεντρική Ελλάδα και Βόρεια Ελλάδα (Στερεά Ελλάδα – Θεσσαλία

– Κεντρική Μακεδονία), λόγω έλλειψης ικανοποιητικής απευθείας μεταφορικής σύνδεσης σε εθνικό επίπεδο η οποία πραγματοποιείται υποχρεωτικά μέσω της μητροπολιτικής περιφέρειας της Αττικής.

Στο ενδοπεριφερειακό επίπεδο η περιφέρεια εμφανίζει ανισομερείς χωρικής ανάπτυξης στο βόρειο τμήμα της (Αιτωλοακαρνανία) το οποίο είναι σχετικά αποκομμένο από τον κεντρικό αναπτυξιακό άξονα της χώρας λόγω της γεωγραφικής και μεταφορικής δυσπροσιτότητας που δημιουργεί σήμερα ο διαχωριστικός φραγμός του Πατραϊκού Κόλπου.

Με βάση τις νέες δυνατότητες και προοπτικές για τη χωροταξική ολοκλήρωση και ανάπτυξη του ελληνικού χώρου ως διεθνούς κόμβου στο άκρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με συγκρότηση Αξόνων Ανάπτυξης και Πυλών Συνεργασίας που αποκτούν δυναμική μέσα από τα μεγάλα έργα υποδομών και την υλοποίηση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών – επικοινωνιών και των κόμβων συνδυασμένων μεταφορών⁶, καθώς και με χωροταξική υποστήριξη διασυνοριακών λειτουργικών διασυνδέσεων, η διεθνής προοπτική και ακτινοβολία της περιφέρειας και της έδρας της στην ευρύτερη περιοχή Πατρών προβλέπεται να ενισχύεται :

- Ως νότια Δυτική Πύλη της χώρας προς την Κεντρική Μεσόγειο και την Ευρωπαϊκή Ένωση και κόμβος συνδυασμένων μεταφορών,

---

⁶ Σιδηροδρομική γραμμή υψηλών ταχυτήτων Αθηνών – Πατρών, Ιόνια Οδός, Ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου, αναβάθμιση ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός, δημιουργία μεγάλου εμπορικού λιμένα του λιμένα Πατρών και εκσυγχρονισμός – επέκταση του λιμένα Ηγουμενίτσας, προοπτική υποθαλάσσιας καλωδιακής σύνδεσης Δυτικής Ελλάδας με Ιταλία

- Ως κεντρικός πόλος ανάπτυξης στον αναπτυξιακό άξονα της Αδριατικής – Ιονίου που συνδέει την Ευρώπη με την Μέση Ανατολή μέσω Ηγουμενίτσας και
- Ως εμπορευματικός – διαμετακομιστικός, τουριστικός – πολιτιστικός κόμβος των δικτύων διευρωπαϊκής συνεργασίας και ανάπτυξης στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης (Νότιο Μεσογειακό Τόξο).

Ειδικότερα η περιφέρεια με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει (διεθνούς αξίας φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον)⁷ έχει αξιόλογη προοπτική ενδυνάμωσης των λειτουργιών διεθνούς και εθνικής εμβέλειας στο έδαφός της

με εστία το Πανεπιστήμιο και το Τεχνολογικό Πάρκο Πατρών στα οποία ήδη αναπτύσσονται ερευνητικά προγράμματα και διεθνείς συνεργασίες.

Επίσης ως ισχυρός μεταφορικός κόμβος σταδιακά μπορεί να αναπτύξει εμπορευματικές και τουριστικές δραστηριότητες υπερεθνικού χαρακτήρα στην προοπτική της αναβάθμισης και επέκτασης του λιμένα Πατρών.

Η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 με την πόλη των Πατρών.

Η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 με την πόλη των Πατρών

κηρυγμένη Ολυμπιακή Πόλη, καθώς επίσης και η Πολιτιστική Πρωτεύουσα του 2006

και η διοργάνωση των Μεσογειακών Αγώνων του 2008 με έδρα την πόλη των

Πατρών επίσης παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες για την ανάπτυξη λειτουργιών διεθνούς εμβέλειας.

---

⁷ Η Αρχαία Ολυμπία και η εγγύτητα με τους άλλους διεθνείς πολιτιστικούς, αρχαιολογικούς και τουριστικούς πόλους, τους Δελφούς, και την Επίδαυρο καθώς και η ύπαρξη άλλων σημαντικών χώρων πολιτιστικού και ιστορικού ενδιαφέροντος (Ηλιδα, Μεσολόγγι, Αγία Λαύρα – Καλάβρυτα) χαρακτηρίζουν την σημαντικότητα από διεθνή άποψη του πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιφέρειας. Η ύπαρξη ακόμα τριών βιότοπων διεθνούς σημασίας που προστατεύονται από τη διεθνή συνθήκη Ramsar, καθώς και άλλων σημαντικών βιότοπων και τοπίων φυσικού κάλλους, χαρακτηρίζει την περιφέρεια ως μιας από τις πλέον περιβαλλοντικά αξιόλογες του ευρωπαϊκού χώρου.

Σε σχέση με το εθνικό χωρικό σύστημα η περιφέρεια προοπτικά τείνει να μετατραπεί σε σταυροδρόμι συνδυασμένων μεταφορών και περιοχή σύγκλισης των δύο εθνικών – διεθνών αξόνων ανάπτυξης : του υπάρχοντος και υπό αναβάθμιση Κεντρικού Αναπτυξιακού Άξονα με πόλους ανάπτυξης το εθνικό – πολεοδομικό συγκρότημα των Πατρών, το εθνικό αστικό κέντρο της Ηγουμενίτσας – βόρεια δυτική πύλη και το εθνικό αστικό κέντρο Της Καλαμάτας.

Επίσης διαμορφώνονται οι προϋποθέσεις ανάπτυξης ισχυρότερων διαπεριφερειακών αλληλεξαρτήσεων της περιφέρειας τόσο με την Πελοπόννησο (μέσω των αναπτυξιακών αξόνων Πάτρα – Πύργος – Καλαμάτα και Πύργος – Ολυμπία – Τρίπολη – Ναύπλιο, όσο και με την Στερεά Ελλάδα (μέσω των αξόνων Αγρίνιο – Καρπενήσι – Λαμία και Αντίρριο – Άμφισσα – Λαμία / Διαγώνιος), καθώς και με τα Ιόνια Νησιά (μέσω του λιμένα Πατρών και των δευτερευόντων λιμανιών της περιφέρειας).

Η άρση του φραγμού επικοινωνίας του Πατραϊκού και του Αμβρακικού κόλπου μέσω των Ζεύξεων Ρίου – Αντιρρίου και Ακτίου Πρέβεζας, καθώς και της Ιόνιας Οδού, αναμένεται να αναβαθμίσει το ρόλο της περιφέρειας και συνολικά του δυτικού αναπτύγματος της χώρας ειδικότερα στο χώρο της Πελοποννήσου, της Ηπείρου και της Δυτικής Μακεδονίας, με κέντρο βάρους στην ανάπτυξη διαπεριφερειακών σχέσεων και εξαρτήσεων στο υπερτοπικό εμπόριο, τον τουρισμό, τον πολιτισμό, την αναψυχή, την έρευνα – τεχνολογία και τις υπηρεσίες, με αναβάθμιση και ανάδειξη του πλούσιου φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιφέρειας, καθώς και

ισχυροποίηση του ρόλου της Ευρύτερης Περιοχής Πατρών ως σύγχρονου πολεοδομικού συγκροτήματος εθνικής και διεθνούς εμβέλειας.

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

5.1 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΧΩΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ- ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η Περιφέρεια της Δυτ. Ελλάδας λόγω της θέσης που κατέχει στον ελλαδικό χώρο αποτελεί κόμβο επικοινωνίας των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κυρίως της νότιας) (Δυτική πύλη - λιμάνι Πάτρας) με τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου. Επίσης μέσω της δημιουργίας του Αδριατικού διαδρόμου, θα δημιουργηθεί η σύνδεση των κρατών της βόρειας Ευρώπης με τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.

Από γεωοικονομική άποψη, η θέση της Ελλάδας στον άξονα ΕΕ – Ανατ. Μεσόγειος και ειδικότερα η κομβικότητα του δικτύου της διαμερίσματος θα ενισχυθούν, στο βαθμό που η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αναδειχθεί σε Δυτική Πύλη της χώρας όπως προβλέπεται από το ΧΣΠ και το Γ΄ ΣΠΑ. Παράλληλα, ο διάδρομος Αδριατικής – Ιονίου που μετά τη μελέτη σκοπιμότητας του Πανεπιστημίου Πατρών βρίσκεται σε φάση προμελέτης, αφορά στη θαλάσσια σύνδεση Ελλάδας – Ιταλίας με σκοπό τη δημιουργία

ενός συστήματος συνδυασμένων μεταφορών. Το σύστημα θα περιλαμβάνει το λιμάνι της Αδριατικής και από ελληνικής πλευράς την Ηγουμενίτσα, Πάτρα και το Ηράκλειο Κρήτης, με προοπτική παραπέρα επέκτασης του διαδρόμου προς πρόβλεψη τουριστικής χρήσης. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη περιοχή ειδικές μορφές όπως ο τουρισμός με αυτοκινούμενο τροχόσπιτο ή φέρρυ – κρουαζιερόπλοιο έχουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης στο μέλλον.

Με την καίρια αυτή κομβική θέση όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα στην προγραμματική περίοδο, η Περιφέρεια αυτή θα συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη του γεωπολιτικού και οικονομικού ρόλου της Ελλάδας και την αύξηση της επιρροής της στις χώρες των Βαλκανίων και της Λεκάνης της Αν. Μεσογείου ενισχύοντας τον ρόλο επιρροής και δύναμης της χώρας που απορρέει από την συμμετοχή της σε διεθνείς και ευρωπαϊκούς πολιτικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς συνασπισμούς.

Αναλυτικότερα όσον αφορά την Ε.Ε. όπου οι σχέσεις είναι ισοτιμίας και ανταγωνισμού η Δυτική Ελλάδα μαζί με τις υπόλοιπες 12⁸ περιφέρειες της Χώρας και με της περιφέρειες της νότιας Ιταλίας (Ιταλικό Mezzogiorno) Συναποτελούν την χωρική ενότητα – ομάδα περιφερειών⁹ της Κεντρικής Μεσογείου.

---

⁸ Οι δεκατρείς (13) περιφέρειες της χώρας είναι περιφέρειες του Στόχου 1 δηλαδή περιοχές των οποίων το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι κατώτερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου και γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες.

⁹ Η επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχοντας ξεκινήσει συγκεκριμένες ερευνητικές δράσεις καθόρισε ένα σύνολο από (7) επτά περιφερειακές ομάδες με βάση κυρίως το γεωγραφικό κριτήριο και συγκεκριμένα τη γεωγραφική τους εγγύτητα, αλλά και την ευνοϊκότερη προοπτική για ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας μεταξύ τους.

Η αναπτυξιακή θέση της περιφέρειας σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες του Ευρωπαϊκού χώρου εν συντομία μπορεί να προσδιοριστεί με βάση ορισμένους αναπτυξιακούς δείκτες.

Με βάση στοιχεία της τριετίας 1989-91, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας βρίσκεται στην ενδέκατη θέση (σε σύνολο εικοσιπέντε) των περιφερειών με το χαμηλότερο ΑΕΠ ανά κάτοικο, πλησιάζοντας μόλις το 40,8% του κοινοτικού μέσου όρου. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται όλες οι περιφέρειες της Ελλάδας, πέντε (5) περιφέρειες της Γερμανίας, οκτώ (8) της Ιταλίας, τέσσερις (4) της Πορτογαλίας, τρεις (3) της Γαλλίας, και μια (1) της Ισπανίας.

Όσον αφορά τον δείκτη ανεργίας, η περιφέρεια εμφανίζεται με ποσοστό ανεργίας της κατηγορίας 8-12% (στοιχεία 1994) που αποτελεί την ομάδα με μεσαίου δείκτες ανεργίας (σε σύγκριση πάντα με τα Ευρωπαϊκά δεδομένα).

Στην ίδια κατηγορία κατατάσσονται περιφέρειες της κεντρικής Ιταλίας (Lazio, Abruzzo) περιοχές της κεντρικής Γαλλίας (Bourgogne, Lorraine, Phone-Alpes, France- Conte, Midi – Pyreness κλπ.), η Δανία, η νότια Πορτογαλία (περιφέρεια Altego) κ.α.

Σχετικά με το ποσοστό των ανέργων νέων κάτω των 25 ετών και των ανέργων γυναικών, η Δυτική Ελλάδα βρίσκεται αντίστοιχα με τους υψηλότερους δείκτες ανέργων νέων (ποσοστό ανέργων $\geq 30\%$) και στην κατηγορία με το δεύτερο υψηλότερο δείκτη ανέργων γυναικών στον ευρωπαϊκό χώρο (ποσοστό ανέργων γυναικών 15-18%). Είναι χαρακτηριστικό ότι ποσοστό ανεργίας ανώτερο του 30% του ενεργού πληθυσμού αυτής της ηλικίας στους νέους κάτω των 25 ετών εκτός

ορισμένων ελληνικών περιφερειών (Δυτ. Μακεδονία, Ήπειρος, Στερεά· Ελλάδα, Αττική) παρουσιάζεται σε ολόκληρη τη νότια και νότιο-κεντρική Ιταλία σε ολόκληρη την Ισπανία, στην βορειοανατολική και νοτιοδυτική Γαλλία.

Ως προς τα ποσοστά απασχόλησης στους τρεις παραγωγικούς τομείς η εξεταζόμενη περιφέρεια παρουσιάζει σχετικά και παρόμοια ή συγκρίσιμα ποσοστά και στους τρεις τομείς απασχόλησης με περιφέρειες της νότιας Ιταλίας (Basilicata και Molise) και της κεντρικής Ισπανίας (Castilla La Mancha).

Η περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας καταγράφεται στην κατηγορία των Ευρωπαϊκών περιφερειών με τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης στην βιομηχανία (κάτω του 25%) και στις υπηρεσίες (κάτω του 50%) καθώς και στις περιφέρειες με τον υψηλότερο δείκτη απασχόλησης στην γεωργία (μεγαλύτερο του 12%). Τα μικρότερα ποσοστά απασχόλησης στη βιομηχανία εμφανίζουν εκτός από τις περισσότερες ελληνικές περιφέρειες, η νότια Ιταλία, η νότια και δυτική Ισπανία, οι περισσότερες περιφέρειες της Γαλλίας και της Ολλανδίας, η Ιρλανδία, η Δανία, η Σκωτία και η νότια Αγγλία, δηλαδή η πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών περιφερειών. Η συντριπτική πλειοψηφία των περιφερειών αυτών παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της μεγάλης υστέρησης των περισσότερων ελληνικών περιφερειών (εκτός Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας, νοτίου βορείου Αιγαίου και Ιόνιων νήσων) στον τομέα των υπηρεσιών, στον οποίο μόνο έξι (6) περιφέρειες από τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο παρουσιάζουν τόσο

χαμηλά ποσοστά.

Τέλος οι δημογραφικοί δείκτες όπως ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού, τα ποσοστά γεννητικότητας, τα ποσοστά πληθυσμού κάτω των 25 ετών και η πληθυσμιακή πυκνότητα, στην περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας παρουσιάζονται με στατιστικά χαρακτηριστικά που είναι συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα των νοτίων και νοτιοδυτικών παράκτιων περιφερειών της Ισπανίας.

Με την παραπάνω αναφορά στους δείκτες καταγράφεται σε γενικές γραμμές η θέση της περιφέρειας στο ευρωπαϊκό χώρο. Η αναπτυξιακή προοπτική που διαγράφεται για την περίοδο μέχρι το 2011 με τον προγραμματισμό μεγάλων έργων κλίμακας όπως ο δυτικός Άξονας, η ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου, η ζεύξη Ακτίου - Πρέβεζας, η δημιουργία μεγάλου εμπορικού λιμανιού στην Πάτρα, Βελτίωση του λιμανιού της Ηγουμενίτσας καθώς και η προοπτική υποθαλάσσιας καλωδιακής σύνδεσης του διαμερίσματος Δυτικής Ελλάδας με την Ιταλία, θα βελτιώσουν και θα αναβαθμίσουν σημαντικά τους δείκτες αυτούς.

Η ανεργία αναμένεται ότι θα πέσει στα επίπεδα της ανεργίας τριβής, το κατά κεφαλή ΑΕΠ της περιφέρειας θα αυξηθεί κατά 12,4% το 2011. Η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης σε σχέση με το 1991 θα αναδιαρθρωθεί με μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα κατά 19,5% αύξηση της απασχόλησης στον δευτερογενή και τριτογενή κατά 15,5% και 8,2% αντίστοιχα.

Όσον αφορά τους δημογραφικούς δείκτες προβλέπεται ότι θα υπάρξει μείωση

του ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού, του ποσοστού γεννητικότητας και του ποσοστού του πληθυσμού κάτω των 25 ετών. Το φαινόμενο αυτό της σταδιακής συνεχιζόμενης γήρανσης του πληθυσμού παρατηρείται στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι ένα φαινόμενο το οποίο δε προβλέπεται ή δεν προσδιορίζεται η δυνατότητα αντιστροφής του.

Οποσδήποτε η αναφορά στους σημερινούς και στους προσδοκώμενους δείκτες του 2011 για την περιφέρεια δεν καθορίζει πλήρως τη συγκριτική της θέση με τις άλλες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη σημερινή πολύπλευρη και σύνθετη ευρωπαϊκή πραγματικότητα, μέσα από μια συνεχή προσπάθεια αναδιάρθρωσης των τοπικών παραγωγικών δομών, οι περισσότερες περιφέρειες τείνουν να χαρακτηρισθούν από τα δικά τους «ειδικά» χαρακτηριστικά, τα δικά τους προβλήματα, τις δυνατότητες και προοπτικές. Επομένως βασικός στόχος είναι η βέλτιστη αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των προοπτικών που διαγράφονται και η σταδιακή και αποτελεσματική επίλυση των προβλημάτων που έχουν επισημανθεί.

Ως προς το ρόλο της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας σε εθνικό επίπεδο πρέπει να επισημανθεί η σημαντικότητα που παρουσιάζει ως Δυτική πύλη της χώρας και η σύνδεση μέσω αυτής με την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο η κατάσταση στα Βαλκάνια παραμένει ταραγμένη.

Το μεγάλο αστικό κέντρο της Πάτρας με την αναβάθμιση του λιμανιού, την άμεση σύνδεση του με τον δυτικό αναπτυξιακό άξονα και με την βελτίωση και αύξηση της υποδομής της σε έρευνα και τεχνολογία, θα ενισχύσει τον

διαπεριφερειακό της ρόλο και θα τονίσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα που θα την αναδείξουν στον Διεθνή ανταγωνισμό. Επομένως ο ρόλος της Πάτρας θα αναβαθμιστεί από πόλη με διαπεριφερειακή ακτινοβολία σε πόλη διεθνούς ακτινοβολίας.

Η ανάπτυξη του Δυτικού άξονα και των δύο ζεύξεων θα δημιουργήσει ένα σημαντικό δυτικό αναπτυξιακό άξονα στην χώρα που το μεγαλύτερο και κύριο μέρος του θα διατρέχει την Δυτική Ελλάδα.

Είναι προφανής ο ρόλος των μεγάλων έργων υποδομής και των αστικών κέντρων - κομβικών σημείων στις διαπεριφερειακές σχέσεις του ευρύτερου χώρου ο οποίος λειτουργεί πλέον ως σύστημα δικτύου και αναπτύσσεται με συμπληρωματικότητα.

Επομένως συνοψίζοντας, το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης όπως διαμορφώνεται από την φιλοσοφία που το διέπει και τις στρατηγικές επιλογές τους προσδιορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η πρόταση του Χωροταξικού σχεδίου της Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας με βασικές συνιστώσες:

- τη θέση της περιφέρειας στα Ευρωπαϊκά και διεθνή χωρικά συστήματα και με τους διεθνείς άξονες ανάπτυξης
- το ρόλο της περιφέρειας σε εθνικό επίπεδο και η σχέση της με τους εθνικούς άξονες ανάπτυξης
- τις διαπεριφερειακές συνδέσεις
- τις αρχές και τους στόχους του Σχεδίου Ανάπτυξης και του Κοινοτικού Χώρου(ΣΑΚΧ)
- τις βασικές αναπτυξιακές επιλογές του Γ' ΣΠΑ

- και τέλος τις υπάρχουσες δυνατότητες ανθρώπινου δυναμικού και πλουτοπαραγωγικών πηγών της ίδιας της Περιφέρειας.

5.2 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Σύμφωνα με τις προδιαγραφές της μελέτης η πρόταση για την χωροταξική οργάνωση της περιφέρειας πρέπει πέραν των άλλων να λαμβάνει υπ' όψιν και τις λεγόμενες πολιτικές περιοχών. Για λόγους πληρέστερης παρουσίασης της συνολικής αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας, στο κείμενο που ακολουθεί εκτός από τις πολιτικές περιοχών παρουσιάζεται επίσης η ισχύουσα μεσοπρόθεσμη πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης, τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Οι προδιαγραφές παραπέμπουν επίσης σε ζητούμενα της Α' φάσης (Α3) που θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν επιλεκτικά ως αφετηρία για την τεκμηρίωση των οριστικών προτάσεων. Στη περίπτωση του οικιστικού δικτύου αυτό σημαίνει ανάδειξη της συνέχειας μεταξύ αναλυτικής, αξιολογικής και συνθετικής προσέγγισης των δεδομένων, κατά τη διάρκεια εκπόνησης της μελέτης.

Η έκταση του κειμένου που ακολουθεί θα μπορούσε να είναι περισσότερο περιορισμένη αν έλειπε η ανακεφαλαιωτική διάθεση που αναπόφευκτα συνοδεύει τη τελευταία φάση κάθε μελέτης.

5.3 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Βασική διαπίστωση του ΥΠΕΘΟ στο συνοπτικό ΣΠΑ 2000-06 σχετικά με την ανάπτυξη των περιφερειών της χώρας είναι ότι οι διαπεριφερειακές ανισότητες ακολουθούν πτωτική πορεία και ότι είναι χαμηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ. Το γεγονός οφείλεται σε τρεις παράγοντες που είναι α) η ακολουθούμενη πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης, β) η ΚΑΠ και γ) η ανάπτυξη του τουρισμού. Οι εξελίξεις αυτές σε συνδυασμό με την κατασκευή έργων υποδομής στις μεταφορές, ενέργεια και επικοινωνίες προκαλούν μεταβολή στον υπάρχοντα καταμερισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων και δημιουργούν νέες χωρικές ενότητες που, από πλευράς περιφερειακής και διαπεριφερειακής δικτύωσης, υπερβαίνουν κατά πολύ την γεωγραφική τους θέση. Παρά ταύτα, υπάρχουν θύλακες ανισοτήτων σε ορισμένες περιφέρειες που κυρίως εντοπίζονται στις ορεινές, νησιώτικες παραμεθόριες περιοχές. Στις περιπτώσεις αυτές ο παραγωγικός ιστός παρουσιάζει έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και ικανότητας προσαρμογής στις γενικότερες αναπτυξιακές εξελίξεις.

Εκτός από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιφέρειας που προσδιορίζουν τους επιμέρους στόχους, κοινές προτεραιότητες που πρέπει να διέπουν τον περιφερειακό σχεδιασμό, είναι :

- Η αξιοποίηση των προηγούμενων ΚΠΣ
- Η ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των περιφερειών
- Η συγκέντρωση της αναπτυξιακής προσπάθειας σε περιορισμένο αριθμό

κρίσιμων προβλημάτων των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών

- Η διαμόρφωση στρατηγικής για τη διάχυση της καινοτομίας, την πρόσβαση στην έρευνα και τεχνολογία και για τον εκσυγχρονισμό των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού
- Η προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών και περιβαλλοντικών αποθεμάτων των περιφερειών ως στοιχείων αναπτυξιακής σημασίας

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ορισμένες περιφέρειες που βρίσκονται στο βόρειο και στο δυτικό διαμέρισμα της χώρας, μεταξύ των οποίων είναι και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ήδη θεωρούνται ως περιοχές μείζονος γεωοικονομικής σημασίας λόγω δυνατοτήτων πρόσβασης, τόσο προς την ΕΕ μέσω Δυτικής Πύλης, όσο και προς τα Βαλκάνια, τις παραεuxeίνιες χώρες και προς τις χώρες της Ανατ. Μεσογείου. Η πρόσφατη επιλογή της Θεσ/νίκης ως έδρας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Ανασυγκρότησης επιβεβαιώνει την αντικειμενικότητα της παραπάνω θέσης.

Για την Ελλάδα η διεύρυνση της ΕΕ σημαίνει πριν από όλα αυξημένες ανταγωνιστικές πιέσεις προς τις υπάρχουσες επιχειρήσεις, κυρίως από την πλευρά της αγοράς εργασίας. Στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας οι πιέσεις αναμένονται εντονότερες καθώς οι περισσότερες επιχειρήσεις ανήκουν στον πρωτογενή τομέα, όπως άλλωστε συμβαίνει και με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες της ΚΑΕ. Είναι επίσης γνωστό ότι στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας η παρουσία δυναμικών αναπτυξιακών κλάδων είναι ανεπαρκής με αποτέλεσμα την περιορισμένη δυνατότητα οικονομικής ανάκαμψης. Δεν

πρέπει ωστόσο να παραγνωρίζεται η υψηλή συγκέντρωση επιστημονικού και ερευνητικού δυναμικού στη περιοχή που είναι δυνατόν να ενθαρρύνει την ανάληψη ποικίλων πρωτοβουλιών. Σημειώνεται επίσης ότι σήμερα, παρά την περιορισμένη εγχώρια αγορά, υπάρχουν ευοίωνες προοπτικές για επενδύσεις κυρίως λόγω της γενικότερης σταθερότητας της οικονομίας και ενισχύσεων που προβλέπονται από τον νέο αναπτυξιακό νόμο. Πάντως, το ενεργό επενδυτικό ενδιαφέρον προς το παρόν περιορίζεται στις επιχειρήσεις εμπορίου και παροχής υπηρεσιών. Οι διαπιστώσεις αυτές οδηγούν στους ακόλουθους γενικούς στόχους ανάπτυξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με τις προτάσεις της Περιφέρειας στα πλαίσια του ΣΠΑ 2000-06.

- Αξιοποίηση της πλεονεκτικής γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας σε συνδυασμό με τα έργα υποδομής του Δυτικού Άξονα και παράλληλη κατοχύρωση του ρόλου ως πύλης εισόδου – εξόδου σε σχέση με την ΕΕ
- Αναπροσανατολισμός του πρωτογενούς και αναδιάρθρωση του δευτερογενούς τομέα παραγωγής
- Ενθάρρυνση παραμονής του πληθυσμού στους τόπους καταγωγής του και αντιστροφή του ρεύματος εσωτερικής μετανάστευσης
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος ύστερα από πρωτοβουλίες των φορέων της ΤΑ. Η Τοπική Ατζέντα 21 (Local Agenda 21) που συμφωνήθηκε στο Ρίο το 1992 παρέχει στην αυτοδιοίκηση ένα παγκόσμια αποδεκτό θεσμικό πλαίσιο για δράσεις με σκοπό την βιώσιμη ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο

- Ολοκλήρωση και αξιοποίηση των προηγούμενων ΚΠΣ
- Ανάδειξη των πολιτιστικών και τουριστικών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και ιδιαίτερα της Αρχαίας Ολυμπίας με την ευκαιρία των ΟΑ 2004

Παράλληλα, οι ειδικοί στόχοι ανάπτυξης που προτείνονται αφορούν στο ανθρώπινο δυναμικό, στις υποδομές των μεταφορών, στον αγροτικό όσο και στον τομέα της μεταποίησης, στην ποιότητα ζωής και τέλος στις ορεινές περιοχές ως γεωγραφικής κατηγορίας που χρήζει ιδιαίτερης φροντίδας.

Είναι φανερό ότι οι επιδιώξεις των αναπτυξιακών στόχων για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας για να έχουν αποτέλεσμα πρέπει να συνοδεύονται από αντίστοιχες τομεακές παρεμβάσεις εκ μέρους των φορέων του κέντρου. Έτσι, οι αναπτυξιακοί στόχοι για το ανθρώπινο δυναμικό πρέπει να συμπληρωθούν με τομεακές παρεμβάσεις στην κατάρτιση, απασχόληση και εκπαίδευση, ενώ για τις υποδομές των μεταφορών οι αναγκαίες παρεμβάσεις αφορούν σε έργα οδοποιίας, λιμενικά, αεροδρομίων και σιδηροδρομικού δικτύου.

Οι στόχοι για την γεωργία και την μεταποίηση επιβάλλουν παρεμβάσεις που να εξασφαλίζουν τον αναπροσανατολισμό και την αναδιάρθρωση των τομέων αυτών της παραγωγής.

Οι αναπτυξιακοί στόχοι για την ποιότητα ζωής πρέπει να συμπληρωθούν από τους κεντρικούς φορείς με τομεακές παρεμβάσεις στην υγεία, πρόνοια,

περιβάλλον, πολιτισμό και τουρισμό. Τέλος, οι στόχοι για την έρευνα και τεχνολογία πρέπει να συμπληρωθούν με ερευνητικά προγράμματα για τον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής διαδικασίας, συνολικά.

Με τον όρο πολιτικές περιοχών νοούνται οι οριζόντιες(διατομεακές)πολιτικές, που δεν αφορούν σε συγκεκριμένες όπως συμβαίνει με τις κατακόρυφες πολιτικές, αλλά έχουν γεωγραφική αναφορά (ορεινές, παράκτιες) ή αναφέρονται σε περιοχές ειδικής κατηγορίας (παραμεθόριες, φθίνουσες). Για τη Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας ιδιαίτερη σημασία έχουν οι πολιτικές για τις ορεινές και τις παράκτιες περιοχές.

Βασική πολιτική επιλογή για τις αστικές περιοχές της χώρας είναι η υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας των πόλεων με βάση τα υπάρχοντα και προσδοκώμενα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα. Η πολιτική αυτή οδηγεί στην επιλεκτική προσέγγιση της οικιστικής πραγματικότητας με αποτέλεσμα το πρόσταγμα των μητροπόλεων και δευτερευόντως των μεγάλων αστικών κέντρων. Η αναζήτηση ενός βιώσιμου πρότυπου οικιστικής ανάπτυξης επιβάλλει την εξυγίανση και αναβάθμιση των πόλεων μέσω αναπλάσεων, όπως επίσης τον έλεγχο και την ρύθμιση του περιαστικού χώρου μέσω νέων εργαλείων πολιτικής γης.

Κύριοι λόγοι υποβάθμισης των ορεινών περιοχών είναι η διασπορά των μέχρι σήμερα ρυθμιστικών παρεμβάσεων με αποτέλεσμα τη δημιουργία μη βιώσιμων, αναπτυξιακά σχημάτων ή ασύνδετων μεταξύ τους υποδομών. Είναι επίσης η ακαταλληλότητα του εισαγόμενου καταναλωτικού προτύπου, η περιορισμένη αξιοποίηση των υφιστάμενων πλουτοπαραγωγικών πηγών και η συχνή απουσία ενός ελάχιστου αριθμού αναγκαίων υπηρεσιών.

Μακροχρόνια επιδίωξη για την αντιμετώπιση των σχετικών προβλημάτων σε εθνικό επίπεδο πρέπει να είναι η δημιουργία ενός συνεκτικού πλέγματος ορεινών κωμοπόλεων με προγραμματισμό των έργων υποδομής σε επίπεδο ορεινής μικροπεριφέρειας. Η επιδίωξη αυτή μπορεί τώρα να ευοδωθεί μέσα από πρωτοβουλίες των ΟΤΑ στα πλαίσια του Σχεδίου «Καποδίστριας».¹⁰

Όπως είναι γνωστό οι ορεινές και οι ημιορεινές περιοχές της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας αποτελούν το 45% και 25% της συνολικής έκτασης, αντίστοιχα. Στις ορεινές περιοχές υπάρχουν 413 οικισμοί, ενώ στις μειονεκτικές από πλευρές κλίματος, γεωμορφολογίας και θέσης, υπάρχουν 92 οικισμοί. Για τις περιοχές αυτές η άμβλυνση των ανισοτήτων απέναντι στα πεδινά και η αποφυγή της περαιτέρω ερήμωσης, συνιστούν βασικές ανάγκες. Έτσι οι επιμέρους δράσεις του προωθούμενου υποπρογράμματος «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε ορεινές περιοχές» στα πλαίσια του ΠΕΠ, αφορούν σε αγροτικές υποδομές, σε αγροτουρισμό και στη στήριξη ιδιωτικών επενδύσεων γεωργικής και δασοκομικής παραγωγής, όπως επίσης στη στήριξη επενδύσεων στη βιοτεχνία.

- Η πολιτική για τις ορεινές περιοχές είναι μια διπλή πολιτική οριζόντιας προσέγγισης, με «αμυντικό» και «ενεργητικό» περιεχόμενο που τελικά αποβλέπει τόσο στη διατήρηση του πληθυσμού όσο και στην αξιοποίηση των πόρων. Επιμέρους στόχοι της πολιτικής αυτής είναι
- Η συγκράτηση του πληθυσμού
- Η άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων

---

¹⁰ Βλέπε Παράρτημα

- Η ισοκατανομή του αναπτυξιακού οφέλους
- Η μετατόπιση των αναπτυξιακών πιέσεων από τις ακτές στην ορεινή ενδοχώρα
- Η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων καθώς επίσης του αργούντος κτιριακού δυναμικού
- Η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Το αναπτυξιακό πρότυπο των τελευταίων δεκαετιών είχε ως αποτέλεσμα την συγκέντρωση του μεγαλύτερου και δυναμικότερου ποσοστού και δραστηριοτήτων στις παράκτιες περιοχές. Έτσι, σε ζώνη βάθους 5-8 χλμ. συγκεντρώνεται το 70% του πληθυσμού, το 90% του τουρισμού και της αναψυχής, το 80% της βιομηχανίας και το 30% της καλλιεργούμενης γης.

Επισημαίνεται ότι μεταξύ των ευρωπαϊκών χώρων η Ελλάδα διαθέτει την περισσότερο εκτεταμένη ακτογραμμή μήκους 73.000χλμ. Οι παράκτιες αυτές συγκεντρώσεις προκαλούν σοβαρές πιέσεις σε φυσικούς πόρους ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας όπως είναι οι ακτές και τα θαλάσσια οικοσυστήματα. Η οριζόντια προσέγγιση των σχετικών προβλημάτων είναι επιβεβλημένη και κυρίως η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις επιμέρους τομεακές πολιτικές. Παράλληλα, σκόπιμη είναι εκπόνηση ειδικών χωροταξικών – διαχειριστικών σχεδίων με κατευθύνσεις προγραμματικού χαρακτήρα κατά περιοχή, όπως επίσης η θέσπιση συστήματος κινήτρων-αντικινήτρων για την ιδιωτική πρωτοβουλία. Πάντως, σύμφωνα με πρόσφατη δημοσκόπηση **οι ακτές στις περιοχές Αστακού, Αμφιλοχίας, Καλογριάς και Ζαχάρως** συγκαταλέγονται μεταξύ των 20 καλύτερων της χώρας από πλευράς ποιότητας νερού κολύμβησης.

5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΑ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Η κατανομή των οικισμών στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την έντονη γραμμική ανάπτυξη κατά μήκος των παράκτιων οδικών αξόνων σε συνδυασμό με τις ασθενείς σημειακές αγροτικές αναπτύξεις που υπάρχουν στην ορεινή ενδοχώρα. Αποτέλεσμα είναι η συντριπτική υπεροχή των Πατρών σε επίπεδο περιφέρειας και τα μικρά πληθυσμιακά μεγέθη στους περισσότερους οικισμούς που βρίσκονται εκτός αναπτυξιακών αξόνων. Η χωρική ανισοκατανομή πληθυσμού και δραστηριοτήτων που γεωγραφικά σχηματίζεται ως γραμμική συγκέντρωση στις ακτές έναντι μιας ασύμμετρης διασποράς στις ορεινές περιοχές της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, ιστορικά οφείλεται στην ανομοιογενή κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της χώρας και ειδικότερα των ακραίων αγροτικών περιφερειών.

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικισμών της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας που ταυτόχρονα καθορίζουν το περιεχόμενο των προτάσεων ως προς τη δομή και λειτουργία του οικιστικού δικτύου στο προσεχές και απότερο μέλλον, είναι επιγραμματικά διατυπωμένα, τα εξής:

- Η δομή της οικιστικής πυραμίδας μετά την ίδρυση των νέων δήμων ομαλοποιείται και η ιεραρχική σχέση μεταξύ των επιπέδων 1^{οο} έως και 4^{οο} γίνεται 1,4,18 και 51, αντίστοιχα, έναντι του προηγούμενου 1,4,18,25.

- Χαρακτηριστικά της οικιστικής πυραμίδας είναι οι πληθυσμιακές ανισότητες μεταξύ των οικισμών του ίδιου επιπέδου, όπως επίσης οι άμεσες εξαρτήσεις μεταξύ οικισμών μη διαδοχικών επιπέδων.
- Από πλευράς κοινωνικού εξοπλισμού το στοιχειώδες τρίπτυχο υγεία-παιδεία- πολιτισμός καλύπτεται ικανοποιητικά, παρά τις επιμέρους διαφορές που οφείλονται στα διαρθρωτικά προβλήματα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.
- Οι αστικές λειτουργίες στις χαρακτηριστικές περιπτώσεις της δικαιοσύνης, της δημόσιας τάξης και της εκπαίδευσης εμφανίζουν ιεραρχική αντιστοιχία μεταξύ διοικητικής βαθμίδας και οικιστικού επιπέδου.
- Δεν πρέπει τέλος να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ορισμένοι οικισμοί του 4^{ου} οικιστικού επιπέδου που βρίσκονται στην ορεινή ενδοχώρα εμφανίζουν σημαντικές ελλείψεις σε βασικά έργα τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.

Από όσα προαναφέρθηκαν προκύπτει ότι οι προτάσεις του ΧΣΠ πρέπει κυρίως να εστιάζονται στη **πληρότητα των υποδομών**, στη **πύκνωση των προσβάσεων προς τα κέντρα παροχής υπηρεσιών** και στην εξασφάλιση επαρκούς δικτύωσης για κάθε οικισμό της περιφέρειας.

5.5 ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Σύμφωνα με τις προδιαγραφές το παρόν κεφάλαιο αναφέρεται στην προτεινόμενη οργάνωση του οικιστικού δικτύου, όπως επίσης στην διάρθρωση και ιεράρχηση των οικισμών της περιφέρειας. Εκτός από τις προδιαγραφές, ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ για τη Γ' φάση της μελέτης κυρίως σε ότι αφορά τους

πόλους και τους άξονες ανάπτυξης. Τέλος, το ερευνητικό πρόγραμμα του ΥΠΕΧΩΔΕ «Το οικιστικό δίκτυο στην Ελλάδα» λαμβάνεται υπ' όψιν ως προς ορισμένες γενικές κατηγοριοποιήσεις των οικισμών.

5.5.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Με σκοπό την νοηματική συνέχεια μεταξύ των φάσεων της μελέτης, και στη παρούσα Γ' φάση ακολουθείται σταθερά η ορολογία που προκύπτει μέσα από τις προδιαγραφές. Έτσι, στοιχεία απεικόνισης της προτεινόμενης χωροταξικής οργάνωσης του οικιστικού δικτύου της περιφέρειας είναι τα κέντρα, οι πόλοι, οι άξονες ανάπτυξης και οι ενότητες που αυτά συγκροτούν.

Κέντρα ανάπτυξης προτείνεται να είναι οι οικισμοί 1^ο έως και 3^ο οικιστικού επιπέδου που βρίσκονται επάνω σε άξονες ή μέσα σε πόλους ανάπτυξης. Οι πόλοι ανάπτυξης, βασικοί ή δευτερεύοντες, αποτελούνται από συνδυασμό περισσότερων οικισμών τους ενός που ταυτόχρονα συνδέονται με άξονες ανάπτυξης.

Οι άξονες ανάπτυξης, διαπεριφερειακοί ή ενδοπεριφερειακοί, δημιουργούνται από γραμμικές συγκεντρώσεις κατά μήκος αυτοκινητόδρομων στις ακτές ή στην ενδοχώρα. Η ύπαρξη ενός αυτοκινητοδρόμου και μόνο δεν επαρκεί για τη δημιουργία αναπτυξιακού άξονα, αν παράλληλα δεν συνοδεύεται από δυναμική πύκνωση παραγωγικών δραστηριοτήτων, ή έστω από παρόμοια προοπτική μέσα στον χρονικό ορίζοντα της μελέτης. Νέες εξαρτήσεις μεταξύ νομών, ή όμορων προς τη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας περιφερειών, προκύπτουν ως αποτέλεσμα της προτεινόμενης

χωροταξικής οργάνωσης και της λειτουργίας των κεντρικών της χαρακτηριστικών.

Κέντρα, πόλοι και άξονες μακροπρόθεσμα δημιουργούν αναπτυξιακές ενότητες

κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης.

Παρά το ισχυρό προβάδισμα της Πάτρας από πλευράς πληθυσμού, δραστηριοτήτων και πόρων, η κατανομή των κέντρων 1^{ου} και 2^{ου} οικιστικού επιπέδου εμφανίζει σχετική ενδοπεριφερειακή ισορροπία. Πόλωση υπάρχει στα κέντρα 3^{ου} επιπέδου της Αχαΐας λόγω Πατρών, ενώ αντίθετα οι κατανομές στην Αιτωλοακαρνανία και στην Ηλεία έχουν σαφώς πολυκεντρικό χαρακτήρα. Έτσι, από πλευράς αριθμών, τα κέντρα ανάπτυξης 3^{ου} οικιστικού επιπέδου στον νομό Αχαΐας, είναι μόνο τρία, ενώ στους άλλους νομούς είναι από πέντε σε κάθε νομό.

Η θέση και το μέγεθος των πόλων ανάπτυξης είναι συνάρτηση, τόσο της ύπαρξης παραγωγικών δραστηριοτήτων, τοπικά, όσο και της σύνδεσης των πόλων με άξονες ανάπτυξης. Ως βασικοί για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας προτείνονται οι πόλοι Πάτρα και Ρίο, όπως επίσης Πύργος και Κατάκολο. Η μελλοντική φορά των πόλων αυτών είναι προς Ναύπακτο και Αργαία Ολυμπία, αντίστοιχα. Δευτερευόντων, αν και περισσότερο εξειδικευμένος θα είναι ο πόλος Αστακός και Πλατυγιάλι, με μελλοντική φορά προς Αγγελόκαστρο.

Στην Αιτωλοακαρνανία οι παράλληλοι άξονες ανάπτυξης Βόνιτσα- Αμφιλοχία- Αργίνιο-Θέρμο και Αστακός-Μεσολόγγι-Ναύπακτος, προτείνονται ως διαπεριφερειακοί. Οι άξονες Αργίνιο-Μεσολόγγι, Θέρμο-Ναύπακτος παραμένουν ενδοπεριφερειακής σημασίας.

Παράλληλα, νέες εξαρτήσεις προκύπτουν προς Ήπειρο μέσω της ζεύξης Ακτίου - Πρέβεζας, προς Στερεά μέσω του αυτοκινητόδρομου Αγρίνιο -Καρπενήσι - Λαμία και προς Πελοπόννησο μέσω του αυτοκινητόδρομου Πύργος - Ολυμπία - Βυτίνα - Τρίπολη.

Ως ενότητες ανάπτυξης εντός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας προτείνονται αυτές του Αμβρακικού - Αιτωλοακαρνανίας, της Αχαΐας και της Ηλείας μέσα στις οποίες, στον χρονικό ορίζοντα της μελέτης θα ολοκληρωθεί η αναπτυξιακή συμβολή των κεντρικών χαρακτηριστικών της περιφέρειας.

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι αυτοκινητόδρομοι είναι η βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία αξόνων ανάπτυξης αλλά όχι η μόνη, καθώς πρέπει να συνοδεύονται από ανάλογη γραμμική πύκνωση πληθυσμού, δραστηριοτήτων και πόρων. Άξονα ανάπτυξης μακροχρόνιου πάντως ορίζοντα αναμένεται να σχηματίσουν αναπτυξιακές συγκεντρώσεις κατά μήκος του δυτικού οδικού άξονα, σύμφωνα με το ιστορικό προηγούμενο της ΠΑΘΕ. Ο διαπεριφερειακός και ταυτόχρονα εθνικός αυτός άξονας ανάπτυξης που μπορεί να πάρει την κωδική ονομασία «Δυτικός Άξονας Ανάπτυξης - ΠΑΘΕ» θα εκτείνεται τόσο στη δυτική όσο και στην υπόλοιπη ηπειρωτική Ελλάδα, ενισχύοντας έτσι τη δικτύωση και των μικρότερων κέντρων της περιφέρειας.

Η βαθμιαία μετάβαση της ευρωπαϊκής οικονομίας από την μαζική παραγωγή στην εύελικτη εξειδίκευση και στην τριτογενοποίηση δημιουργεί νέα σχήματα χωροταξικής οργάνωσης που χαρακτηρίζονται από εντεινόμενο ανταγωνισμό, ταυτόχρονα όμως και από δυνατότητες συνεργασίας. Είναι σήμερα γεγονός ότι η

συμπληρωματικότητα των κλάδων λόγω εξειδίκευσης, καθιστά δυνατή και αναγκαία την οικονομική συνεργασία, που ως αποτέλεσμα έχει την επιτάχυνση της διαδικασίας δικτύωσης των πόλεων σε όλα τα επίπεδα χώρου.

Οι εξελίξεις συμβάλουν επίσης στο μετασχηματισμό των οικιστικών δικτύων από την πυραμιδοειδή ιεραρχική δομή του παρελθόντος, σε σχήματα οριζόντια και επάλληλα που καθορίζονται από την κυρίαρχη κατά περιοχή οικονομική δραστηριότητα, ενώ τα πληθυσμιακά μεγέθη παίζουν πλέον δευτερεύοντα ρόλο. Επισημαίνεται ότι στην Ελλάδα όπως και διεθνώς η κατανομή της απασχόλησης δίνει προβάδισμα στον τριτογενή τομέα έτσι ώστε οι οικισμοί να είναι κατά κανόνα κέντρα παροχής υπηρεσιών αδιακρίτως μεγέθους. Αυτά συμβαίνουν παρά το φαινόμενο της λεγόμενης «αστικοαγροτικής αντιστροφής» των τελευταίων δεκαετιών, δηλαδή της επιβάρυνσης, τόσο του ρυθμού αστικοποίησης, όσο του ρυθμού μείωσης του αγροτικού πληθυσμού της χώρας.

Οικιστικό δίκτυο είναι η λειτουργική σύνδεση οικισμών με τον εκτός οικισμών χώρο σε σχήμα αναπτυξιακό και η διασύνδεση οικισμών μεταξύ τους σε σχήματα σύνθετα, πολυεπίπεδα και αμοιβαία συμπληρωματικά. Σκοπός της σχετικής πολιτικής είναι η δημιουργία, οικιστικών δικτύων ενός σκελετικού υποβάθρου ενισχυτικού της οργάνωσης της κάθε περιοχής.

Τα υπάρχοντα επίπεδα οικιστικής δικτύωσης στη χώρα, επιτρέπουν την ακόλουθη κατηγοριοποίηση :

α) Μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσ/νίκης

β) Δίκτυα μεγάλων, μεσαίων και μικρών πόλεων που αντιστοιχούν σε κέντρα περιφερειών (50-250 χιλ.), και σε κέντρα νομών (20-50 χιλ.) και σε πόλεις (10-20 χιλ.)

γ) Δίκτυα αγροτικών οικισμών

Γενικά μέτρα πολιτικής που αφορούν στην ανάπτυξη των οικιστικών δικτύων είναι:

- Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των κέντρων
- Η βελτίωση των διεθνών διασυνδέσεων μεταξύ πόλεων
- Η θέσπιση στρατηγικών συμμαχιών
- Η προώθηση αναπτυξιακών δικτυώσεων σε ομάδες οικισμών
- Η δημιουργία υποδομών μεταξύ των οικισμών

Η πολιτική αυτή επιδέχεται εξειδίκευση ανά οικιστικό επίπεδο, έτσι ώστε για τα μητροπολιτικά κέντρα προτεραιότητα να είναι ο διεθνής τους ρόλος, για τα συμπλέγματα μεγάλων και μεσαίων πόλεων προτεραιότητες να είναι ή ανταγωνιστικότητα και η συμπληρωματικότητα, ενώ για τα μικρότερα κέντρα και για τους οικισμούς της υπαίθρου η έμφαση να δίνεται στην εξειδίκευση.

Το οικιστικό δίκτυο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας χαρακτηρίζεται από σειρά διαδοχικών και μη διαδοχικών εξαρτήσεων μεταξύ των οικισμών 1^{ου} έως και του 5^{ου} οικιστικού επιπέδου. Εξαρτήσεις που εκτείνονται και στα πέντε οικιστικά επίπεδα υπάρχουν σε μια μόνο περίπτωση. Πρόκειται για την εξάρτηση Πάτρα – Αίγιο – Ακράτα – Αίγεια και τους εννέα οικισμούς του ομώνυμου νέου δήμου στο 5^ο επίπεδο. Η δικτύωση αυτή συγκροτεί τον κύριο διαπεριφερειακό άξονα κατά μήκος του Πατραϊκού κόλπου. Στα οικιστικά επίπεδα 2^ο – 5^ο και 3^ο – 5^ο

υπάρχουν διαδοχικές εξαρτήσεις σε 4 και 13 περιπτώσεις, αντίστοιχα. Στις περιπτώσεις αυτές που παρατηρούνται στην Ακαρνανία, Αιτωλία και Ηλεία η οικιστική δικτύωση είναι κανονικότερη από πλευράς αριθμού οικισμών ανά επίπεδο. Μη διαδοχικές εξαρτήσεις υπάρχουν μεταξύ οικισμών του 1^{ου} και του 3^{ου} οικιστικού επιπέδου και με κέντρο τη Πάτρα, ενώ εξάρτηση υπάρχει μεταξύ Καλαβρύτων και Κλειτορίας που ανήκουν στο ίδιο επίπεδο.

Οι προτεραιότητες του χωροταξικού σχεδιασμού ως προς το οικιστικό δίκτυο στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τη νέα πραγματικότητα που ωθεί τις πόλεις στην ανταγωνιστική διεκδίκηση ενός υπερτοπικού ρόλου. Αυτό οφείλεται τόσο στη μεταβολή των σχέσεων εξουσίας μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, όσο και στη πολιτική αποκέντρωσης που τα τελευταία χρόνια εφαρμόζεται αποτελεσματικά.

Είναι φανερό ότι οι εξελίξεις οδηγούν σε σταδιακή αποδέσμευση από την αυστηρότητα της οικιστικής πυραμίδας που επιβάλλει την κάθετη επικοινωνία μεταξύ διαδοχικών οικιστικών επιπέδων, προς νέες οριζόντιες διασυνδέσεις που προσδιορίζονται ελεύθερα από το συγκριτικό πλεονέκτημα του κάθε οικισμού. Καθώς την ιεραρχική δικτύωση διαδέχεται η πνευματική δικτύωση των οικισμών, η σημασία της απόστασης και της κεντρικότητας υποχωρεί και βασικό κριτήριο αστικής ανάπτυξης γίνεται η προσπελασιμότητα και η κομβικότητα των οικισμών μέσα στο δίκτυο.

5.6 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Η δημιουργία των ενιαίων Περιφερειών (Γεν. Γραμματεία, Περιφερειακό Συμβούλιο, Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης) των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων (Νομάρχης, Νομαρχιακό Συμβούλιο, Νομαρχιακές Επιτροπές) και τέλος των 900 Νέων Δήμων μέσω των οποίων συνενώνονται υποχρεωτικά περίπου 5000 Κοινότητες και 200 Δήμοι είναι τα πρώτα ορατά αποτελέσματα των αποκεντρωτικών διαδικασιών που χαρακτηρίζουν την τελευταία 20ετία.

Τα κριτήρια της χωρικής διάρθρωσης των 13 περιφερειών επικεντρώθηκαν στην ανάγκη προσαρμογής στις σχετικά μικρές, από χωρική άποψη, «ιστορικές» περιφέρειες του Ελληνικού χώρου με καθιερωμένη ιστορικά ονομασία (π.χ Ήπειρος, Θεσσαλία, Κρήτη). Η αναζήτηση ενός optimum «αναπτυξιακού» μεγέθους των προτεινόμενων περιφερειών, συγκρίσιμων και «ανταγωνιστικών» προς τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά μεγέθη δεν απασχόλησε ιδιαίτερα τον τότε νομοθέτη, με αποτέλεσμα ο αριθμός των περιφερειών που προέκυψαν να είναι σαφώς μεγαλύτερος (και επομένως η έκτασή τους μικρότερη) ακόμη και από τον αριθμό των ιστορικών γεωγραφικών περιφερειών της χώρας.

Τα θεωρούμενα ως «μειονεκτικά» χαρακτηριστικά (δηλ. η μικρή αναπτυξιακή ενδοχώρα, ο μικρός πληθυσμός και έκταση αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις η «τεχνητή» διαίρεση ή συνένωση ορισμένων περιφερειών (π.χ οι περιφέρειες Δυτ.

Ελλάδας, Ανατ. Μακεδονίας – Θράκης κ.α.) αποτελούν τα κύρια σημεία της κριτικής που σχετίζεται με την συγκεκριμένη χωρική, περιφερειακή διάρθρωση. Οι προσπάθειες αντιμετώπισης αυτών των αδυναμιών και η ανάγκη για ουσιαστικότερη αναβάθμιση του ρόλου της περιφέρειας, έτσι ώστε να αποτελέσει το κατ' εξοχήν αναπτυξιακό / διοικητικό / χωρικό «κύτταρο» οργάνωσης και ανέλιξης της χώρας σε συσχέτιση με τον ρόλο των περιφερειών στις άλλες χώρες της Ε.Ε., έχουν ανοίξει το διάλογο σε αναζητήσεις πλέον «λειτουργικών» και προσαρμοσμένων στις σύγχρονες συνθήκες περιφερειών.

Στα πλαίσια αυτού του διαλόγου ως κριτήρια και βασικές κατευθύνσεις της επιθυμητής περιφερειακής αναδιάρθρωσης / ανασυγκρότησης θεωρούμε ότι είναι :

- Η χωρική διεύρυνση (ή λειτουργική συνένωση με γειτονικές περιφέρειες) χωρικά και πληθυσμιακά μικρών και οικονομικά μειονεκτικών περιφερειών στα πλαίσια της κατευθυντήριας αρχής της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής για κοινωνική συνοχή μεταξύ των περιφερειών και σμίκρυνση των ανισοτήτων ανάμεσά τους.
- Προσαρμογή της προτεινόμενης περιφερειακής διάρθρωσης στις νέες προοπτικές και δυνατότητες σύνδεσης και δικτύωσης με τον ευρωπαϊκό, βαλκανικό και μεσογειακό χώρο, αξιοποιώντας τα δημιουργημένα διευρωπαϊκά δίκτυα του ελληνικού χώρου, τις «πύλες» της χώρας προς τον ευρωπαϊκό, βαλκανικό και μεσογειακό χώρο, τους προτεινόμενους αναπτυξιακούς «διαδρόμους» κ.α.
- Ενίσχυση σημαντικών περιφερειακών κέντρων που θα μπορούν με κατάλληλες δικτυώσεις να αποκτήσουν διεθνή χαρακτήρα και σημασία.

Σε ότι αφορά τους νέους Δήμους συνήθη χαρακτηριστικά είναι ότι αυτοί συχνά ακολουθούν τα όρια των προηγούμενων Συμβουλίων Περιοχής ή ότι η συγκρότησή τους επηρεάζεται καθοριστικά από την ένταση της δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων και περιοχών υπαίθρου, με αποτέλεσμα τα μικρά πληθυσμιακά μεγέθη και την γενικότερη ανομοιομορφία δυναμικού. Έτσι, η διαδημοτική συνεργασία είναι σήμερα αναγκαίος όρος προκειμένου να υπάρξουν ικανά αναπτυξιακά αποτελέσματα στο τοπικό επίπεδο.

5.6.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η γενική πολιτική για τα οικιστικά δίκτυα συνήθως εξειδικεύεται με βάση τα επίπεδα οικισμών και τις κατηγορίες περιοχών. Τα περί επιπέδων οικισμών είναι ήδη γνωστά από προηγούμενες αναφορές. Κατηγορίες περιοχών με τη μορφή λειτουργικών, διοικητικών ή αναπτυξιακών ενότητων, για τις οποίες είναι δυνατή η διατύπωση συγκεκριμένης πολιτικής μπορεί επιλεκτικά να είναι, οι ανθρωπογραφικές ενότητες υπαίθρου, οι περιοχές υπαίθρου, οι ευρύτερες αστικές περιοχές, οι μητροπολιτικές περιοχές, οι νόμοι και οι περιφέρειες της χώρας. Για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας προτείνεται μια νέα ενότητα. Πρόκειται για την ενότητα που οροθετείται από την επιρροή των κέντρων 3^{ου} οικιστικού επιπέδου και που κάνει δυνατή την αναγκαία διαδημοτική συνεργασία σε θέματα ευρύτερου τοπικού ενδιαφέροντος.

Μέσα στις περιοχές επιρροής ορισμένων κέντρων 3^{ου} οικιστικού επιπέδου είναι δυνατόν να ενσωματωθούν ομάδες νέων δήμων αποτελώντας έτσι ένα είδος διοικητικών ενότητων τοπικής ανάπτυξης, παρά τα μικρά πρωτοβάθμια πληθυσμιακά

μεγέθη. Η δυνατότητα δημιουργίας διοικητικών ενοτήτων διαδημοτικής συνεργασίας¹¹ δίνεται σε επίπεδο νομού, συγκεκριμένα της Αιτωλοακαρνανίας.

Ν. Αιτωλοακαρνανίας: Περιοχές επιρροής κέντρων

ΚΕΝΤΡΑ		ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ
3 ^ο	4 ^ο	
ΒΟΝΙΤΣΑ		Ανακτορίου
	ΠΑΛΑΙΡΟΣ	Κεκροπίας
ΑΜΦΙΛΟΧΙΑ		Αμφιλοχίας
	ΜΕΝΙΔΙ	Μενιδίου
	ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟ	Ινάχου
	ΚΑΤΟΥΝΑ	Μεδεώνος
ΑΣΤΑΚΟΣ		Αστακού
	ΚΑΝΔΗΛΑ	Αλυζίας
ΘΕΡΜΟ		Θέρμου
	ΓΑΒΑΛΟΥ	Μακρυνείας
	ΠΛΑΤΑΝΟΣ	Πλατάνου
ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ		Ναυπάκτου
	ΑΝΩ ΧΩΡΑ	Αποδοτίας
	ΠΥΛΛΗΝΗ	Πυλλήνης

¹¹ Οι περιοχές διαδημοτικής συνεργασίας με κέντρα 3^{ου} επιπέδου, είναι διοικητικές ενότητες, για την κατά περίπτωση προώθηση θεμάτων ευρύτερου τοπικού ενδιαφέροντος. Αντίθετα, η οικιστική δικτύωση ακολουθεί τη λογική των γραμμικών εξαρτήσεων, ιεραρχικών ή πλεγματικών, με στόχους αναπτυξιακούς και συχνό αποτέλεσμα την εδαφική διαφοροποίηση. Το Διακοπτό για παράδειγμα, λόγω του τουριστικά ενδιαφέροντος οδοντωτού σιδηρόδρομου, εύλογα εντάσσεται στην ενότητα διαδημοτικής συνεργασίας με κέντρο τα Καλάβρυτα. Ταυτόχρονα όμως έχει θέσει και σαν διαπεριφερειακό παράκτιο άξονα ανάπτυξης.

	ΑΝΤΙΡΡΙΟ	Αντίρριου
--	----------	-----------

Από τον πιο πάνω πίνακα γίνεται φανερή η σημασία των ενοτήτων Βόνιτσας και Αμφιλοχίας, όπως επίσης Θέρμου και Ναύπακτου καθώς καλύπτουν τις μειονεκτικές περιοχές της ορεινής ενδοχώρας του νομού.

5.6.2 ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Α' ΚΑΙ Β' ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Παρούσα κατάσταση

Η Α' κατοικία στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αναπτύσσεται περιμετρικά γύρω από αστικά κέντρα, κέντρα παραγωγικών δραστηριοτήτων, διαμετακομιστικούς κόμβους, είτε γραμμικά κατά μήκος των ακτών και των βασικών μεταφορικών δικτύων. Οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις παρατηρούνται γύρω από οικιστικά κέντρα 1^{ου} και 2^{ου} επιπέδου (Πάτρα, Αίγιο, Πύργος, Μεσολόγγι, Αργίνο). Οικιστικές αναπτύξεις γύρω από κέντρα παραγωγικών δραστηριοτήτων παρουσιάζονται στις περιοχές Αιτωλικού – Νεοχωρίου – Μεσολογγίου απ' τον Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Γραμμικές αναπτύξεις εμφανίζονται κυρίως κατά μήκος των ακτών της Αχαΐας και της εθνικής οδού παλαιάς και νέας, και λιγότερο στην Αιτωλοακαρνανία και Ηλεία κατά μήκος βασικών οδικών αξόνων κυρίως.

Η ενδοχώρα και ιδιαίτερα η ορεινή είναι αραιοκατοικημένη με μικρούς διάσπαρτους φθίνοντες οικισμούς, σε αντίθεση με την παράκτια ζώνη και των τριών νομών, που παρουσιάζει μεγαλύτερη πυκνότητα και συμπαγείς οικιστικές ζώνες από νεότερους

αναπτυσσόμενους οικισμούς. Την τάση αυτή της καθόδου προς την παράκτια ζώνη ενισχύει και η ανάπτυξη της Β' κατοικίας και του τουρισμού κατά μήκος των ακτών.

Με Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια καλύπτονται όλοι οι οικισμοί 1^{ου} και 2^{ου} και οι περισσότεροι 3^{ου} οικιστικού επιπέδου καθώς και μικρότεροι οικισμοί που βρίσκονται στην ζώνη επιρροής μεγαλύτερων και υφίστανται οικιστικές πιέσεις.

Στην ανάπτυξη της Β' κατοικίας συνέβαλε ο πλούτος και η ποιότητα των ακτών και των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, η καλή προσπέλαση και η μικρή σχετικά χρονοαπόσταση από τα πολεοδομικά συγκροτήματα Πάτρας και Αθήνας που αποτελούν τις κύριες πηγές παραθεριστών.

Η ανάπτυξη της Β' κατοικίας είναι κυρίως γραμμική κατά μήκος των ακτών ή σημειακή κατ' εξαίρεση τα ορεινά, και παρακολουθεί την ανάπτυξη του τουρισμού με τον οποίο εμπλέκεται. Παρουσιάζει, όπως και ο τουρισμός, ανισοκατανομές και διαφοροποιήσεις κατά νομό και περιοχή, με ένταση ανάπτυξης στις ακτές του Κορινθιακού (Αιγιαλείας και Ναυπακτίας) και του Πατραϊκού (Ρίο – Κ. Αχαΐα) και στις ΝΔ ακτές του Νομού Ηλείας. Λιγότερο αναπτυγμένες είναι οι ακτές της Αιτωλοακαρνανίας, με τάσεις ανάπτυξης όμως. Για ορισμένες από τις παράκτιες περιοχές ανάπτυξης Β' κατοικίας έχουν γίνει οριοθετήσεις ή και πολεοδομήσεις στα πλαίσια της ισχύουσας νομοθεσίας.

Από πλευράς κάλυψης του εδάφους σε συνολική έκταση 11.350,2 χιλ. στρεμ. Της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας οι εκτάσεις οικισμών δεν ξεπερνούν το 3,6%. Τα αντίστοιχα ποσοστά κατά νομό είναι 2,4 για την Αιτωλοακαρνανία, 4,2 για την Αχαΐα

και 5,5 για την Ηλεία. Ως προς την κατανομή του εδάφους σε υψομετρικές ζώνες, το 33% περίπου της Περιφέρειας είναι πεδινή, το 23,4% είναι ημιορεινή και το 43,6% ορεινή.

Αξιολόγηση παρούσας κατάστασης

Τα κύρια συμπεράσματα από την ανάλυση της οικιστικής ανάπτυξης Α' και Β' κατοικίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας συνοψίζονται στα εξής σημεία:

- Η οικιστική ανάπτυξη είναι σημειακή γύρω από κέντρα – κόμβους παραγωγικών δραστηριοτήτων και μεταφορών ή γραμμική κατά μήκος των ακτών και των βασικών αξόνων μεταφορών
- Παρατηρείται χωρική ανισοκατανομή μεταξύ παράκτιας ζώνης και (ορεινής) ενδοχώρας, φαινόμενο που επιτείνεται με την συνεχιζόμενη κάθοδο των πληθυσμών από τα ορεινά προς τις ακτές και τα αστικά κέντρα
- Εντονότερες συγκεντρώσεις κατά μήκος των ακτών παρουσιάζει η Β' κατοικία καθώς και ανισοκατανομές και διαφοροποιήσεις κατά νομό και περιοχή
- Η οργάνωση του οικιστικού χώρου μέσω των υφιστάμενων θεσμικών πλαισίων δεν απέδωσε ακόμη αποτελεσματικά ως προς τον έλεγχο των πιέσεων οικιστικής ανάπτυξης

Οι κύριες τάσεις που παρουσιάζονται είναι:

- Γραμμική ανάπτυξη κατά μήκος των ακτών και των οδικών αξόνων
- Αλλαγή παραδοσιακών αγροτικών χρήσεων, εμπορευματοποίηση γης, αστικοποίηση

- Άναρχη και απρογραμματίστη δόμηση, έλλειψη οργάνωσης κοινωνικής και τεχνικής υποδομής, πιέσεις για επέκταση ορίων οικισμών εκ των υστέρων τεχνικής υποδομής, πιέσεις για επέκταση ορίων οικισμών εκ των υστέρων
- Φθίνουσα ανάπτυξη έως εγκατάλειψη ορεινών οικισμών

Τα κύρια προβλήματα που παρουσιάζουν οι οικιστικές αναπτύξεις είναι:

- Μείξη χρήσεων παραθεριστικής κατοικίας με τουρισμό, κυρίως κατά μήκος των ακτών
- Έλλειπής τεχνική και κοινωνική υποδομή
- Συγκρούσεις χρήσεων γης οικιστικών χρήσεων με τουρισμό, βιομηχανία – βιοτεχνία – μεταποίηση, γεωργία, στην παράκτια ζώνη κυρίως
- Υποβάθμιση, αλλοίωση και καταστροφή του περιβάλλοντος και των πόρων από ανοργάνωτη οικιστική Α' και Β' κατοικίας
- Χαμηλή ποιότητα δομημένου περιβάλλοντος και υποβάθμιση περιαστικού χώρου

Επισημαίνεται τέλος ότι με την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων μεταφορών, την μείωση της χρονοαπόστασης από Αθήνα και την λειτουργία του Δυτικού άξονα, η περιφέρεια αναμένεται να δεχθεί και νέες πιέσεις οικιστικής ανάπτυξης, Β' κατοικίας κυρίως, η έγκαιρη πρόβλεψη, έλεγχος και οργάνωση των οποίων είναι αναγκαία.

Νέες προκλήσεις – στόχοι και πλαίσια πολιτικής

Με την ψήφιση των δύο νέων Νόμων για την «Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών» και για τον «Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη» έχει ήδη διαμορφωθεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την

αποτελεσματική αντιμετώπιση των οικιστικών και γενικά αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και των πιέσεών τους στον αστικό, περιαστικό και εξωαστικό χώρο, μέσω ειδικών εργαλείων και μηχανισμών ελέγχου και εφαρμογής. Μέσα από τις δυνατότητες του θεσμικού αυτού πλαισίου ελπίζεται σε μεσομακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα να αντιμετωπισθούν στο σύνολό τους τα χωρικά προβλήματα οικιστικής ανάπτυξης Α' και Β' κατοικίας και κυρίως σε συσχετισμό και συντονισμό με την ανάπτυξη των άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων και με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος.

Αφ' ετέρου, οι προοπτικές για οικιστική ανάπτυξη διαγράφονται θετικές και μέσω του γενικού αναπτυξιακού πλαισίου της χώρας και της περιφέρειας. Τα μεγάλα έργα μεταφορών που βρίσκονται σε εξέλιξη είναι προφανές ότι θα επηρεάσουν θετικά την οικιστική ανάπτυξη, με την βελτίωση της προσπελασιμότητας, την μείωση της χρονοαπόστασης και την καλύτερη ενδο- και δια- περιφερειακή διασύνδεση. Η βελτίωση και συμπλήρωση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής θα εξασφαλίσει την βελτίωση ποιότητας ζωής στα οικιστικά κέντρα των περισσότερων επιπέδων. Η βελτίωση της προσπελασιμότητας των ορεινών και προβληματικών περιοχών με την παράλληλη ενίσχυσή τους μέσω ειδικών πολυκλαδικών αναπτυξιακών προγραμμάτων ελπίζεται ότι θα συγκρατήσει τους πληθυσμούς, θα ανατρέψει την φθίνουσα τάση και θα αμβλύνει τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες.

Σε όλα αυτά, θα συμβάλλει θετικά και η ισχυροποίηση και διεύρυνση των δυνατοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με την θέσπιση των νέων Δήμων στα πλαίσια του σχεδίου Καποδίστρια.

Προτάσεις

Πλαίσια οικιστικής ανάπτυξης

Οι κύριες κατευθύνσεις πολιτικής που διαγράφονται για την προγραμματική χρονική περίοδο ως προς την οικιστική ανάπτυξη Α' και Β' κατοικίας, στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, επιγραμματικά είναι:

- Έλεγχος και οργάνωση της υφισταμένης οικιστικής ανάπτυξης και των πιέσεων που δημιουργεί
- Επιλογή και προετοιμασία δυνητικών περιοχών για την υποδοχή της αναμενόμενης μελλοντικής ανάπτυξης και ζήτησης τόσο για πρώτη κατοικία όσο και κυρίως για παραθεριστική κατοικία
- Βελτίωση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής και της ποιότητας ζωής των κατοίκων
- Σταθεροποίηση των πληθυσμών στις ορεινές περιοχές και η κατά το δυνατόν επανακατοίκησή τους (αναβίωση υπό διάφορες μορφές, τουρισμού π.χ), για την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και την ισόρροπη ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Με δεδομένο το γεγονός ότι οι δύο τελευταίες κατευθύνσεις αντιμετωπίζονται μέσα από άλλα προγράμματα, παραμένουν άμεσα σχετιζόμενες με την χωρική οργάνωση οι κατευθύνσεις:

- Έλεγχος και οργάνωση της υφισταμένης οικιστικής ανάπτυξης και πιέσεων αυτής

- Έλεγχος των προβλημάτων συγκρούσεων χρήσεων γης που δημιουργεί η υφιστάμενη οικιστική ανάπτυξη και οι πιέσεις της
- Επιλογή και προετοιμασία δυνητικών περιοχών για την υποδοχή της αναμενόμενης ζήτησης για Α' και Β' κατοικία

Οι περιοχές με οικιστικές πιέσεις και προβλήματα από συγκρούσεις χρήσεων γης έχουν ήδη επισημανθεί, περιγραφεί και απεικονιστεί αναλυτικά στις προηγούμενες φάσεις της μελέτης. Η αντιμετώπισή τους είναι δυνατή με τα εργαλεία και τους μηχανισμούς παρέμβασης που προβλέπονται από την οικιστική και χωροταξική νομοθεσία.

Εξειδίκευση κατά χωρική ενότητα ανάπτυξης

Για την χωρική εξειδίκευση των πλαισίων οικιστικής πολιτικής χρησιμοποιήθηκαν οι χωρικές ενότητες ανάπτυξης που είχαν προταθεί στην Β' φάση της μελέτης

1. Ενότητα προστασίας και ανάπτυξης Αμβρακικού
2. Ενότητα ανάπτυξης Αιτωλοακαρνανίας

Η χωρική εξειδίκευση των πλαισίων οικιστικής ανάπτυξης Α' και Β' κατοικίας κατά χωρική ενότητα ανάπτυξης διαγράφεται παρακάτω:

1. Ενότητα προστασίας και ανάπτυξης Αμβρακικού

Κύριοι άξονες οικιστικής πολιτικής:

- Προστασία και ολοκληρωμένη διαχείριση περιβάλλοντος στην παράκτια ζώνη (Ramsar¹²)

---

¹² Βλέπε Παράρτημα

- Έλεγχος ανάπτυξης στην παράκτια ζώνη (πίεσεις Β' κατοικίας – τουρισμού) και σε γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας – σύγκρουση με γεωργία)
- Πρόληψη – οργάνωση αναμενόμενων πιέσεων στην ευρύτερη περιοχή αξόνων και κόμβων μεταφορών (Ιόνιος, Παραϊόνιος, Άκτιο)
- Αναζήτηση μικρών δυνητικών περιοχών οργανωμένης ανάπτυξης Α' και Β' κατοικίας στα ορεινά

2. Ενότητα ανάπτυξης Αιτωλοακαρνανίας

Κύριοι άξονες οικιστικής πολιτικής:

- Προστασία και ολοκληρωμένη διαχείριση περιβάλλοντος ΝΔ ακτών (Ramsar, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, εκβολές Αχελώου) και λιμνών (NATURA¹³ – CORINE / παραλίμνιες ζώνες) και γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας
- Ρύθμιση συγκρούσεων χρήσεων γης Α' κατοικίας (ευρύτερη περιοχή Αγρινίου και Ναυπάκτου) και Β' κατοικίας – τουρισμού (παράκτια ζώνη Αντιρρίου – Ναυπάκτου)
- Έλεγχος και οργάνωση ανάπτυξης Β' κατοικίας Δυτ. Ακτές (παράκτια ζώνη Πάλαιρου, Μύτικα, Αστακού)
- Πρόληψη – οργάνωση αναμενόμενων πιέσεων στην ευρύτερη περιοχή αξόνων και κόμβων μεταφορών (Δυτ. Άξονας, Παραϊόνια, Αντίρριο, Πλατυγιάλι)

---

¹³ Βλέπε Παράρτημα

- Αναζήτηση δυνητικών περιοχών οργανωμένης ανάπτυξης Β' κατοικίας¹⁴ – τουρισμού στις Δυτικές και ΝΑ ακτές και στα ορεινά

5.7 ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΙ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ

ΕΠΙΠΕΔΟ

5.7.1 ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Η περιφέρεια εμφανίζει τέσσερις πλεονασματικούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας σε επίπεδο χώρας. Δηλαδή στους κλάδους αυτούς το ισοζύγιο των συναλλαγών της περιφέρειας με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας και το εξωτερικό παρουσιάζει πλεόνασμα, με αποτέλεσμα οι πλεονασματικοί κλάδοι χαρακτηρίζονται και ως εξαγωγικοί.

Η Αιτωλοακαρνανία συμμετέχει στη διαμόρφωση των μεγεθών και των τεσσάρων πλεονασματικών κλάδων, που είναι οι ακόλουθοι:

- Πρωτογενής τομέας
- Κατασκευές
- Εμπόριο
- Εκπαίδευση – υγεία

---

¹⁴ Ο έλεγχος ανάπτυξης δεν εμποδίζει την αναζήτηση περιοχών ανάπτυξης, εφ' όσον το ένα αφορά ανοργάνωτη και το άλλο οργανωμένη ανάπτυξη.

Δηλαδή στους κλάδους αυτούς ο ρόλος Αιτωλοακαρνανίας είναι διαπεριφερειακός.

Από την άλλη πλευρά, η περιφέρεια παρουσιάζει έξι κλάδους οικονομικής δραστηριότητας με εξειδίκευση σε επίπεδο χώρας. Δηλαδή στους κλάδους αυτούς τα ποσοστά απασχόλησης στην περιφέρεια είναι μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα στο σύνολο της χώρας, που σημαίνει ότι η περιφέρεια εξειδικεύεται στους υπόψη κλάδους. Οι κλάδοι αυτοί είναι εξής:

- Πρωτογενής τομέας
- Κατασκευές
- Μεταφορές – επικοινωνίες
- Εμπόριο
- Δημόσια διοίκηση – άμυνα
- Λοιπές υπηρεσίες

Όπως διαπιστώνεται, από τους έξι κλάδους με εξειδίκευση οι τρεις ανήκουν και στην κατηγορία των πλεονασματικών κλάδων σε επίπεδο χώρας. Σ' αυτούς τους τρεις, η Αιτωλοακαρνανία συμβάλλει στο σχηματισμό των μεγεθών τους. Συνεπώς ο ρόλος της Αιτωλοακαρνανίας είναι διαπεριφερειακός για τον πρωτογενή τομέα, τις κατασκευές και το εμπόριο.

Ειδικεύοντας ως προς τη μεταποίηση, ο κλάδος αυτός δεν ανήκει ούτε στην κατηγορία των πλεονασματικών κλάδων ούτε στην κατηγορία των κλάδων με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο. Παρόλα αυτά, επισημάνθηκαν επτά μεταποιητικοί κλάδοι με εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο, που είναι οι επόμενοι

- Είδη διατροφής

- Ποτά
- Υφαντικά
- Ξύλο
- Χαρτί
- Ελαστικά – πλαστικά
- Μη μεταλλικά ορυκτά

Η Αιτωλοακαρνανία συμμετέχει στη διαμόρφωση των μεγεθών των ειδών διατροφής και του ξύλου. Δηλαδή στους δύο αυτούς κλάδους ο ρόλος της Αιτωλοακαρνανίας είναι διαπεριφερειακός.

Περνώντας στις πλεονασματικές δραστηριότητες, στην Αιτωλοακαρνανία εντοπίζονται δύο: τα ορυχεία και ο ηλεκτρισμός – φωταέριο – νερό. Επομένως στις δραστηριότητες αυτές το ισοζύγιο των συναλλαγών της Αιτωλοακαρνανίας με άλλους νομούς της περιφέρειας παρουσιάζει πλεόνασμα, που σημαίνει ότι η Αιτωλοακαρνανία διαδραματίζει περιφερειακό ρόλο.

Αναφορικά με τους μεταποιητικούς κλάδους με εξειδίκευση σε περιφερειακό επίπεδο αυτοί είναι οι εξής:

- Καπνός
- Ένδυση – υπόδηση
- Εκτυπώσεις
- Δέρμα
- Χημικά
- Παράγωγα πετρελαίου
- Βασικά μεταλλουργικά

- Προϊόντα μετάλλου
- Μηχανές
- Μεταφορικά μέσα
- Λοιπά βιομηχανικά προϊόντα

Από τους δεκατρείς μεταποιητικούς κλάδους με εξειδίκευση, στην Αιτωλοακαρνανία βρίσκονται οι τέσσερις: Καπνός, έπιπλα, ηλεκτρικές μηχανές και μεταφορικά μέσα. Δηλαδή στους κλάδους αυτούς ο ρόλος της Αιτωλοακαρνανίας είναι περιφερειακός, αφού τα ποσοστά απασχόλησης είναι μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα σε άλλους νομούς της περιφέρειας.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο ρόλος της Αιτωλοακαρνανίας σε διαπεριφερειακό επίπεδο σχετίζεται με τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- Πρωτογενής τομέας
- Κατασκευές
- Εμπόριο
- Εκπαίδευση – υγεία
- Είδη διατροφής
- Ξύλο

Ο ρόλος της Αιτωλοακαρνανίας σε περιφερειακό επίπεδο στις εξής δραστηριότητες:

- Ορυχεία
- Ηλεκτρισμός – φωταέριο – νερό
- Καπνός
- Έπιπλα

- Ηλεκτρικές μηχανές
- Μεταφορικά μέσα

5.8 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Το ποσοστό αστικού πληθυσμού στον νομό Αιτωλοακαρνανίας αυξήθηκε μεταξύ 1971 και 1991 από 23,7% σε 33,3%. Αντίθετα, το ποσοστό αγροτικού πληθυσμού στη διάρκεια της εικοσαετίας μειώθηκε, από 52,3% σε 49,9%. Η σχετική αστικοποίηση του πληθυσμού και η τριτογενοποίηση της παραγωγής που σημειώνονται τις δύο τελευταίες δεκαετίες αποτυπώνονται και στην χωροταξική οργάνωση του νομού. Με δεδομένη την φυσικογεωγραφική ιδιομορφία της περιοχής η κατανομή πληθυσμού και δραστηριοτήτων εκτείνεται κατά μήκος των ακτών επί του Πατραϊκού κόλπου και του Ιονίου πελάγους, όπως επίσης στον παράλληλο εσωτερικό άξονα της ημιορεινής ενδοχώρας.

Η πληθυσμιακή ιεράρχιση των αστικών κέντρων ανάπτυξης 2^{ου} και 3^{ου} οικιστικού επιπέδου στο νομό Αιτωλοακαρνανίας, είναι η εξής:

Κέντρα Ανάπτυξης	Οικιστικό Επίπεδο
Αγρίνιο	2^ο
Μεσολόγγι	2^ο
Ναύπακτος	3^ο
Αμφιλοχία	3^ο
Βόνιτσα	3^ο
Αστακός	3^ο

Στον νομό υπάρχουν ακόμα 22 κέντρα 4^{ου} οικιστικού επιπέδου.

Η ενότητα ανάπτυξης αλλά και περιβαλλοντικής προστασίας Αμβρακικού και Αιτωλοακαρνανίας σχηματίζεται από τους διαπεριφερειακούς άξονες Βόνιτσα – Αμφιλοχία – Αγρίνιο – Θέρμο και Αστακός – Μεσολόγγι – Ναύπακτος καθώς επίσης από τρεις συνδετήριους ενδοπεριφερειακούς άξονες με κέντρα το Αγρίνιο και το Μεσολόγγι. Πόλο ανάπτυξης αποτελούν Αστακός και Πλατυγιάλι με τάσεις επέκτασης προς Αγγελόκαστρο και προτεινόμενη εξειδίκευση στη μη οχλούσα βιομηχανία και τις μεταφορτώσεις. Η ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας και ο αυτοκινητόδρομος Αγρίνιο – Καρπενήσι – Λαμία ενισχύουν τις σχέσεις της ενότητας με τις όμορες περιφέρειες Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας.

Η μέχρι σήμερα προσπάθεια για την θεσμοθέτηση ενοτήτων, ως βασικών μονάδων αναπτυξιακής ολοκλήρωσης μέσα στο νομό, απεικονίζεται από τους αριθμούς που ακολουθούν:

Ανοιχτές Πόλεις – Οικιστικές ενότητες	Γεωγραφικές Ενότητες	Γεωγραφικές Περιοχές	Εδαφικές Περιφέρειες	Νέοι Δήμοι
1984	(Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι) 1984	1985	(Συμβούλια Περιοχής) 1995	1997

25	22	47	18	29
----	----	----	----	----

Διοικητικές ενότητες διαδημοτικής συνεργασίας με σκοπό την ευρύτερη τοπική ανάπτυξη, μπορεί να δημιουργηθούν κατά περίπτωση στις περιοχές επιρροής των κέντρων 3^{ου} οικιστικού επιπέδου Βόνιτσα, Αμφιλοχία, Αστακός, Θέρμο και Ναύπακτος.

5.9 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

5.9.1 ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Κατασκευή έργων τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού στις έδρες και στους οικισμούς των νέων δήμων Παρακαμυλίων, Πλατάνου, Πυλλήνης, Ινάχου και Αποδοτίας που βρίσκονται στις μειονεκτικές περιοχές του νομού.

Συμπλήρωση τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού στα κέντρα ανάπτυξης 3^{ου} οικιστικού επιπέδου, Ναυπάκτου, Αμφιλοχίας, Βόνιτσας, Αστακού και Θέρμου.

Δημιουργία ζωνών αστικού πρασίνου και κοινοχρήστων χώρων στους μεγαλύτερους οικισμούς του νομού με προτεραιότητα το Αγρίνιο, το Μεσολόγγι και την Ναύπακτο.

Επέκταση κτιριακών εγκαταστάσεων για το πανεπιστημιακό τμήμα στο Αγρίνιο και για το ΤΕΙ Μεσολογγίου. (Η παραπάνω πρόταση ανταποκρίνεται σε διατυπωμένη άποψη της Περιφέρειας και έχει έμμεση αλλά καθοριστική σχέση με την χωροταξική οργάνωση του νομού).

Οργανωτική προετοιμασία για κατά περίπτωση συγκρότηση διοικητικών ενοτήτων διαδημοτικής συνεργασίας μεταξύ των νέων δήμων:

- i. Ανακτορίου και Κεκροπίας
- ii. Αμφιλοχίας, Μενιδίου, Ινάχου και Μεδεώνος
- iii. Αστακού και Αλυζίας
- iv. Θέρμου, Μακρυνείας και Πλατάνου
- v. Ναυπάκτου, Αποδοτίας, Πυλλήνης και Αντιρρίου

5.9.2 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Προστασία και ολοκληρωμένη διαχείριση περιβάλλοντος στην παράκτια ζώνη Αμβρακικού (Ramsar), ΝΔ ακτών (Ramsar, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, εκβολές Αχελώου) και λιμνών (NATURA – CORINE / παραλίμνιες ζώνες) και γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας
- Έλεγχος ανάπτυξης στην παράκτια ζώνη Αμβρακικού (πιέσεις Β' κατοικίας – τουρισμού) και σε γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας – σύγκρουσης με γεωργία)
- Ρύθμιση συγκρούσεων χρήσεων γης Α' κατοικίας (ευρύτερη περιοχή Αγρινίου και Ναυπάκτου) και Β' κατοικίας – τουρισμού (παράκτια ζώνη Αντιρρίου – Ναυπάκτου)
- Έλεγχος και χωροταξική οργάνωση ανάπτυξης – τουρισμού Β' κατοικίας στις Δυτ. Ακτές (παράκτια ζώνη Πάλαιρου, Μύτικα, Αστακού)
- Χωροταξική ρύθμιση αναμενόμενων πιέσεων στην ευρύτερη περιοχή αξόνων και κόμβων μεταφορών (Δυτ. Άξονας, Παραϊόνια, Άκτιο, Αντίρριο, Πλατυγιάλι)

- Αναζήτηση δυνητικών περιοχών οργανωμένης ανάπτυξης Β' κατοικίας – τουρισμού στις Δυτικές και ΝΑ ακτές και στα ορεινά (Δήμοι Ινάχου, Παρακαμπυλίων, Πλατάνου, Πυλλήνης, Αποδοτίας)
- Επιθυμητή αναζήτηση κάλυψη του 55% των αναγκών νέες περιοχές, στην παράκτια ζώνη, σε παραλίμνιες περιοχές ή στα ορεινά

5.9.3 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

- Προστασία και ολοκληρωμένη διαχείριση περιβάλλοντος παράκτιας ζώνης Αμβρακικού (Ramsar) ΝΔ ακτών (Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, εκβολές Αχελώου) και λιμνών (παραλίμνιες ζώνες, απόβλητα)
- Έλεγχος ανάπτυξης στην παράκτια ζώνη για την αποφυγή συγκρούσεων με τουρισμό Β' κατοικία και σε γεωργική γης υψηλής παραγωγικότητας για την αποφυγή συγκρούσεων με γεωργία
- Ρύθμιση συγκρούσεων χρήσεων γης στην ευρύτερη περιοχή Αγρινίου, Ναυπάκτου
- Πρόληψη και οργάνωση αναμενόμενων πιέσεων στην ευρύτερη περιοχή αξόνων και κόμβων μεταφορών (Ιόνιος, Παραϊόνια, Άκτιο, Αντίρριο)
- Ολοκλήρωση και λειτουργία της ΝΑΒΠΠΕ Πλατυγαλίου
- Αναζήτηση μορφών και δραστηριοτήτων ΒΕΠΕ στις ευρύτερες περιοχές Αμφιλοχίας, Αγρινίου, Μεσολογγίου
- Ανάπτυξη δραστηριοτήτων μεταποίησης, βιοτεχνίας παραδοσιακών προϊόντων στα πλαίσια Ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στις ορεινές περιοχές σε συσχετισμό και με τον τουρισμό (Δήμοι Ινάχου, Παρακαμπυλίων, Πλατάνου, Πυλλήνης, Αποδοτίας)
- Δημιουργία υποστηρικτικής υποδομής και υπηρεσιών στο Αγρίνιο

5.9.4 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΡΥΞΗ

- Η επιβολή ειδικών περιβαλλοντικών όρων για όλες τις μεμονωμένες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες (υφιστάμενες και μελλοντικές) στην περιοχή μελέτης
- Ο αυστηρός περιβαλλοντικός έλεγχος σε περιοχές όπου λειτουργούν μεμονωμένες εξορυκτικές δραστηριότητες, στην ευρύτερη περιοχή σημαντικών περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων (π.χ. Μεσολόγγι, Αιτωλικό, Βόνιτσα)
- Σε ευρύτερες περιοχές αστικών κέντρων 1^{ου}, 2^{ου} και 3^{ου} οικιστικού επιπέδου
- Σε περιοχές με γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας (π.χ. Κατούνα Αιτωλοακαρνανίας)

Είναι αναγκαία, τέλος η συνολική χωροθέτηση περιοχών λατομείων αδρανών υλικών στον Νομό για την αντιμετώπιση των σημαντικών αναγκών από τις κατασκευές των προγραμματισμένων μεγάλων έργων υποδομής μεταφορών, τόσο με γενικά (προστασία πόρων) και ειδικότερα (προστασία τοπίου, θέα) περιβαλλοντικά κριτήρια, όσο και με χωροταξικά (προστασία χρήσεων γης από συγκρούσεις, προσπελασιμότητα – μεταφορά υλικών κλπ.)

5.9.5 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΑ

- Προστασία και ολοκληρωμένη διαχείριση περιβάλλοντος στην παράκτια ζώνη και παραλίμνιες ζώνες
- Έλεγχος ανάπτυξης στην παράκτια ζώνη για την αποφυγή συγκρούσεων με τουρισμό και Β' κατοικία
- Προστασία γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας από αλλαγή χρήσης

- Ενθάρρυνση ανάπτυξης επώνυμων αγροτικών προϊόντων και οικολογικών καλλιεργειών
- Δημιουργία υποστηρικτικής υποδομής και υπηρεσιών στις περιοχές στα πλαίσια Ολοκληρωμένων παρεμβάσεων

5.9.6 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Με δεδομένη τη αναγκαιότητα θεσμικής ρύθμισης της χρήσης των βοσκοτόπων και την δυνατότητα ανάπτυξης βοοτροφίας σε πεδινά αρδευόμενα εδάφη, προτείνεται η αναζήτηση και θεσμοθέτηση βοσκοτόπων στον νομό και η ενθάρρυνση ανάπτυξης της κτηνοτροφίας βοοειδών με την δημιουργία της απαιτούμενης υποδομής.

Για τις ορεινές περιοχές όπου αναπτύσσεται η αιγοπροβατοτροφία, προτείνεται ο αυστηρός έλεγχος στην ελεύθερη βόσκηση για την προστασία των δασών και του περιβάλλοντος γενικότερα, στα πλαίσια και των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων που προτείνονται για την ενίσχυση των περιοχών αυτών.

5.9.7 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

Ανάσχεση – έλεγχος: στις περιοχές που προτείνονται ως ευρύτερες ζώνες για αναζήτηση ήπιων – ελεγχόμενων δραστηριοτήτων τουρισμού – παραθερισμού προτείνεται η ανάσχεση της ανάπτυξης των υδατοκαλλιεργειών. Στα υπόλοιπα τμήματα των νοτίων και δυτικών ακτών εκτός αυτών που προτείνονται στην επόμενη παράγραφο για ανάπτυξη, προτείνονται ο έλεγχος της εγκατάστασης των υδατοκαλλιεργειών κατά περίπτωση.

Ανάπτυξη : ακτές Αμβρακικού, λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου – Αιτωλικού, ποτάμια και λιμναίες υδατοκαλλιέργειες ενδοχώρας σύμφωνα με τους τυχόν επιβαλλόμενους από ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες περιορισμούς.

Τονίζεται και εδώ η αναγκαιότητα ορθολογικής διαχείρισης των πόρων και των υδάτινων οικοσυστημάτων ως βασικό πλαίσιο πολιτικής ανάπτυξης.

Η συμπλήρωση και η βελτίωση των ειδικών υποδομών και των υπηρεσιών στήριξης θα βοηθήσει την ενίσχυση και ποιοτική αναβάθμιση του κλάδου, αυξάνοντας περαιτέρω την ανταγωνιστικότητα του προϊόντος.

Η ενθάρρυνση της ανάπτυξης χερσαίων υδατοκαλλιεργειών στην ενδοχώρα και ειδικότερα στις ορεινές περιοχές θα εξασφαλίσει συμπληρωματικές δραστηριότητες και θα βοηθήσει στην σταθεροποίηση των πληθυσμών και στην άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

5.9.8 ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Συγκριτικό πλεονέκτημα : Περιβάλλον (Αμβρακικός κόλπος, υγροβιότοπος Ramsar Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού, λίμνες, περιοχές NATURA 2000),

Επιθυμητοί άξονες ανάπτυξης τουρισμού:

- Ήπιες μορφές τουρισμού στα πλαίσια ολοκληρωμένης διαχείρισης των φυσικών πόρων
- Ελεγχόμενη και οργανωμένη ανάπτυξη τουρισμού στην παράκτια ζώνη

- Έλεγχος ανάπτυξης σε γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας
- Ανάπτυξη ολοκληρωμένων συμπλεγμάτων ειδικών μορφών τουρισμού στα ορεινά (Δήμοι Ινάχου, Παρακαμυλίων, Πλατάνου, Πυλλήνης, Αποδοτίας) και στην παραλίμνια ενδοχώρα (Δήμοι Θέρμου, Παραβόλας, Πανατωλικού, Θεστιέων, Αρακύνθου, Μακρυνείας)

5.9.9 ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΗΣ

Ως διακλαδικοί άξονες πολιτικής γης προτείνονται οι ακόλουθοι:

- Η προστασία των πόρων και της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας. Προστατευταίοι πόροι θεωρούνται τα επιφανειακά και υπόγεια νερά, οι περιβαλλοντικοί πόροι διεθνών συμβάσεων, οι δασικές εκτάσεις, οι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα διατηρητέα μνημεία της φύσης, οι περιοχές φυσικού κάλλους.
- Ο έλεγχος ανάπτυξης στην παράκτια ζώνη, με κύριες επιθυμητές χρήσεις β' κατοικίας – τουρισμού στις Δυτικές (Πάλαιρου – Αστακός) και στις ΝΑ (Βασιλική – Αντίρριο – Ναύπακτος) ακτές.
- Η ρύθμιση συγκρούσεων χρήσεων γης στις ευρύτερες περιοχές Αγρινίου, Αντιρρίου – Ναυπάκτου
- Η ρύθμιση πιέσεων σε άξονες και κόμβους μεγάλων έργων (Ιόνιος, Παραϊόνια, Άκτιο, Αντίρριο, Πλατυγιάλι)
- Οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης στα ορεινά (Δήμοι Ινάχου, Παρακαμυλίων, Πλατάνου, Πυλλήνης, Αποδοτίας)

Οι κύριες κατευθύνσεις πολιτικής γης κατά παραγωγική δραστηριότητα είναι οι ακόλουθες:

1. Οργανωμένη ανάπτυξη της οικιστικής δραστηριότητας Β' κατοικίας – τουρισμού στην παράκτια ζώνη Αμβρακικού και στις δυτικές (Πάλαιρος – Αστακός) και ΝΑ (Βασιλική – Ναύπακτος) ακτές και στα ορεινά (Δήμοι Ινάχου, Παρακαμυλίων, Πλατάνου, Πυλλήνης, Αποδοτίας)
2. Οργανωμένη ανάπτυξη των μεταποιητικών δραστηριοτήτων, εκτός από την υφιστάμενη ΝΑΒΙΠΕ, σε προτεινόμενα ΒΕΠΕ στις ευρύτερες περιοχές Βόνιτσας, Αμφιλοχίας, Αγρινίου, Μεσολογγίου, Ναυπάκτου και στα ορεινά, στα πλαίσια ΟΛΠΑ, ελεγχόμενη ανάπτυξη των εξορυκτικών δραστηριοτήτων και ρύθμιση των υφιστάμενων
3. ολοκληρωμένη διαχείριση στην ανάπτυξη της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας, συμπληρωματικές δραστηριότητες στήριξης στο Αγρίνιο, Νεοχώρι, Μεσολόγγι, Βόνιτσα, Κατούνα, ανάπτυξη δραστηριοτήτων του πρωτογενούς τομέα στα ορεινά, στα πλαίσια ΟΛΠΑ, αναζήτηση και θεσμοθέτηση βοσκοτόπων σε πεδινές λιβαδικές εκτάσεις, οργανωμένη διαχείριση στην ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειας – ιχθυοκαλλιέργειας. Δεν χωροθετούνται σε ακτές με κύρια επιθυμητή χρήση τουρισμού – β' κατοικίας¹⁵
4. οργανωμένη ανάπτυξη τουρισμού, εκτός από την υπάρχουσα ΠΟΤΑ, κατά προτεραιότητα στις Δυτικές και ΝΔ ακτές και δευτερευόντως στις ακτές Αμβρακικού, δημιουργία συμπληρωματικής και ειδικής τουριστικής υποδομής

---

¹⁵ Προτείνεται ανασχεση ανάπτυξης υδατοκαλλιεργειών σε περιοχές με κύρια προτεινόμενη δραστηριότητα – χρήση τον τουρισμό (Πάλαιρος – Αστακός, μαζικός – θαλάσσιος τουρισμός). Αντίθετα στον Αμβρακικό προτείνεται η ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών ως κύρια δραστηριότητα – χρήση και η ανάπτυξη του τουρισμού ως δευτερεύουσα, στα πλαίσια της περιβαλλοντικής προστασίας και ολοκληρωμένης διαχείρισης της περιοχής (ήπιος τουρισμός – μικρές μονάδες).

στην παράκτια ζώνη με κέντρα υπηρεσιών στήριξης Μενίδι, Αμφιλοχία, Βόνιτσα, Ναύπακτο, Αντίρριο, Μεσολόγγι, Αιτωλικό, Αστακό, Μύτικα, Παλαίρο, Αγρίνιο. Προτεινόμενα αγκυροβόλια τουριστικών σκαφών στην περιοχή Ναυπάκτου, Αστακού, Πάλαιρου και Βόνιτσας, ολοκληρωμένα συμπλέγματα ειδικών μορφών τουρισμού στην παραλίμνια περιοχή Τριγωνίδας με κέντρο υπηρεσιών στήριξης το Θέρμο και στα ορεινά. Με κέντρα υπηρεσιών στήριξης το Χαλκιόπουλο, την Άνω Χώρα, Πλάτανο, Πυλλήνη, Αγ.Βλάσιο.

Θα ήταν δυνατό, να χαρακτηρισθούν ως Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων βάσει της διαδικασίας που προβλέπεται από τον νόμο, οι εξής περιοχές, στηριγμένες σε τεκμηριωμένες ειδικές χωροταξικές μελέτες:

- στην κατηγορία α:
  - οι ευρύτερες περιοχές των ζεύξεων Ακτίου – Πρέβεζας και Αντιρρίου – Ρίου
  - οι ζώνες κατά μήκος των βασικών οδικών αξόνων Ιόνιας, Παραϊόνιας
  - οι ευρύτερες περιοχές κόμβων – λιμανιών, όπως π.χ Πλατυγιάλι, Αστακός
- στην κατηγορία β οι μειονεκτικές περιοχές:
  - Δήμοι Ινάχου, Παρακαμπυλίων, Πυλλήνης, Πλατάνου, Αποδοτίας
- στην κατηγορία γ οι φθίνουσες από δημογραφική άποψη περιοχές:
  - Δήμοι Αγγελόκαστρου, Αιτωλικού, Αιτωλικού, Αλυζίας, Αμφιλοχίας, Αρακύνθου, Αστακού, Θέρμου, Θεστιέων, Ινάχου, Μακρυνείας, Μεδεάνος, Μενιδίου, Μεσολογγίου, Νεάπολης, Οινιάδων,

Παναιτωλικού, Παραβόλας, Παρακαμπυλίων, Πλατάνου, Πυλλήνης,
Στράτου, Φυτειών, Χαλκειάς

5.10 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΧΩΡΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ, ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Στο πλαίσιο των κοινοτικών και εθνικών πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης της Δυτικής Ελλάδας ως περιφέρειας του Στόχου 1, αναπτυξιακά καθυστερημένης σε σχέση με τις λοιπές ευρωπαϊκές περιφέρειες και ορισμένες από τις ελληνικές, υλοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια 1988 – 1999 / I και II ΚΠΣ πολυάριθμα προγράμματα ανάπτυξης μέσω των χρηματοδοτικών πόρων των τομεακών ΚΠΣ εθνικού επιπέδου, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας. Τα προγράμματα αυτά στόχευαν στην άμβλυνση των ανισοτήτων και την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη, στη βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού πλαισίου, την πολιτιστική αναβάθμιση και την προστασία του περιβάλλοντος.

Ειδικότερα στόχευαν στην ευρύτερη αναπτυξιακή αναβάθμιση της περιφέρειας ως πύλης διασύνδεσης με την Ευρώπη, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα, καθώς και στην ανάπτυξη των ζωνών βιομηχανίας – βιοτεχνίας. Στο πλαίσιο των χρηματοδοτήσεων είχαν περιληφθεί επίσης έργα αναβάθμισης των υπηρεσιών και της υποδομής, μέτρα βελτίωσης των δυνατοτήτων και της εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού, κ.λ.π.

Αξιολογώντας τη συμμετοχή των πόρων των Κοινοτικών Προγραμμάτων στην περιφέρεια σε σχέση με τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις προκύπτει ότι : μεταξύ των ετών 1980 και 1988 οι δημόσιες επενδύσεις αντιπροσώπευαν το 3,7 % του συνόλου στη χώρα, ενώ μεταξύ 1989 και 1996 το 5,4 %, δηλαδή διαπιστώνεται αύξηση. Αντίστοιχα οι ιδιωτικές μεταξύ 1980 και 1989 αντιστοιχούσαν στο 5,4 % του συνόλου σε επίπεδο χώρας, ενώ μεταξύ 1990 και 1997 αντιπροσώπευαν το 4,5 %, δηλαδή διαπιστώνεται μείωση.

Τα Κοινοτικά Προγράμματα κατά την περίοδο 1989 – 1996 αντιπροσώπευαν το 4,6 % των συνολικών κοινοτικών προγραμμάτων στη χώρα, ενώ την περίοδο 1997 – 1999 αντιπροσώπευαν το 3,8 %, δηλαδή διαπιστώνεται μείωση.

Σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο στην Αιτωλοακαρνανία και την Ηλεία αυξήθηκαν οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ μειώθηκαν τα κοινοτικά προγράμματα και οι ιδιωτικές επενδύσεις των αναπτυξιακών νόμων στην Αχαΐα ακολούθηθηκε το αντίθετο ακριβώς επενδυτικό πρότυπο.

Αξιολογώντας τις χωρικές επιπτώσεις των παραπάνω προγραμμάτων επισημαίνεται ότι :

- Διαπιστώθηκαν καθυστερήσεις στην προώθηση των μεγάλων έργων υποδομής (οδικών και σιδηροδρομικών), δεδομένου ότι λόγω της κλίμακας των έργων αυτών οι αναγκαίοι χρόνοι ολοκλήρωσης υπερβαίνουν τον ορίζοντα του πενταετούς προγραμματισμού.
- Ως προς τις παραγωγικές επενδύσεις διατέθηκαν ικανοί πόροι αναφορικά με τον πρωτογενή τομέα και τη βιομηχανία, οι οποίοι συγκράτησαν την ύφεση στους τομείς αυτούς.

- Στο επίπεδο των λοιπών τεχνικών υποδομών και του αστικού εξοπλισμού υλοποιήθηκε ευρύς αριθμός έργων και παρεμβάσεων που στο σύνολό τους υποβοήθησαν την τοπική ανάπτυξη.

Σημειώνεται ωστόσο ότι, όπως και στο σύνολο της χώρας, έγινε ευρεία διασπορά των πόρων με αποτέλεσμα τη μειωμένη σχετικά συμβολή στο χώρο, που θα είχε πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα εάν η κατανομή των πόρων ακολουθούσε ένα θεσμοθετημένο χωροταξικό σχέδιο της περιφέρειας, αποσκοπώντας στη λειτουργική και συνεκτική διάθεση πόρων στη βάση επιλεγμένων στόχων χωρικής ανάπτυξης. Η έλλειψη αυτή δεν μηδενίζει βέβαια τη σημασία της αθροιστικής κατανομής πόρων για τοπική εν γένει ανάπτυξη.

Ειδικά για το χρονικό ορίζοντα του Γ' ΚΠΣ 2000 – 2006 έχει εν μέρει αντιμετωπιστεί η ανάγκη συσχέτισης και αλληλοτροφοδότησης χωροταξικού σχεδιασμού και περιφερειακής πολιτικής, μέσα από τις μελέτες των χωροταξικών σχεδίων περιφερειών οι οποίες λειτούργησαν ως πλαίσιο κατευθύνσεων υποστηρίζοντας τη διαδικασία κατάρτισης των ΠΕΠ.

Το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2000 – 2006 /Συμπλήρωμα Προγραμματισμού θέτει τους εξής Στρατηγούς Στόχους περιφερειακής ανάπτυξης για τη Δυτική Ελλάδα :

1. Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της χώρας.
2. Πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη – Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004

3. Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης της περιφέρειας και προώθηση της καινοτομίας.
4. Ενίσχυση αστικών υποδομών – βελτίωση ποιότητας ζωής.
5. Προώθηση της απασχόλησης και εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού.
6. Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου / Αγροτική ανάπτυξη και Παρεμβάσεις στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές.
7. Καινοτομία.

Το παραπάνω πλαίσιο γενικών στόχων του ΠΕΠ 2000 – 2006 εκτιμάται ότι ανταποκρίνεται στη μέχρι τώρα αξιολόγηση των αναπτυξιακών και χωρικών προβλημάτων της περιφέρειας και εναρμονίζεται με τους στόχους του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000 – 2006, ακολουθεί δε τους πολιτικούς στόχους του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Χωρικής Ανάπτυξης (ΕΣΧΑ) για :

- Προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής,
- Συνετή διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς και
- Επιδίωξη της ισόρροπης και ανταγωνιστικής ανάπτυξης όλων των περιοχών

Επίσης οι στόχοι αυτοί εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του ΕΣΧΑ αναφορικά με τη χωροταξία και την οικιστική δομή για :

- Ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος,
- Συγκρότηση μιας νέας σχέσης πόλεων – υπαίθρου,

- Εξασφάλιση ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και τις γνώσεις και αειφόρος ανάπτυξη,
- Συνετή διαχείριση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τέλος οι στρατηγικοί στόχοι του ΠΕΠ εντάσσονται και στους βασικούς στόχους του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που είναι :

- Βασικοί Άξονες Ανάπτυξης και Πύλες συνεργασίας
- Διαπεριφερειακή Σύγκλιση και Ισορροπία
- Πολυκεντρική Οικιστική Δομή και αναβάθμιση Μητροπολιτικών Κέντρων
- Ισότητα Πρόσβασης και Χωρική Συνοχή
- Προστασία και Διαχείριση της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- Διαφοροποίηση και Αναβάθμιση Κρίσιμων Περιοχών του Εθνικού Χώρου : ορεινές, παράκτιες, νησιώτικες
- Νέες μορφές χωρικής οργάνωσης σε τοπικό επίπεδο

Ειδικότερα :

- I. Ο στόχος του ΠΕΠ για «Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της χώρας» συνδέεται άμεσα με τους στόχους του ΕΣΧΑ για : οικονομική και κοινωνική συνοχή, ισόρροπη και ανταγωνιστική ανάπτυξη όλων των περιοχών, ανάπτυξη ενός ισόρροπη και πολυκεντρικού αστικού συστήματος, εξασφάλιση ισότητας πρόσβασης στις υποδομές. Επίσης με τους στόχους του Γενικού Πλαισίου ΧΣΑΑ : Βασικοί Άξονες Ανάπτυξης και Πύλες

συνεργασίας, Διαπεριφερειακή Σύγκλιση και Ισορροπία, Ισότητα Πρόσβασης και Χωρική Συνοχή.

- II. Ο στόχος για «Πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη – Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004» συνδέεται με το στόχο του ΕΣΧΑ για αειφόρου ανάπτυξη, συνετή διαχείριση και προστασία της φυσικής πολιτιστικής κληρονομιάς και τον αντίστοιχο στόχο του Γενικού Πλαισίου ΧΣΑΑ για Προστασία και Διαχείριση της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

- III. Ο στόχος για «Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης της περιφέρειας και προώθηση της καινοτομίας» συνδέεται με το στόχο του ΕΣΧΑ για οικονομική και κοινωνική συνοχή, καθώς και για ισόρροπη και ανταγωνιστική ανάπτυξη όλων των περιοχών. Επίσης με τους στόχους του Γενικού Πλαισίου ΧΣΑΑ για Διαπεριφερειακή Σύγκλιση και Ισορροπία και Πολυκεντρική Οικιστική Δομή.

- IV. Ο στόχος για «Προώθηση της απασχόλησης και εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού» συνδέεται με τους στόχους του ΕΣΧΑ για ισότητα πρόσβασης στις γνώσεις και για κοινωνική συνοχή.

- V. Ο στόχος για «Ενίσχυση αστικών υποδομών – βελτίωση ποιότητας ζωής» συνδέεται με τους στόχους του ΕΣΧΑ για οικονομική και κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού

αστικού συστήματος, καθώς και με το στόχο του Γενικού Πλαισίου ΧΣΑΑ για Πολυκεντρική Οικιστική Δομή.

VI. Ο στόχος για «Αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου / Αγροτική ανάπτυξη και Παρεμβάσεις στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές» συνδέεται με το στόχο του ΕΣΧΑ για ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλεων – υπαίθρου, καθώς και το στόχο του Γενικού Πλαισίου ΧΣΑΑ για Διαφοροποίηση και Αναβάθμιση Κρίσιμων Περιοχών του Εθνικού Χώρου : ορεινές, παράκτιες, νησιώτικες

VII. Ο στόχος για «Καινοτομία» τέλος συνδέεται με το στόχο του ΕΣΧΑ για ισόρροπη και ανταγωνιστική ανάπτυξη όλων των περιοχών.

Στο πλαίσιο των εθνικών τομειακών ΕΠ 2000 – 2006 περιλαμβάνονται επίσης τα μεγάλα έργα υποδομών με άμεση αναφορά στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ειδικότερα δε :

I. Ο Σιδηροδρομικός άξονας Πειραιάς – Αθήνα – Θεσσαλονίκη¹⁶

(σιδηροδρομικός ΠΑΘΕ) με το τμήμα του «Γραμμή Αθήνα(ΣΚΑ) – Ελευσίνα – Κόρινθος – Πάτρα» με διπλή γραμμή κανονικού εύρους εξοπλισμένη με σύγχρονα συστήματα σηματοδότησης και τηλεδιοίκησης και μέγιστες ταχύτητες της τάξεως των 200 χλμ./ώρα στο τμήμα ΣΚΑ - Κόρινθος –

---

¹⁶ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Σιδηρόδρομοι, Αεροδρόμια, Αστικές Συγκοινωνίες» Άξονας Προτεραιότητας 2, Γραμμή Αθήνα (ΣΚΑ) – Ελευσίνα – Κόρινθος – Πάτρα

Λυκοποριά, 150 χλμ/ώρα στο τμήμα Λυκοποριά – Αίγιο και 120 χλμ/ώρα στο τμήμα Αίγιο – Πάτρας.

II. **Ο Οδικός Άξονας ΠΑΘΕ¹⁷** σε σχέση με την περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με ολοκλήρωση των υπό κατασκευή τμημάτων μήκους 63,9 χλμ., μετατροπή σε αυτοκινητόδρομο νέων τμημάτων συνολικού μήκους 145,3 χλμ.

Ολοκλήρωσης της Ζεύξης του Ρίου – Αντιρρίου, υλοποίηση των συνδέσεων της παράκαμψης Πατρών με την πόλη και το λιμάνι μήκους 4,5 χλμ.

III. **Η Ιόνια Οδός¹⁸** με ολοκλήρωση των υπό κατασκευή τμημάτων της Ιόνιας Οδού συνολικού μήκους 29 χλμ.

IV. **Επέκταση και εκσυγχρονισμός του λιμένα Πατρών ως θαλάσσια δυτική πύλη της χώρας¹⁹.**

Η ολοκλήρωση των παραπάνω έργων εθνικής κλίμακας αξιολογείται ως καθοριστικής σημασίας παρέμβαση αναφορικά με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, εντάσσεται δε πλήρως στους στρατηγούς στόχους τόσο του ΕΣΧΑ, όσο και του Γενικού Πλαισίου ΧΣΑΑ διότι :

- Υλοποιούν τους στόχους του ΕΣΧΑ για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, την επιδίωξη της ισόρροπης και

---

¹⁷ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ:Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Οδικοί Άξονες, Λιμάνια, Αστική Ανάπτυξη» Άξονας Προτεραιότητας 1 – Οδικός Άξονας ΠΑΘΕ

¹⁸ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ:Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Οδικοί Άξονες, Λιμάνια, Αστική Ανάπτυξη» Άξονας Προτεραιότητας 3 – Λοιποί Οδικοί Άξονες

¹⁹ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ:Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Οδικοί Άξονες, Λιμάνια, Αστική Ανάπτυξη» Άξονας Προτεραιότητας 7 – Λιμάνια, με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε μεγάλα λιμάνια εθνικής σημασίας

ανταγωνιστικής ανάπτυξης όλων των περιοχών, την ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλεων – υπαίθρου, τέλος δε την εξασφάλιση ισότητας πρόσβασης στις υποδομές.

- Επιπλέον υλοποιούν τους στρατηγικούς στόχους του Γενικού Πλαισίου ΧΣΑΑ για δημιουργία Βασικών Αξόνων Ανάπτυξης και Πυλών συνεργασίας, Διαπεριφερειακή Σύγκλιση και Ισορροπία, Πολυκεντρική Οικιστική Δομή και Αναβάθμιση Μητροπολιτικών Κέντρων, τέλος δε Ισότητα Πρόσβασης και Χωρική Συνοχή.

Ειδικότερα με τα μεγάλα έργα υποδομών η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποκτά τις βασικές προϋποθέσεις για άρση της απομόνωσής της στον εθνικό και διεθνή χώρο, ισόρροπη ένταξή της στον εθνικό – διεθνή Δυτικό Αναπτυξιακό άξονα της χώρας, αναβάθμισής της σε θαλάσσια δυτική πύλη της χώρας και κόμβο συνδυασμένων μεταφορών ενταγμένο στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, τέλος δε για μια ισόρροπη ενδοπεριφερειακή ανάπτυξή της που θα επιτρέψει την αναβάθμιση του αναπτυξιακού της ρόλου, την πολυκεντρική οργάνωση του χώρου της και την αξιοποίηση των πλουσίων και διεθνούς σημασίας συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΜΒΑΣΗ RAMSAR

Διεθνής Συμφωνία που υπογράφηκε στην πόλη Ραμσάϊρ του Ιράν το 1971, άλλως γνωστή και ως «Συμφωνία επί των Διεθνούς ενδιαφέροντος Υγροτόπων», η οποία τέθηκε σε ισχύ με το Ν.Δ. 191/1974 και στην οποία έχουν περιληφθεί 11 υγρότοποι της χώρας (λίμνες Βόλβης - Λαγκαδά, Αμβρακικός, Μεσολόγγι - Αιτωλικό, λίμνες Πρέσπες, λίμνη Μητρικού, λίμνη Βιστωνίδας - Πόρτο Λάγος, δέλτα Έβρου, δέλτα Αλιάκμονα - Λουδία - Αξιού, λίμνη Κερκίνη, δέλτα Νέστου, Κοτύχι - Στροφυλιά), 2 θαλάσσια πάρκα (Β. Σποράδων, Λαγανά Ζακύνθου), 1 εθνικός δρυμός (Πίνδος), και 1 καταφύγιο θηραμάτων (δάσος Δαδιάς).

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ NATURA 2000

Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών, οι οποίες φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών: Τις «**Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)**» για την Ορνιθοπανίδα, και τους «**Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)**».

Ο κατάλογος των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας όσον αφορά την Μεσογειακή ζώνη,

στην οποία ανήκει εξ ολοκλήρου η Ελλάδα, οριστικοποιήθηκε και δημοσιεύθηκε στην επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ»

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Πολιτικό πλαίσιο του Προγράμματος αποτελούν οι προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης και οι αντίστοιχες δηλώσεις του Πρωθυπουργού ("υποχρεωτική συνένωση των μικρών Ο.Τ.Α.")

Το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης προετοίμασε, μία ολοκληρωμένη και πλήρη πρόταση για το πρόγραμμα συνένωσης των Ο.Τ.Α. της χώρας μας, το οποίο εκφράζει το γενικό πολιτικό πλαίσιο ανακυττάρωσης του πρώτου βαθμού Αυτοδιοίκησης.

Το Πρόγραμμα αυτό που φέρει το συμβολικό τίτλο "ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ" συζητήθηκε και εγκρίθηκε στην συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου την Τετάρτη 26 Φεβρουαρίου 1997.

Εκτιμούμε ότι είναι μία θεμελιώδης μεταρρύθμιση η οποία εντάσσεται μέσα στο συνολικό μας σχεδιασμό για την ανασυγκρότηση του κράτους.

Βέβαια, υπάρχουν σε εξέλιξη και μια σειρά άλλων παρεμβάσεων για τον επιδιωκόμενο στόχο της ανασυγκρότησης του κράτους (Οργάνωση της Περιφέρειας,

νέες αρμοδιότητες στην Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση, ενίσχυση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης κ.α.)

Από σήμερα, λοιπόν, ξεκινάμε την δοκιμασία ενός ευρύτατου εθνικού διαλόγου σε όλη την επικράτεια, με όλους τους κοινωνικούς φορείς, κυρίαρχο όμως ρόλο θα έχει η Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση.

Βασική επιδίωξη και προσδοκία όλων μας, η μεγάλη αυτή μεταρρύθμιση που επί σειρά ετών αποτελούσε και αίτημα των εκπροσώπων της Αυτοδιοίκησης να έχει την ευρύτερη δυνατή πολιτική και κοινωνική συναίνεση.

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Τυπολογία των ΟΤΑ πρώτης βαθμίδας

Το οργανωτικό σχήμα της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης που εισήγαγε ο ν. ΔΝΖ /1912 θεμελίωσε τη διττή τυπολογία των ΟΤΑ στη βάση της διάκρισης μεταξύ αγροτικών και αστικών οικισμών. Η αμφισβήτηση όμως κατά του δημοτικού θεσμού οδήγησε στον προσδιορισμό με αυστηρά πληθυσμιακά και εμμέσως χωροταξικά κριτήρια των αστικών οικιστικών ενότητων οι οποίες προσέλαβαν αντίστοιχη διοικητική μορφή, ως δήμοι. Το σύνθημα της απελευθέρωσης των συνοικισμών επένδυσε ιδεολογικά ένα εύπλαστο θεσμικό πλαίσιο αναγνώρισης των κοινοτήτων και συνέβαλε στο επίμαχο φαινόμενο της πολυδιάσπασης και της ίδρυσης εξαρχής μη βιώσιμων διοικητικών μονάδων. Πάντως, ως προς την αναγνώριση των κοινοτήτων δεν πρέπει να διαφύγει από την προσοχή μας η καθιέρωση και λειτουργικών κριτηρίων, όπως η ύπαρξη ή η ικανότητα χρηματοδότησης σχολείου στοιχειώδους εκπαιδευσεως.

Αλλά και το προηγούμενο θεσμικό καθεστώς του Β.Δ. της 27ης Δεκεμβρίου 1834 κατέτασσε τους δήμους σε τρεις "τάξεις" ανάλογα με τον πληθυσμό. Σε κάθε τάξη αντιστοιχούσε διαφορετικός αριθμός δημορχιακών παρέδρων και υπήρξε διαφορά και ως προς τον τρόπο διορισμού του Δημάρχου. Εν ολίγοις, το πληθυσμιακό κριτήριο συνδέθηκε και τότε με διαφορές στη συγκρότηση των διοικητικών οργάνων.

Το φαινόμενο της θέσπισης διαφορετικών τύπων πρωτοβάθμιων ΟΤΑ συναντάται και σε ευρωπαϊκές χώρες, χαρακτηριστικότερη των οποίων είναι η περίπτωση της Γερμανίας. Υπάρχουν πάντως και πολλές που έχουν ενιαίο τύπο ανεξάρτητα από πληθυσμό ή οικιστική μορφή, γεγονός που συνήθως σχολιάζεται από τους ειδικούς ως αρνητικό.

Στην χώρα μας παρατηρείται μία ανακόλουθη κατάσταση: ενώ η αρχική διαφορετικότητα μεταξύ δήμου και κοινότητας είχε θεμελιωθεί σε πληθυσμιακά και χωροταξικά κριτήρια, γεγονός που αποτελούσε θετικό γνώρισμα για το σύστημά μας, στη συνέχεια η μεν κοινότητα έμεινε καθλωμένη στα δεδομένα του 1912, ο δε δήμος έγινε κατανοητός ως αξιολογική οντότητα ανώτερη της κοινότητας και έτσι επιδιώκεται η μετεξέλιξη κοινοτήτων σε δήμους μεταβάλλοντας το αρχικό περιεχόμενο της διαφοράς. Ταυτόχρονα παρατηρείται η θεσμοθέτηση δήμων που έχουν ενιαίο θεσμικό πλαίσιο αλλά κρίσιμες πληθυσμιακές και χωροταξικές διαφορές.

Προκειμένου να υπάρξει ορθολογικότερη διοικητική οργάνωση αλλά και να προσαρμοσθεί το θεσμικό πλαίσιο στη σύγχρονη πραγματικότητα και τις διοικητικές

και αναπτυξιακές ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας προτείνεται η εξειδίκευση των επιμέρους τύπων πρωτοβάθμιων ΟΤΑ. Ασφαλώς ως προς το βασικό ονομαστικό προσδιορισμό, για ιστορικούς αλλά και δεοντολογικούς λόγους προτείνεται η χρήση του όρου: Δήμος. Οι Δήμοι όμως πρέπει να διακρίνονται σε ειδικούς τύπους και στον καθένα θα αναλογούν ιδιαιτερότητες τόσο ως προς το διοικητικό σύστημα αλλά και ως προς τις αρμοδιότητες. Επίσης είναι χρήσιμο να επισημανθεί ότι οι επιθετικοί προσδιορισμοί των τύπων των δήμων δεν πρέπει να αποτυπωθούν και στο νομικό πλαίσιο. Άλλωστε η διάκρισή τους έχει μόνο λειτουργικό χαρακτήρα και δεν αποτελεί αξιολογική ή οργανωτική διάκριση ΟΤΑ.

Δήμος - Ενότητα Χωριών

Βασικό χαρακτηριστικό είναι η ενότητα αγροτικών οικισμών. Θα αποτελεί το κατεξοχήν "προϊόν" των Συνενώσεων. Κύριο γνώρισμα η αναπτυξιακή λειτουργία της Δημοτικής Αρχής και η δημοτική αποκέντρωση στη βάση των πρώην Κοινοτήτων με τα Τοπικά Συμβούλια, ακόμη και στην έδρα του νέου ΟΤΑ. Εκλογικό σύστημα που επιτρέπει την εκπροσώπηση όλων, στο μέτρο του δυνατού, των πρώην κοινοτήτων στο Δημοτικό Συμβούλιο. Ειδικές ρυθμίσεις σχετικά με τις αρμοδιότητες μπορούν να αναφέρονται στις ορεινές ή παραμεθόριες περιοχές.

Δήμος - Ημιαστικός οικισμός

Βασικό χαρακτηριστικό η ύπαρξη ενός ημιαστικού οικισμού με πληθυσμό άνω των 2.500 ή 5.000 κατοίκων. Μ' αυτόν συνενώνονται όμοροι ΟΤΑ εφόσον βρίσκονται στην άμεση επιρροή του. Τοπικά Συμβούλια στις μικρότερες κοινότητες που θα συνενωθούν μαζί του. Σύστημα εκπροσώπησης και των μικρότερων κοινοτήτων στο Δημοτικό Συμβούλιο.

Αστικός Δήμος

Ο κλασικός τύπος του σύγχρονου αστικού δήμου. Προσαρτώνται οι όμορες κοινότητες δορυφόροι. Τοπικά Συμβούλια στις προσαρτώμενες κοινότητες.

Δήμος- Νησί

Εκτός από τα μεγάλα νησιά που αποτελούν, σε αρκετές περιπτώσεις, νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις ή εκείνα που έχουν μεγάλη έκταση και πληθυσμό, όλοι οι ΟΤΑ των υπολοίπων μικρών νησιών επιδιώκεται η Συνένωση έτσι ώστε κάθε νησί να οργανώνεται ως δήμος. Ως προς το διοικητικό σύστημα ισχύουν κατεξοχήν τα αναφερόμενα στους αντίστοιχους τύπους που περιγράφονται παραπάνω.

Δήμος - Πολεοδομικό Συγκρότημα

Πρόκειται για τους μεγάλους δήμους (εκτός των δύο μητροπολιτικών κέντρων) που αποτελούν ήδη μικρές μητροπολιτικές περιοχές Σ' αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να εξετασθεί, μετά την ολοκλήρωση της ανασυγκρότησης και την ανάδειξη των νέων δημοτικών αρχών, η συγκρότηση θεσμών συνεργασίας για τη διαχείριση ευρύτερων λειτουργιών της περιοχής.

Δήμοι - Τμήματα μητροπολιτικών περιοχών

Πρόκειται για τους ΟΤΑ της μητροπολιτικής περιοχής Αττικής και Θεσσαλονίκης που ο ρόλος τους καθώς και η χωρική τους ανασυγκρότηση πρέπει να επαναπροσδιορισθεί στο πλαίσιο συστήματος μητροπολιτικής διοίκησης. (Γι' αυτό άλλωστε το προτεινόμενο Πρόγραμμα δεν αφορά την Αττική και τα πολεοδομικά συγκροτήματα της Θεσσαλονίκης και του Βόλου - Ν. Ιωνίας)

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η σημερινή κατάσταση χαρακτηρίζεται από την πολυδιάσπαση της Πρωτοβάθμιας Τ.Α. σε 5.318 Κοινότητες και περίπου 200 μικρούς Δήμους, με αποτέλεσμα:

α) Αδυναμία των Ο.Τ.Α. να αντεπεξέλθουν στην αποστολή τους, όπως αυτή ορίζεται από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία, και ειδικότερα:

- στον πολιτικό ρόλο τους (αναποτελεσματική πολιτική εκπροσώπηση των μικρών χωριών)
- στον διοικητικό ρόλο τους (αδυναμία παροχής επαρκών υπηρεσιών στους πολίτες)
- στον αναπτυξιακό ρόλο τους (περιορισμένη συμμετοχή στις διαδικασίες της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης)

β) Πολυδιάσπαση και επομένως μη αποδοτική αξιοποίηση των οικονομικών πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού

ΤΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΘΗΚΕ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Διαδοχικές Κυβερνήσεις επιχείρησαν από το 1981 να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της πολυδιάσπασης:

- Με τις (ασχεδίαστες και εθελοντικές) συνενώσεις και τους αναπτυξιακούς συνδέσμους του Ν. 1416/1984.
- Με τις (σχεδιασμένες αλλά εθελοντικές) συνενώσεις του Ν. 1622/1986.
- Με τα συμβούλια περιοχής του Ν. 2218/1994.

Οι μεταρρυθμιστικές αυτές προσπάθειες είχαν θετική κατεύθυνση, αλλά δεν είχαν ικανοποιητικά αποτελέσματα διότι:

1. Η υλοποίηση της μεταρρύθμισης (συνεργασίας και συνένωσης) ανατέθηκε στους ίδιους τους Ο.Τ.Α., ενώ είναι - ουσιαστικά και νομικά - ευθύνη της Πολιτείας ("κρατική υπόθεση")
2. Οι θεσμικές ρυθμίσεις δεν συνοδεύτηκαν από μεσοχρόνιο ολοκληρωμένο πρόγραμμα υποστήριξης των νέων θεσμών και τα αναγκαία μέτρα πολιτικής.

ΤΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

Το Πρόγραμμα που προτείνουμε για την Ανασυγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, περιλαμβάνει:

- Χωροταξικό Σχεδιασμό των ορίων των νέων Ο.Τ.Α. (σε συνεργασία με τις ΤΕΔΚ και τις Περιφερειακές Διοικήσεις) μέχρι το Σεπτέμβριο 1997.
- Νέο νομικό πλαίσιο μέχρι τον Οκτώβριο 1997
- Εκλογές στους νέους Ο.Τ.Α., που θα προκύψουν από την υποχρεωτική συνένωση, τον Οκτώβριο 1998.
- Συνοδευτικά προγράμματα και μέτρα πολιτικής για τη στήριξη της μεταρρύθμισης, για την πενταετία 1997 - 2001.

Το Χωροταξικό και Αναπτυξιακό Πρότυπο των Νέων Δήμων

Ο καθορισμός της κλίμακα ή του μεγέθους των νέων δήμων που θα προκύψουν από τις Συνενώσεις καθορίζει αυτόματα και το είδος των υποδομών που θα πρέπει να δημιουργήσουν για να στηρίζουν τη βιωσιμότητα και την ενδογενή ανάπτυξη.

Για την όσο το δυνατόν ακριβέστερη προσέγγιση των αναγκών σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές είναι ανάγκη να ληφθούν υπόψη ορισμένα στοιχεία βασικότερα των οποίων είναι ο πληθυσμός. Με βάση το μέγεθος αυτό καθορίζονται ποιοτικά και ποσοτικά οι διάφορες κοινωνικοοικονομικές και διοικητικές υποδομές. Για τις

τεχνικές υποδομές σημασία έχει (εκτός του πληθυσμού) η γεωγραφική και χωρική δομή της περιοχής του νέου δήμου, δηλαδή η έκταση, η μορφολογία εδάφους, η ύπαρξη φυσικών πόρων, η θέση σε σχέση με τα μεγάλα αστικά κέντρα και τους μεγάλους συγκοινωνιακούς άξονες της χώρας, τις παραμεθόριες περιοχές, καθώς επίσης και η γειτνίαση με την θάλασσα, κ.λ.π.

Με βάση την αρχή αυτή και με σχετική αφαίρεση δημιουργείται μία ιδεατή ανθρωπογεωγραφική και αναπτυξιακή οντότητα, ως πρότυπο νέου δήμου, το οποίο φυσικά θα πρέπει να προσαρμόζεται σε κάθε συγκεκριμένη εφαρμογή στην πράξη. Μπορεί έτσι να διαμορφωθούν ορισμένοι "τύποι" δήμων ανάλογα με τη διαφοροποίηση των παραμέτρων και των παραγόντων που εκτέθηκαν πιο πάνω. Μία πρώτη τυπολογία με βάση την οποία μπορούν να προσδιορισθούν οι υποδομές διακρίνει τους δήμους σε "αστικούς", "ημιαστικούς" και "αγροτικούς" με την έννοια ότι όλοι κινούνται στο πλαίσιο του επαρχιακού χώρου και δεν αφορούν τους ΟΤΑ που απαρτίζουν τα πολεοδομικά συγκροτήματα και τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Η διαφοροποίηση μεταξύ τους δε σημαίνει ότι είναι κατ' ανάγκη ποσοτική (μέγεθος πληθυσμού) αλλά οπωσδήποτε το πληθυσμιακό μέγεθος συμβαδίζει στην πράξη με τις ποιοτικές διαφορές που παρατηρούνται λόγω της θέσης και του είδους ανάπτυξής τους

Σε κάθε περίπτωση (ύπαρξης ή όχι κεντρικού οικισμού) υπάρχει ένα πρόβλημα κατανομής στο χώρο των υποδομών και του κοινωνικού εξοπλισμού κάθε νέου δήμου που θέλει αρκετή προσοχή στην αντιμετώπισή του. Τέλος το ζήτημα της κοστολόγησης αυτών των υποδομών μπορεί να αντιμετωπιστεί στην αρχή γενικά και ενδεικτικά ώστε να δοθεί μία εικόνα στο σύνολο του εθνικού χώρου ως προς την

τάξη μεγέθους του Προγράμματος. Στην συνέχεια ο ακριβής υπολογισμός θα γίνει αφού έχουν προσδιοριστεί οι νέες αυτοδιοικητικές οντότητες.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στόχοι του προτεινόμενου Προγράμματος είναι:

- Η παροχή υπηρεσιών ισοδύναμης αποτελεσματικότητας στους κατοίκους των πόλεων και των χωριών και επομένως ο εκσυγχρονισμός του διοικητικού μας συστήματος
- Η ουσιαστικοποίηση του ρόλου των Ο.Τ.Α. και η αναβάθμιση των αιρετών και επομένως ο εκσυγχρονισμός του τοπικού πολιτικού συστήματος στη χώρα μας και η διεύρυνση της πολιτικής βαρύτητας της Πρωτοβάθμιας Τ.Α.
- Η δημιουργία ουσιαστικών προϋποθέσεων για την διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια των Ο.Τ.Α.
- Ο συντονισμός των τοπικών δημοσίων επενδύσεων για έργα τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.
- Η ενίσχυση του "ενδογενούς" δυναμικού της ελληνικής περιφέρειας, που είναι αναγκαία προϋπόθεση για μια διαρκή και "βιώσιμη" περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη.
- Η διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων και ο κοινωνικός έλεγχος της τοπικής εξουσίας, που οδηγούν στην εξασφάλιση της νομιμότητας και της προστασίας των πολιτών.
- Οικονομίες κλίμακας στις λειτουργικές δαπάνες και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Οι βασικές αρχές στις οποίες βασίζεται το Πρόγραμμα είναι:

- Ο συνδυασμός των αρχών της δημοκρατικότητας και της αποτελεσματικότητας (μεγάλοι Ο.Τ.Α. αλλά με ισχυρή δημοτική αποκέντρωση).
- Η συντονισμένη εφαρμογή νομικών ρυθμίσεων και αναπτυξιακών μέτρων
  - * Η αναπτυξιακή ενδοδημοτική ισορροπία (κατοχύρωση της ενδοδημοτικής αποκέντρωσης των δημοσίων επενδύσεων)
- Η εξασφάλιση της ευρύτερης δυνατής πολιτικής και κοινωνικής συναίνεσης.

Συμπερασματικά, με το Πρόγραμμα "ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ" επιδιώκεται η "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΜΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ".

Γενικές Αρχές για το Χωροταξικό Σχεδιασμό των Νέων ΟΤΑ

Ο καθορισμός των εδαφικών περιφερειών των νέων ΟΤΑ θα πρέπει να γίνει στη βάση χωροταξικών ενοτήτων, σε συνδυασμό με το μέγεθος του πληθυσμού που προσδιορίζει όλες σχεδόν τις βασικές λειτουργικές εξυπηρετήσεις. Το κύριο στοιχείο εδώ είναι η επιθυμητή κλίμακα ή το μέγεθος του νέου ΟΤΑ και όχι τόσο τα συγκεκριμένα όρια τα οποία ποτέ δεν μπορεί να είναι τέλεια. Η επιθυμητή κλίμακα προσδιορίζει με τη σειρά της το συνολικό αριθμό των ΟΤΑ στον εθνικό χώρο και τέλος γίνεται η οριοθέτηση.

Ένα πρώτο σημείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι δε θα ήταν σκόπιμο να ξεκινήσει από την αρχή ο καθορισμός νέων ενοτήτων, τη στιγμή που υπάρχουν ήδη

αρκετά "είδη" από αυτές (Ανοικτές Πόλεις, Συμβούλια Περιοχής, Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι, Γεωγραφικές Περιοχές). Μια τέτοια ενέργεια θα προκαλούσε μεταξύ των άλλων και αρκετές αντιδράσεις στους πολίτες και τους φορείς της αυτοδιοίκησης. Αντίθετα ο καθορισμός αυτός θα πρέπει να στηριχθεί σε κάποιο από τα προαναφερόμενα είδη και στη συνέχεια με κάποιες προσαρμογές (τις λιγότερες δυνατές) να δημιουργηθούν οι τελικές εδαφικές περιφέρειες.

Ειδικότερα η επιλογή του είδους της ενότητας που θα χρησιμεύσει ως αφητηρία ή ως βάση, θα εξαρτηθεί από την επιλογή του επιθυμητού μεγέθους του νέου ΟΤΑ. Οι ενότητες που υπάρχουν σήμερα, δηλαδή οι ομαδοποιήσεις των ΟΤΑ που έχουν επιτευχθεί με ορισμένες διαδικασίες αλλά και με κάποια σκοπιμότητα, και αποτυπώνονται στον Πίνακα 10, δίδουν ανάλογα με το είδος τους διαφορετικό αριθμό μονάδων.

Η συγκριτική παράθεση των προαναφερομένων ενότητων από άποψη αριθμητικού συνόλου και μέσου πληθυσμού ανά νομό αποτυπώνεται στους πίνακες του Παραρτήματος

Από τα δεδομένα αυτά μπορούμε να έχουμε μία βάση εκκίνησης ώστε να προσεγγίσουμε τον τελικό στόχο. Μια πρώτη επεξεργασία τους είναι απαραίτητη ώστε να καταδειχθεί η ύπαρξη σταθερής και διαχρονικής τάσης στη προτίμηση της γεωγραφικής ενότητας, δηλαδή του κοινού τύπου των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ (χώρος αλληλοεπικάλυψης των διαφόρων γεωγραφικών ενότητων). Αυτή είναι μια επιτελική εργασία γραφείου στο κέντρο. Από εκεί και πέρα θα υπάρξει μία άλλη σειρά διαδικασιών με συμμετοχή και των τοπικών παραγόντων.

Είναι πρόδηλο ότι δύο από τις υφιστάμενες διαιρέσεις πλεονεκτούν ως προς τη συνέργια των στόχων της ανασυγκρότησης. Τα Συμβούλια Περιοχής έχουν βέβαια αρκετά διευρυμένες περιφέρειες αλλά ταυτόχρονα αποτελούν σήμερα ενεργές μονάδες συνεργασίας και ως εκ τούτου είναι σε θέση να υποκατασταθούν από το νέο δήμο. Τούτο πάντως θα αφηθεί στον εκτίμηση των συλλογικών οργάνων της τοπικής αυτό-διοίκησης, και όσων κληθούν σε τοπικό επίπεδο να εκφράσουν γνώμη, να επιλέξουν καταρχήν την ευρύτερη δυνατή χωρική ενότητα, δηλαδή εκείνη των Συμβουλίων Περιοχής. Εφόσον κρίνουν πλήρως αιτιολογημένα ότι οι περιφέρειες των Συμβουλίων Περιοχής δεν πληρούν τις κρίσιμες προϋποθέσεις για την ίδρυση ΟΤΑ πρέπει να τεκμηριώσουν μία άλλη πρόταση η οποία μπορεί να έχει ως βάση τις γεωγραφική ενότητα του ν. 1622/1986 αλλά δε θα κατευθύνεται προς την πολυδιάσπαση ενοτήτων που είναι ταυτόχρονα κατ' ελάχιστον αναγκαίες εφικτές από άποψη χωρικής δυναμικότητας και γι' αυτό δεν ενδείκνυται η διάσπασή τους. Οι προτάσεις για επανακαθορισμό των γεωγραφικών περιοχών του ν. 1622/1986 πρέπει να ανταποκρίνονται σε ορισμένες προδιαγραφές:

- α. Να μη διασπών υφιστάμενη γεωγραφική περιοχή μειώνοντας τον πληθυσμό της και τους αναμενόμενους πόρους.
- β. Να μην καταλήγουν σε ενότητες δύο μόνο ΟΤΑ. Εκείνες μάλιστα από τις υφιστάμενες γεωγραφικές περιοχές που έχουν δύο ΟΤΑ θα πρέπει να ενταχθούν σε ευρύτερες μονάδες.
- γ. Να επιδιώκεται στο ανώτερο δυνατό όριο η Συνένωση των ΟΤΑ σε συνάρτηση με τον πληθυσμό της γεωγραφικής περιοχής.
- δ. Να επιδιώκεται η Συνένωση ΟΤΑ με ομοιογενή, στο μέτρο του δυνατού,

γεωγραφική θέση, π.χ. ορεινών, πεδινών, παραλιακών περιοχών, κ.ο.κ

ΤΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το προτεινόμενο Πρόγραμμα είναι καινοτομικό διότι:

- Δεν επιχειρούμε τη συνένωση των Ο.Τ.Α. μόνον με το νόμο και διοικητικές διαδικασίες, αλλά με ένα ολοκληρωμένο Πρόγραμμα, που περιέχει τις αναγκαίες νομικές ρυθμίσεις, τη χρηματοδότηση τοπικών δημοσίων επενδύσεων και ενός ελάχιστου ύψους λειτουργικών δαπανών, την εξασφάλιση κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού, όργανο παρακολούθησης της εφαρμογής του Προγράμματος κλπ.
- Το Πρόγραμμα περιέχει διαχρονικές δεσμεύσεις της Πολιτείας γιατί είναι πενταετές (1997 - 98: προπαρασκευαστική περίοδος και 1999 - 2001: περίοδος υποστήριξης του νέου θεσμού)
- Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση είναι, επί της αρχής αναγκαστική (υποχρεωτική συνένωση), αλλά με ήπια χαρακτηριστικά στην εφαρμογή της (διατήρηση ονόματος πρώην κοινοτήτων με πολιτικά όργανα τα Τοπικά Συμβούλια που θα έχουν ουσιαστικές αρμοδιότητες, κατοχύρωση της εκπροσώπησης των πρώην κοινοτήτων με περισσότερους από 300 κατοίκους στο Δημοτικό Συμβούλιο, διατήρηση σημερινών δικαιωμάτων των κατοίκων κλπ.)
- Η επιτυχία του Προγράμματος δεν είναι μόνον υπόθεση του ΥΠΕΣΔΔΑ, μια και καλούνται τα αναπτυξιακά Υπουργεία να συμμετέχουν στην εξειδίκευση και την εφαρμογή του και επομένως αποτελεί Πρόγραμμα της Κυβέρνησης.

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ Ο.Τ.Α.

Εκτιμούμε ότι ο αριθμός των νέων Ο.Τ.Α. θα είναι ίσος ή μεγαλύτερος από τον αριθμό των συμβουλίων περιοχής (που είναι 492) και πάντως μικρότερος από τον αριθμό των γεωγραφικών ενοτήτων του Ν. 1622/1986 (που είναι 1116).

(Διατηρούνται ως Κοινότητες οι "χειμάζουσες" και τα μικρά νησιά).

Η ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΟ-ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Ο.Τ.Α.

- Κάθε νέος Δήμος θα έχει τα ακόλουθα όργανα:
  1. Τον Δήμαρχο, το Δημοτικό Συμβούλιο, τη Δημαρχιακή Επιτροπή
  2. Πενταμελή Τοπικά Συμβούλια με Πρόεδρο, σε κάθε πρώην Ο.Τ.Α. με περισσότερους από 300 κατοίκους, που θα εκπροσωπείται στο Δημοτικό Συμβούλιο.
  3. Τριμελή Τοπικά Συμβούλια με επικεφαλής Δημαρχιακό Πάρεδρο, σε κάθε πρώην Ο.Τ.Α. με λιγότερους από 300 κατοίκους, ο οποίος θα συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου.
- Κάθε Τοπικό Συμβούλιο θα έχει ως αρμοδιότητες:
  - τη συντήρηση της τεχνικής υποδομής (των δικτύων ύδρευσης, αποχέτευσης και άρδευσης, των δρόμων, των κοινόχρηστων χώρων κλπ.)
  - την εφαρμογή πολιτιστικών και αθλητικών προγραμμάτων
  - τη διαχείριση χορτολιβαδικών και δασικών εκτάσεων και (με ορισμένες προϋποθέσεις) των κληροδοτημάτων και πλουτοπαραγωγικών πηγών.
- Οι αποφάσεις των Τοπικών Συμβουλίων εκτελούνται μετά την επικύρωσή τους από το αρμόδιο Δημοτικό όργανο.
- Οι κοινοτικοί γραμματείς εντάσσονται σε οργανικές θέσεις των νέων Ο.Τ.Α.

ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Οι κάτοικοι των μικρών Ο.Τ.Α. διατηρούν τα σημερινά δικαιώματά τους, που συνδέονται με την τοπική οικονομική ζωή (εγγραφή στο ΤΕΒΕ κλπ).

Επίσης, προτείνεται η καταβολή ισόβιας χορηγίας στους εν ενεργεία αιρετούς, ως "ηθική αναγνώριση" της προσφοράς τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ»

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1ο: Επεξεργασία Νομικού Πλαισίου - Νομοπαρασκευαστικό

Έργο

Το προτεινόμενο Υποπρόγραμμα περιλαμβάνει τα ακόλουθα μέτρα:

Μέτρο 1.: Νομική και νομοπαρασκευαστική επεξεργασία της διαδικασίας των Συνενώσεων μετά το χωροταξικό σχεδιασμό (κυρίως νομοθετικό πλαίσιο)

Μέτρο 2.: Νομική και νομοπαρασκευαστική επεξεργασία τροποποιήσεων στο ευρύτερο πεδίο των διατάξεων του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα και άλλων νόμων που βελτιώνουν την οργάνωση και λειτουργία της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης υπό το πρίσμα των Συνενώσεων των ΟΤΑ.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2ο: Χωροταξικός Σχεδιασμός των Νέων ΟΤΑ

Μέτρο 1.: Προπαρασκευή χωροταξικού σχεδιασμού

Διερεύνηση της αλληλοεπικάλυψης των υφιστάμενων ενοτήτων (επεξεργασία

χαρτογραφική με GIS υπολογιστή). Παραγωγή νέων χαρτών με "κοινούς τόπους" (αφετηρία νέων ΟΤΑ).

Μέτρο 2.: Επεξεργασία στο πεδίο εφαρμογής- Συμμετοχική διαδικασία

Οργάνωση συζήτησης στις ΤΕΔΚ κάθε νομού με συμμετοχή των ενδιαφερομένων ΟΤΑ, αφού προηγηθεί η αποστολή του σχετικού υλικού και γραπτών οδηγιών καθώς και η κατάρτιση των κατάλληλων στελεχών των ΤΕΔΚ και των Περιφερειακών Διοικήσεων.

Σύνταξη πορίσματος και αιτιολογημένης πρότασης δημιουργίας νέων ΟΤΑ η οποία θα σταλεί στο ΥΠΕΣΔΔΑ και παράλληλα θα χρησιμεύσει ως εισήγηση για γνωμοδότηση από τη Διοικούσα Επιτροπή της ΤΕΔΚ.

Μέτρο 3.: Τελική Επεξεργασία- Σύνταξη οριστικού σχεδίου

Αποστολή: α) της πρότασης της ΤΕΔΚ και β) της πρότασης της Επιτροπής που θα συσταθεί με απόφαση του οικείου Γ.Γ. Περιφέρειας σε κάθε Περιφερειακή Διοίκηση Νομού. Εισήγηση της αρμόδιας Ομάδας Εργασίας. Πολιτική Απόφαση του ΥΠ.ΕΣ.Δ.ΔΑ. και σύνταξη των σχετικών διατάξεων του Σχεδίου Νόμου, όπου θα αποτυπώνεται ανά νομό η διοικητική γεωγραφία της χώρας.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 3ο: Τοπικές Δημόσιες Επενδύσεις

Μέτρο 1.: Διοικητική υποδομή και τεχνικός εξοπλισμός των νέων Δήμων

Το Μέτρο αφορά:

- την επισκευή και τον εξοπλισμό ενός κτιρίου στην έδρα κάθε νέου Δήμου (εφόσον δεν υπάρχει κατάλληλο δημοτικό κατάστημα)
- την προμήθεια ενός ελάχιστου αναγκαίου τεχνικού εξοπλισμού, την εξασφάλιση ενός δημόσιου μεταφορικού μέσου (για την ενδοδημοτική μετακίνηση των κατοίκων, τη μεταφορά των μαθητών κλπ.)

Σημειώνεται ότι στο νέο δημοτικό κατάστημα θα εγκατασταθούν και τυχόν δημόσιες υπηρεσίες που είναι απαραίτητες, αλλά δεν έχουν δική τους εγκατάσταση (Γραφείο ΕΛΤΑ, ΔΕΗ κλπ.).

Μέτρο 2.: Βελτίωση και συμπλήρωση των διακοινοτικών έργων τεχνικής υποδομής και προστασίας του περιβάλλοντος

Το Μέτρο αφορά:

- τον πολεοδομικό σχεδιασμό, τις αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων, αισθητικές παρεμβάσεις κ.λ.π.
- τη βελτίωση και συμπλήρωση των διακοινοτικών έργων τεχνικής υποδομής που εξασφαλίζουν την συγκοινωνιακή επικοινωνία των πρώην κοινοτήτων με την έδρα του νέου Δήμου
- την κατασκευή έργων προστασίας του περιβάλλοντος (π.χ. χώρου υγειονομικής ταφής των απορριμμάτων).

Μέτρο 3.: Βελτίωση της εκπαιδευτικής υποδομής

Το Μέτρο αφορά: τη βελτίωση και επέκταση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων, που είναι απαραίτητες για την ενοποίηση ολιγοθέσιων σχολείων με στόχο, όπου είναι

εφικτό, εξατάξιο σχολείο της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μέτρο 4.: Βελτίωση και συμπλήρωση του κοινωνικού εξοπλισμού υπερτοπικής σημασίας

Το Μέτρο αφορά: τη βελτίωση και συμπλήρωση του κοινωνικού εξοπλισμού υπερτοπικής (διακοινοτικής) σημασίας (π.χ. βρεφονηπιακός σταθμός, αγροτικό ιατρείο, Κ.Α.Π.Η.)

Μέτρο 5.: Βελτίωση και συμπλήρωση της πολιτιστικής και αθλητικής υποδομής υπερτοπικής σημασίας Το Μέτρο αφορά: τη βελτίωση και συμπλήρωση της πολιτιστικής και αθλητικής υποδομής υπερτοπικής (διακοινοτικής) σημασίας (π.χ. χώρος πολλαπλών χρήσεων, βιβλιοθήκη, γήπεδα αθλοπαιδιών)

Μέτρο 6.: Ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας και του ανθρώπινου δυναμικού

Το Μέτρο περιλαμβάνει:

- οικονομικά και άλλα κίνητρα προς τους κατοίκους κάθε περιοχής, που θα αναλάβουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες για την ίδρυση βιώσιμων μονάδων, οι οποίες θα αξιοποιούν τοπικούς πόρους και θα δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.
- προγράμματα συμβουλευτικής, επαγγελματικού προσανατολισμού, κατάρτισης και ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας, νέων και κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων, με αξιοποίηση και του θεσμού των τοπικών συμφώνων απασχόλησης.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 4ο: Στελέχωση των Νέων ΟΤΑ

Μέτρο 1.: Εφαρμογή ρυθμίσεων θεμάτων υπηρετούντος προσωπικού.

Μέτρο 2.: Αποσπάσεις και μετατάξεις διοικητικού και τεχνικού προσωπικού από φορείς του δημοσίου τομέα, με οικονομικά και άλλα κίνητρα.

Μέτρο 3.: Πρόσληψη επιστημονικού προσωπικό.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 5ο: Κάλυψη Λειτουργικών Δαπανών

Το Υποπρόγραμμα στοχεύει στην κάλυψη των βασικών λειτουργικών δαπανών, κυρίως από τους Κ.Α.Π. οι οποίες θα προϋπολογισθούν μετά την ολοκλήρωση του προσδιορισμού προτύπου λειτουργικών δαπανών. Επιδιώκεται η εξασφάλιση ενός ελαχίστου επιπέδου παροχής δημοτικών υπηρεσιών.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 6ο: Οργάνωση και Εκσυγχρονισμός Υπηρεσιών - Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού

Το Υποπρόγραμμα στοχεύει στην οργάνωση των υπηρεσιών των νέων Δήμων με σύγχρονες μεθόδους και χρήση εργαλείων πληροφορικής και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού τους (υπηρετούντων και νεοπροσλαμβανομένων).

Προβλέπεται η χρηματοδότησή του κυρίως από το Πρόγραμμα "ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ" του

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 7ο: Ενημέρωση - Δημοσιότητα

Οι στόχοι του Υποπρογράμματος υπηρετούν τους πολιτικούς και τους επιχειρησιακούς στόχους του Προγράμματος "ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ" με μέτρα και ενέργειες μίας συγκροτημένης επικοινωνιακής πολιτικής.

Συνοπτικά, τα μέτρα και οι ενέργειες αυτές εξασφαλίζουν την κατάλληλη ενημέρωση, διαμορφώνουν τα απαραίτητα "μηνύματα" δημοσιότητας και δημιουργούν τις προϋποθέσεις ενός αποδοτικού δημοκρατικού διαλόγου, που θα αναδείξουν την σκοπιμότητα και την εφικτότητα του Προγράμματος, θα διασφαλίσουν την ευρύτερη δυνατή πολιτική και κοινωνική συναίνεση και θα διευκολύνουν την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητά του.

1. Τα μέτρα και οι ενέργειες ενημέρωσης / δημοσιότητας απευθύνονται:

α. Στους αιρετούς και το προσωπικό των ΟΤΑ ώστε να συμβάλλουν στην εξειδίκευσή του κατά Νομό και να συμμετάσχουν ενεργά στην εφαρμογή του.

β. Στην πολιτική ηγεσία και τα αρμόδια στελέχη της κεντρικής και περιφερειακής Διοίκησης ώστε να αξιοποιήσουν τις δημόσιες πολιτικές, τα χρηματοδοτικά προγράμματα και άλλα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους για την επιτυχή εφαρμογή του Προγράμματος.

γ. Στα κόμματα και τους κοινωνικούς φορείς ώστε να συμβάλλουν θετικά στο δημοκρατικό διάλογο και να εξασφαλιστεί η συναίνεση και υποστήριξή τους

δ. Στα μαζικά μέσα ενημέρωσης, για να ενημερωθεί και ευαισθητοποιηθεί η κοινή γνώμη και ειδικότερα όσοι διατηρούν δεσμούς με τους τόπους καταγωγής τους, ώστε

να εξασφαλιστεί η ευρύτερη δυνατή πολιτική και κοινωνική συναίνεση.

Τα μέτρα και οι ενέργειες αυτές έχουν το ακόλουθο περιεχόμενο:

- Καταδεικνύουν την σκοπιμότητα του Προγράμματος
- Αναλύουν το περιεχόμενο του Προγράμματος
- Αναδεικνύουν τον καινοτομικό χαρακτήρα του
- Τονίζουν τα δημοκρατικά χαρακτηριστικά των επιλογών του Προγράμματος
- Υπογραμμίζουν τις διαχρονικές προγραμματικές δεσμεύσεις της Πολιτείας για την υποστήριξη της εφαρμογής

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το ΥΠΕΣΔΔΑ εκτιμά ότι μπορεί να εξασφαλίσει στην πενταετία 1997-2001:

από τους Κ.Α.Π., την ΣΑΤΑ, κλπ,	266.750.000.000
από το Πρόγραμμα "ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ"	2.000.000.000

Εκτιμούμε ότι τα αρμόδια Υπουργεία θα συγχρηματοδοτήσουν το Πρόγραμμα αυτό, με προγραμματικό προσανατολισμό των πόρων που διαθέτουν ήδη κάθε χρόνο στους Ο.Τ.Α.

Η διαχείριση των πόρων αυτών δεν θα γίνει από το ΥΠΕΣΔΔΑ, αλλά από το κάθε Υπουργείο χωριστά. Ο συντονισμός των χρηματοδοτήσεων για το Πρόγραμμα, θα γίνει με τη σύσταση διυπουργικής "Επιτροπής παρακολούθησης" του

Υποπρογράμματος 3 (Τοπικές Δημόσιες Επενδύσεις)

Συγκεκριμένα οι προϋπολογιζόμενοι πόροι του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης για την τετραετία 1998 - 2001 που θα διατεθούν για την εφαρμογή του Προγράμματος "ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ" και ειδικότερα για την υλοποίηση της ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ και την υποστήριξη των ΝΕΩΝ ΟΤΑ, προέρχονται κατεξοχήν από τρεις πηγές:

- α. Τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους (Κ.Α.Π.)
- β. Την Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Σ.Α.Τ.Α.)
- γ. Το κονδύλι που διατίθεται για την παροχή ατόκων δανείων στους ΟΤΑ.

Το ποσόν που θα διατεθεί από τους Κ.Α.Π. αντιστοιχεί στα δύο τρίτα (2/3) της αναμενόμενης ετήσιας αύξησης των πόρων αυτών η οποία κυμαίνεται στο 15% του ετήσιου συνολικού ποσού τους.

Το ποσόν που θα διατεθεί από την Σ.Α.Τ.Α. είναι ίσο με το 20% του ετήσιου συνολικού ποσού. Το διατιθέμενο ποσόν της Σ.Α.Τ.Α. προέρχεται από τα 2/3 της αναμενόμενης ετήσιας αύξησης του συνολικού ποσού και από το 10% της Σ.Α.Τ.Α. που σήμερα διανέμεται στα Συμβούλια Περιοχής.

Το κονδύλι των Ατόκων Δανείων υπολογίζεται με βάση την αναμενόμενη ετήσια αύξηση του ποσού που έως τώρα διένειμε το ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.&Α. με την μορφή ατόκων δανείων στους ΟΤΑ. Με το ποσά από το εν λόγω κονδύλι χρηματοδοτούνται κυρίως οι μικροί ΟΤΑ για την κάλυψη των αναγκών τους.

Τώρα, στο πλαίσιο της Ανασυγκρότησης των Πρωτοβάθμιων ΟΤΑ, επιδιώκεται η αποδοτική αξιοποίηση αυτού του πόρου για την εφαρμογή του Προγράμματος «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ».

Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι εκτός από τα προαναφερόμενα ποσά το ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α διαθέτει στους ΟΤΑ πρώτου βαθμού το σύνολο του υπολοίπου ποσού των Κ.Α.Π. και της Σ.Α.Τ.Α. έτσι ώστε οι ΟΤΑ τόσο το 1998 όσο και από το 1999 και μετά (Νέοι ΟΤΑ) να διαθέτουν αποπληθωρισμένους τους πόρους που διατίθενται σήμερα από το Υπουργείο.

Οι πόροι που προϋπολογίζονται για να διατεθούν στην εφαρμογή του Προγράμματος, δηλαδή το ποσόν των 266.750.000.000 δρχ, αποτελεί επιπλέον ενίσχυση των νέων Ο.Τ.Α., η οποία πάντως θα επικεντρωθεί αποκλειστικά και μόνο στους σκοπούς και θα διατεθεί σύμφωνα με τα κριτήρια και τις διαδικασίες του Προγράμματος.

Έχουμε προτείνει να χρηματοδοτήσουν:

- το ΥΠΕΧΩΔΕ: πολεοδομικές μελέτες, αναπλάσεις, διακοινοτικά έργα τεχνικής υποδομής, έργα προστασίας περιβάλλοντος
- το ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ: την ενοποίηση ολιγοθέσεων σχολείων σε εξατάξια (της α' βάθμιας και της β' βάθμιας εκπαίδευσης)
- το ΥΠ. ΥΓΕΙΑΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ: κοινωνικό εξοπλισμό διακοινοτικής σημασίας (βρεφονηπιακούς σταθμούς, ΚΑΠΗ, κέντρα κοινωνικής μέριμνας κλπ)
- το ΥΠ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: Πολιτιστικά κέντρα και αθλητικές εγκαταστάσεις

- τα ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ ΕΘΝ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΑΣ και ΕΡΓΑΣΙΑΣ: μικρές ιδιωτικές επενδύσεις και την ένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων στην αγορά εργασίας
- το ΥΠΕΣΔΔΑ θα χρηματοδοτήσει:
  - τη βελτίωση του Δημοτικού καταστήματος και την οργάνωση των δημοτικών υπηρεσιών,
    - > τον τεχνικό εξοπλισμό και πιθανόν ένα δημόσιο μεταφορικό μέσο σε κάθε Ο.Τ.Α. (ή ομάδα ΟΤΑ.)
    - > τις ελάχιστες αναγκαίες λειτουργικές δαπάνες

ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Όργανα του Προγράμματος

Ως όργανα διοίκησης και παρακολούθησης της εφαρμογής του Προγράμματος προτείνονται τα ακόλουθα: Σε κεντρικό επίπεδο η Επιτροπή Διοίκησης του Προγράμματος που αποτελείται από: έξι (6) μέλη που ορίζονται από τον Υπουργό ΕΣ.Δ.Δ.&Α., ένα (1) εκπρόσωπο του ΥΠ.ΕΘ.Ο., ένα (1) εκπρόσωπο του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ και δύο (2) εκπροσώπους της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. από τους οποίους ο ένας εκπροσωπεί απαραίτητα τις Κοινότητες. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο αρμόδιος Υφυπουργός ΕΣ.Δ.Δ.Α. Με την Επιτροπή συνδέονται οι Ομάδες Εργασίας που αποτελούνται από υπηρεσιακούς παράγοντες του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.&Α. και άλλων αρμόδιων Υπουργείων και Εμπειρογνώμονες. Η Επιτροπή υποστηρίζεται διοικητικά από την Ομάδα Εργασίας Δ' (των Υποπρογραμμάτων 4 και 5). Επίσης, υποστηρίζεται από Επιστημονικές Ομάδες Υποστήριξης για την εκπόνηση των αναγκαίων υποστηρικτικών ερευνών και μελετών (Μέτρο 6.1.). Σε επίπεδο νομού συγκροτείται

Επιτροπή Νομού για την Υποστήριξη του Προγράμματος με επικεφαλής εκπρόσωπο του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.&Α., αποτελούμενη από δύο στελέχη της Περιφερειακής Διοίκησης και δύο εκπροσώπους της ΤΕΔΚ. Υποστηρίζεται διοικητικά από το αρμόδιο τμήμα της Περιφερειακής Διοίκησης. Οι Επιτροπές Νομού συντονίζονται από την Επιτροπή Διοίκησης του Προγράμματος.

Με απόφαση του Υπουργού ΕΣ.Δ.Δ.Α. μετά από πρόταση της Επιτροπής Διοίκησης συγκροτείται σε επίπεδο Περιφέρειας Ομάδα Υποστήριξης, Ενημέρωσης και Προβολής του Προγράμματος υπό την Προεδρία του οικείου Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας. Οι Περιφερειακές Ομάδες Υποστήριξης υποβοηθούν την Επιτροπή και την Ομάδα Ε' (Ενημέρωσης και Προβολής) στον συντονισμό της εφαρμογής και την προβολή του Προγράμματος.

Οι λεπτομέρειες της οργάνωσης και λειτουργίας του Συστήματος Διοίκησης του Προγράμματος ρυθμίζονται με Κανονισμό Διοίκησης που θεσπίζεται με απόφαση του Υπουργού ΕΣ.Δ.Δ.Α. μετά από πρόταση της Επιτροπής Διοίκησης, εντός 20 ημερών από την συγκρότηση της Επιτροπής.

Αρμοδιότητες των Οργάνων Διοίκησης του Προγράμματος

Επιτροπή Διοίκησης Προγράμματος: Εγκρίνει την εξειδίκευση των Μέτρων, παρακολουθεί την εφαρμογή του Προγράμματος, συντονίζει τις Ομάδες Εργασίας τις Ομάδες Επιστημονικής Υποστήριξης, τις Επιτροπές Νομού για την Υποστήριξη του Προγράμματος και τις Περιφερειακές Ομάδες Υποστήριξης Ενημέρωσης και Προβολής, ενημερώνει την πολιτική ηγεσία του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α, συνεργάζεται με την Επιτροπή του Προγράμματος "ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ".

Ομάδα Εργασίας Α' - Νομοπαρασκευαστικό έργο.

Ομάδα Εργασίας Β' - Χωροταξικός Σχεδιασμός.

Ομάδα Εργασίας Γ' - Τοπικές Δημόσιες Επενδύσεις.

Ομάδα Εργασίας Δ'- Διοικητική Υποστήριξη.

Ομάδα Εργασίας Ε'- Ενημέρωση και Προβολή.

Επιχειρησιακό Σχέδιο του Προγράμματος «Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ»

Ως πρώτο βήμα προτείνεται η εκπόνηση ενός επιχειρησιακού σχεδίου (Business Plan)

για την τετραετία 1997 - 2001, το οποίο θα περιλαμβάνει αναλυτικά τις

προτεινόμενες ρυθμίσεις και τα Υποπρογράμματα με το χρονοδιάγραμμα και το

κόστος εφαρμογής τους.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΑΡΧΙΚΩΝ

- **ΥΠ.Ε.Θ.Ο** : ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
- **ΥΠ.Ε.Σ.Δ.ΔΑ** : ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
- **Τ.Ε.Δ.Κ** : ΤΟΠΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΩΝ – ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
- **Ο.Τ.Α** : ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
- **Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ** : ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ
- **Π.Ο.Τ.Α** : ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
- **Σ.Π.Α** : ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
- **Α.Ε.Π** : ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ
- **Ο.Λ.ΠΑ** : ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΜΕΝΑ ΠΑΤΡΩΝ
- **ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ** : ΝΑΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
- **Κ.Ε.Δ.Κ.Ε** : ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ Ε. (1995): «Οι Περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση»

Αθήνα, Θεμέλιο.

ΕΚΚ 1991: «Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989 - 93. Ελλάδα» Υπηρεσία

Επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΚΚ 1992: «Ευρώπη 2000: Προοπτική Ανάπτυξης του Κοινοτικού εδάφους»

Έγγραφο, Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών

Κοινοτήτων. Λουξεμβούργο.

ΕΚΚ 1994: «Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για την Ελλάδα» (Απόφαση της

Επιτροπής της 13-7-94). Ε(94)1716, Βρυξέλες.

ΕΜΠ : «Το οικιστικό δίκτυο στην Ελλάδα» (Ερευνητικό Πρόγραμμα, Α΄, Β΄, Γ΄
φάση) Αθήνα, 1998

ΕΣΥΕ : Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδος (κατά την απογραφή της 17^{ης}

Μαρτίου 1981)Αθήνα

ΕΣΥΕ : Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδος (κατά την απογραφή της 17^{ης}

Μαρτίου 1991) Αθήνα 1994.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (1994) : «Ευρώπη 2000+ : Συνεργασία για την
Χωροταξία στην Ευρώπη»

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΕΚ : «Ανάπτυξη του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών»
L228, 9 Σεπτεμβρίου 1996

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΚΥΑ
69269/5387/90 (ΦΕΚ 678 Β/25 -10 – 90). Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε
κατηγορίες, περιεχόμενο Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ),
καθορισμός περιεχόμενου ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΜΠ) και λοιπές
συναφείς διατάξεις, σύμφωνα με το Ν. 1650/1986.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (1994), Μελέτη για την
οργάνωση Εθνικού και Τοπικών Φορέων Διαχείρισης Βιοτόπων. Β΄ φάση:
Εξειδίκευση των Τοπικών Φορέων Διαχείρισης Βιοτόπων, Αθήνα

ΠΑΠΑΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Α.Δ. : «Οι επιπτώσεις των μεγάλων έργων στην
περιφερειακή ανάπτυξη». «Μεγάλα έργα υποδομής και περιφερειακή ανάπτυξη» (
Πρακτικά συνεδρίου) Πάτρα Νοέμβριος 1994

ΠΟΛΥΔΩΡΙΔΗΣ Ν. : Επιπτώσεις στην Δυτική Ελλάδα από την πιθανή μόνιμη
τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ολυμπία – Πάτρα : ΤΕΕ Τμήμα Δυτικής

Ελλάδας 1981

ΥΠΕΘΟ / ΥΠΕΧΩΔΕ : «Τάσεις ανάπτυξης του ελληνικού χώρου 2015» Αθήνα,

1995. Πρώτο προσωρινό σχέδιο και προσωρινός χάρτης. Αθήνα

Φεβρουάριος 1995.

ΥΠΕΧΩΔΕ – Δ/ΝΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ – «ΦΙΛΩΝ» Α.ΠΑΝΤΑΖΗΣ – Π.
ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ο.Ε. : Μελέτη Χωρικών Επιπτώσεων των
Κοινοτικών Προγραμμάτων και Πολιτικών στο επίπεδο της Περιφέρειας Δυτικής
Ελλάδας – Α΄ φάση, Αθήνα 1997.

ΥΠΕΧΩΔΕ – Δ/ΝΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ – «ΦΙΛΩΝ» Α.ΠΑΝΤΑΖΗΣ – Π.
ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ο.Ε.: Μελέτη Χωρικών Επιπτώσεων των
Κοινοτικών Προγραμμάτων και Πολιτικών στο επίπεδο της Περιφέρειας Δυτικής
Ελλάδας – Β΄ φάση, Αθήνα 1997.

ΥΠΕΧΩΔΕ : Σχέδιο Νόμου : «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη»
1998

ΥΠΠΟ, ΕΛ. Ρώμα : «Ο χάρτης των δικτύων» Επικράτεια Πολιτισμού, σελ. 27-36

(Πρακτικά συνεδρίου, ΤΕΔΚΝ Θεσ/νίκης 18-19/1/97

ΥΧΟΠ : «Οικιστική δομή: Σχεδιασμός ανοικτών πόλεων» Αθήνα, Μάρτης 1984

ΥΧΟΠ : «Νομός Αιτωλοακαρνανίας» Προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης Αθήνα,
Μάϊος 1984

ΥΧΟΠ : «Νομός Αχαΐας» Προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης Αθήνα, Μάϊος 1984

ΥΧΟΠ : «Νομός Ηλείας» Προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης Αθήνα, Μάϊος 1984

ΑΠΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

- «Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα και οι πολιτικές τους : Για την ελληνική ύπαιθρο και τις περιφέρειες έως το 2008», *Εμμανουήλ Γεώρ., Παπαδάκη Δήμητρα 2004, Παπαζήσης* [ΤΕΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ]
- «ΣΑΚΧ σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου: προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης/ Ευρωπαϊκή Επιτροπή», *2001, υπό Ευρωπαϊκή Επιτροπή* [ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ]
- «Θεμελιώδη ζητήματα του Δικαίου Χωροταξίας», *υπό Μέλισσας, Δημήτρης Κ., Σάκκουλας, 2002* [ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ]

- «Προγράμματα και πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας :
Ενημερωτικός οδηγός προσανατολισμού», 2^η Έκδοση, Αθήνα, Παπαζήσης
1993 [ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ]

ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- www.aitnia.gr
- www.ditikiellada.gov.gr
- www.europa.eu.int
- www.ypes.gr/kapodistrias
- www.ekby.gr
- www.infosoc.gr
- www.antagonistikotita.gr
- www.minenv.gr
- www.ditikiellada.gr
- www.ggde.gr